

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန
အဘိဓမ္မာစာမေးပွဲ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုလိုသူများနှင့်
လေ့လာသူများအတွက်

ဓမ္မပျူဟာ

အခြေခံအဘိဓမ္မာသင်တန်း တတိယဆင့်(မှတ်စု)

[သမုစ္စည်းပိုင်း၊ ပစ္စည်းပိုင်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း]

ဓမ္မပျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင် (မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ)

သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်အစွမ်း

- ၁။ သိရန်မှန်က၊ မကျန်ရအောင်
လုံးဝစုံလင်၊ အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။
- ၂။ သိသည့်တရား၊ များအပြား၌
ဟောထားစဖွယ်၊ နည်းသွယ်သွယ်ကို
ခြယ်လှယ်စုံလင်၊ အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။
- ၃။ ကျွတ်ထိုက်ကြပေ၊ များဝေနေ၏
ဣန္ဒြေစရိုက်၊ သူ့အကြိုက်ကို
နှိုက်ချွတ်စုံလင်၊ အကုန်မြင်
သဗ္ဗညုဉာဏ်တော် အစွမ်းတည်း။
- * ဉာဏ်တော်စွမ်းပကား၊ ဤသုံးပါးကြောင့်
အများဝေနေ၊ ကျွတ်လွတ်စေဖို့
မနေမနား၊ သက်တော်အားဖြင့်
ကြီးမားလေဘိ၊ ရှစ်ဆယ်ပြည့်၍
ပရိနိဗ္ဗာန် စံသည့်တိုင်အောင်၊ သယ်ယူဆောင်
ဘုန်းခေါင် ... ငါတို့ဘုရားတည်း။

တောင်မြို့ - မဟာဂန္ဓာရုံဆရာတော်ဘုရားကြီး

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန
အဘိဓမ္မာစာမေးပွဲ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုလိုသူများနှင့်
လေ့လာသူများအတွက်

ဓမ္မဗျူဟာ

**အခြေခံအဘိဓမ္မာဆင်တန်း
တတိယဆင့်(မှတ်စု)**

[သမုစ္စည်းပိုင်း၊ ပစ္စည်းပိုင်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း]

ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင်(သဒ္ဒမ္မဇာတိကဝေ)

ပထမအကြိမ်

၁၉၉၆-ခုနှစ်၊ သြဂုတ်လ

အုပ်ရေး-၂၀၀၀

တန်ဖိုး- ()ကျပ်

ထုတ်ဝေသူ

ဦးအောင်ကြီး(မြ-၀၉၈၆)

ရွှေပုရပိုက်စာပေ၊ ၅/တင့်ဆန်းလမ်း၊ ဝတ္ထုလမ်း၊ တာမွေ၊ ရန်ကုန်မြို့။

မျက်နှာဖုံးနှင့်အတွင်းရိုက်

ဒေါ်ခင်သန်း(မြ-၀၂၆၇၂)

နဝရတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၈/သင်္ဂဟလမ်း၊ ကျောက်မြောင်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

မျက်နှာဖုံးနှင့်မွမ်းမံပြင်ဆင်

ဦးဇေယ(လစ်သိုအတ်-ဖလင်)

ကွန်ပျူတာစာစီ

ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ဌေးဌေးသောင်း

ဓမ္မဗျူဟာကွန်ပျူတာ၊ ၁၅၆/ဗားကရာလမ်း၊ စမ်းချောင်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

ဖြန့်ချိရာဌာန

ဓမ္မဗျူဟာသာသနမာမကအဖွဲ့

လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း

အမှတ်-၆၊ ကြားတောရလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

(ဖုံး- ၅၄၉၃၉၇)

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
၁။	သမုစ္စည်းပိုင်း	
(၁)	အကုသလသင်္ခဟ	၁
	- သီလဗ္ဗတ ပရာမာသနှင့် ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသတို့၏ ထူးခြားချက်	၂
	- ၁၅၀၀ ကိလေသာ ရေတွက်ပုံ	၄
(၂)	မိဿကသင်္ခဟ	၄
	- ဣန္ဒြေ ၃-ပါးအထူး	၅
	- အဓိပတိနှင့် ဣန္ဒြေအထူး	၆
	- အာဟာရ ၄-ပါးဆောင်ပုံ	၆
(၃)	ဗောဓိပက္ခိယသင်္ခဟ	၇
	- သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါး ပြားရခြင်း	၇
	- သမ္မပ္ပဓာန် ၄-ပါး ပြားရခြင်း	၈
	- တရားကိုယ်ကောက်ရာ စိတ်များ	၉
(၄)	သဗ္ဗသင်္ခဟ	၁၀
	- အာယတန ၁၂-ပါး ပြားရခြင်း	၁၁
	- ဓာတ် ၁၈-ပါး ပြားရခြင်း	၁၂
	- မဂ္ဂိစိတ္တုပ္ပါဒ် ၂၉-ပါး ရေတွက်ပုံ	၁၂
	- ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၃၇-ပါး ရေတွက်ပုံ	၁၂
	- တဏှာအစစ် ၁၀၈-ပါး ရေတွက်ပုံ	၁၃

စဉ်

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

၂။ ပစ္စည်းပိုင်း

(၁) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း

- အဝိဇ္ဇာ ဖုံးကွယ်ရာ ၈-ဌာန
- ဇာတိ၏ အကျိုးရင်း၊ အကျိုးဆက်
- သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဥပါယာသ(အထူး)
- တစ်နှယ်ငင် တစ်စင်ပါနည်းအရ ယူပုံ
- ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပုံ
- ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သံသရာစက်ရဟတ်ပျက်ကိန်း
- အဝိဇ္ဇာ၏အကြောင်းရင်း

၁၄
၁၄
၁၉
၂၀
၂၃
၂၅
၂၅
၂၅

(၂) ပဋ္ဌာန်းနည်း

- သဟဇာတနှင့် အညမည(အထူး)
- ခြောက်ရာသီ ဝေဖန်ခန်း
- ပညတ် ၂-မျိုး
- အတ္ထပညတ်အမျိုးမျိုး
- သဒ္ဓပညတ် ၆-ပါး
- ပညတ် ၂-မျိုးသိရာ၌ ဝိထိဖြစ်ပုံ
- အနက်သိခြင်းအကြောင်း ၂-ပါး

၂၆
၂၇
၂၉
၃၀
၃၁
၃၂
၃၃
၃၄

၃။

ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

၁။ သမထကမ္မဋ္ဌာန်း

- (၁) သမထကမ္မဋ္ဌာန်း ၄၀
- (၂) စရိုက် ၆-ပါး
- (၃) ဘာဝနာ ၃-ပါး
- (၄) နိမိတ် ၃-ပါး

၃၇
၄၀
၄၂
၄၅

စဉ်

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

၂။ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း

(၁) လက္ခဏာ ၃-ပါး	၅၁
(၂) အနုပဿနာ ၃-ပါး	၅၂
(၃) ဝိသုဒ္ဓိ ၇-ပါး	၅၂
(၄) ဝိပဿနာဉာဏ် ၁၀-ပါး	၅၃
- ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ရင့်သန်က	
ဖြစ်လာတတ်သော အန္တရာယ် ၁၀-ပါး	၅၄
- ဝိသုဒ္ဓိ ၇-ပါးနှင့် ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်	
၁၀-ပါး တွဲစပ်ပုံ	၅၅
- သောတာပန်ဖြစ်ပုံ	၅၇
- သောတာပတ္တိမဂ်၏ မဂ်ကိစ္စ ၄-ချက်	၅၉
- မဂ္ဂဝီထိနှောင်ကျသော	
ပစ္စဝေက္ခဏာ ၁၉-ဝီထိ	၆၀
(၅) ဝိမောက္ခ ၃-ပါး	၆၂
- အရိယာပုဂ္ဂိုလ်အပြား	၆၄

နိဂမ္မ

နိဂမ္မ

၁၀

နိဂမ္မ

၁၁

နိဂမ္မ

၁၂

နိဂမ္မ

၁၃

နိဂမ္မ

၁၄

နိဂမ္မ

နိဂမ္မ

၁၅

နိဂမ္မ

နိဂမ္မ

၁၆

နိဂမ္မ

၁၇

နိဂမ္မ

၁၈

နိဂမ္မ

နိဂမ္မ

၁၉

နိဂမ္မ

၂၀

နိဂမ္မ

၂၁

နိဂမ္မ

၁။ သမုစ္စည်းပိုင်း

(ပရမတ္ထတရားတို့ကို သဘောတူချင်း စုစည်း၍ ပြရာအပိုင်း)

ဇလ္လလာရန် သင်္ဂဟ (၄)ပါး

- ၁။ အကုသလသင်္ဂဟ = အကုသိုလ်ဇာတ်အားဖြင့် တူသောသဘောရှိကုန်သော အာသဝ စသောတရားတို့ကို တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ ပြဆိုရာဖြစ်သော သင်္ဂဟ၊
- ၂။ မိဿကသင်္ဂဟ = ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်၊ အဗျာကတဖြစ်သောတရားတို့ကို ရောနှောသိမ်းယူပြဆိုရာဖြစ်သော သင်္ဂဟ၊
- ၃။ ဗောဓိပက္ခိယသင်္ဂဟ = ဗောဓိဉာဏ်ကို ရခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်ကုန်သော သတိပဋ္ဌာန်၊ သမ္ပပ္ပဓာန်စသော တရားတို့ကို တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ စုစည်းပြရာဖြစ်သော သင်္ဂဟ၊
- ၄။ သဗ္ဗသင်္ဂဟ = အလုံးစုံသော ပရမတ္ထတရားမှန်သမျှတို့ကို တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ စုစည်းပြရာဖြစ်သော သင်္ဂဟ၊

(၁) အကုသလသင်္ဂဟ

- ၁။ အာသဝ ၄-ပါး = ကြာမြင့်စွာ စိမ်ထုံထားအပ်သော စိမ်ရည်အရက်ကဲ့သို့ သတ္တဝါတို့ကို အမြဲမှူးယစ်စေတတ်သောတရား၊
= (ဘုံအားဖြင့်- ဘဝဂ်တိုင်အောင်၊ တရားအားဖြင့်- ဂေါတြဘုတိုင်အောင် ပျံ့နှံ့ယိုစီးနိုင်သောတရား)
- ၂။ ဩဃ ၄-ပါး = ဝဲဩဃကဲ့သို့ မိမိနှင့်ဆက်ဆံသမျှသော သတ္တဝါတို့ကို သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲထဲ၌ အတင်းနှစ်၍ သတ်တတ်၊ ကူးထွက်နိုင်ခဲသဖြင့် ဘဝပေါင်းများစွာ ကျင်လည်စေတတ်၊ အပါယံ၄-ဘုံသို့ ရောက်သည်အထိ နစ်မြုပ်စေတတ်သောတရား၊
- ၃။ ယောဂ ၄-ပါး = သတ္တဝါတို့ကို သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ယှဉ်စပ်ကပ်ထားတတ်သောတရား၊ (ဥပမာ- လှည်းရထားတို့၌ နွားများကို တပ်ထားသကဲ့သို့)

၄။ ဂန္ထ ၄-ပါး = သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ မလွတ်ရအောင် သံကွင်းချင်း ဆက်သကဲ့သို့ ရစ်ပတ်ထုံးဖွဲ့ ချည်နှောင်တတ်သော တရား၊

= နာမ်အပေါင်း ရုပ်အပေါင်းကို ဝဋ်ဆင်းရဲမှ မလွတ် ရအောင် ထုံးဖွဲ့ချည်နှောင်တတ်သော တရားကို ကာယဂန္ထ ဟုခေါ်သည်။

* သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ ကာယဂန္ထ = အကြောင်းမဟုတ်သော နွားအကျင့်၊ ခွေး အကျင့် စသည်များသည် သံသရာမှ လွတ်မြောက် စင်ကြယ်၏ဟု မှားယွင်းသော အကျင့်တို့ကို အမှန် ဟု ထင်မှတ်သုံးသပ်တတ်သော ဒိဋ္ဌိ။

* ဣဒံသစ္စာ ဘိနိဝေသ ကာယဂန္ထ = မိမိယူထားပြီးသော မိစ္ဆာအယူကို ငါ၏ အယူသာ အမှန်၊ ကျန်သော အယူမှန်သမျှ အမှား တို့သာတည်းဟု ပြင်းပြင်းထန်ထန် အယူသန်မှု။

သီလဗ္ဗတ ပရာမာသနှင့် ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသတို့၏ ထူးခြားချက်

နွား၊ ခွေးအကျင့်စသည်တို့ဖြင့် ကိလေသာမှ စင်ကြယ်စေသည်။ သံသရာ မှ လွန်မြောက်စေ၏ဟု မှားယွင်းသော အကျင့်ဆိုးတို့ကို မှန်သည်ဟု ထင်မှတ်သုံး သပ်တတ်သော ဒိဋ္ဌိ(အယူအဆ) → သီလဗ္ဗတပရာမာသ

၎င်းမှားယွင်းသော အယူသည်သာလျှင် အမှန်၊ ကျန်အယူမှန်သမျှ အမှား ချည်းသာဟု ထိုအမှားကို ထပ်မံ၍ ပြင်းပြင်းထန်ထန် စွဲမြဲမှု → ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသ

ငါတို့ ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ သာမန်သည်။ တစ်ပါးသော ဘာသာများကား အမှား ချည်းသာဟု ယူခြင်းကား အယူမှားကို ထပ်မံစွဲမြဲခြင်းမျိုး မဟုတ်၍ (မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ မဟုတ်)။ → ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသ မဟုတ်။ သမ္မာအယူခိုင်မြဲကြောင်းသာ ဖြစ်သည်။

၅။ ဥပါဒါန် ၄-ပါး = ဖားကို ခြွေဖမ်းသကဲ့သို့ မိမိဆိုင်ရာ အာရုံ၌ စွဲစွဲ မြဲမြဲ ယူတတ်သော (စွဲလမ်းတတ်သော)တရား၊

သီလဗ္ဗတုပါဒါန် = နွား၊ ခွေးအကျင့်ဖြင့် သံသရာမှ စင်ကြယ်၏ဟု စွဲမြဲ ပြင်းထန်စွာ ယူသောဒိဋ္ဌိ၊

အတ္တဝါဒုပါဒါန် = ငါ, သူတစ်ပါး, ယောက်ျား, မိန်းမသည်ဖြင့် မှောက်
မှောက်မှားမှား အထင်မှားတတ်သော သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊

ဒိဋ္ဌိပါဒါန် = ၎င်းဒိဋ္ဌိတရားတို့မှ ကြွင်းသော မှားယွင်းသော ဒိဋ္ဌိ
အယူအဆများ၊

၆။ နိဝရဏ ၆-ပါး = (၁) ပညာစက္ခုကို ဖုံးလွှမ်းပိတ်ဆို့တတ်သောတရား၊
(၂) ဈာန်,မဂ်,ဖိုလ်သည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော
ကုသိုလ်စိတ်ကို ဖြစ်ခွင့်မပေး၊ တားမြစ်တတ်
သောတရား (ဈာန်,မဂ်,ဖိုလ်တရားကို ဖြစ်ခွင့်
မပေး၊ တားမြစ်တတ်သောတရား)
(၃) ဖြစ်ပြီးသောဈာန်တရားများကိုပင် ကွယ်ပျောက်
စေတတ်သော တရား၊

၇။ အနုသယ ၇-ပါး = (၁) သတ္တဝါတို့၏ ခန္ဓာအစဉ်၌ မဂ်ဖြင့် မပယ်အပ်
သေးသည်ဖြစ်၍ အမြဲကိန်းဝပ်နေသော ကိလေ
သာတရားများ၊ (မဂ်ဖြင့် မပယ်ရသေးသော
အားအစွမ်းနှင့် ပြည့်စုံသော ကိလေသာတရားများ)
(၂) လျှောက်ပတ်သောအကြောင်းကို မရလျှင် မဖြစ်ပေါ်
ကြဘဲ လျှောက်ပတ်သောအကြောင်းကို ရလျှင်
ဖြစ်လတ္တံ့သော သဘောတရားရှိကုန်သောတရား၊
(ထင်ရှားစွာဖြစ်ပေါ်နေသည်မဟုတ်- ဆိုင်ရာအာရုံ
နှင့် တွေ့လျှင် အဆင်သင့် ဖြစ်ပေါ်လာတတ်သော
ကိလေသာဓာတ်တစ်မျိုး)

၈။ သံယောဇဉ် ၁၀-ပါး= မိမိကိန်းရာသတ္တဝါတို့ကို သံသရာဝှံ့ဆင်းရဲမှ မလွတ်
ရအောင်ကြိုးဖြင့်ချည်နှောင်သကဲ့သို့ ချည်နှောင်တတ်
သောတရား၊

၉။ ကိလေသာ ၁၀-ပါး= သတ္တဝါတို့စိတ်အစဉ်ကို မီးသဖွယ် ပူပန်စေတတ်၊
နိပ်စက်စေတတ်, ညစ်နွမ်းစေတတ်သောတရား၊

၄။ ဣန္ဒြ ၂၂-ပါး = မိမိတို့၏ဆိုင်ရာ-ဆိုင်ရာကိစ္စတို့၌ ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဘက်
 တရားတို့ကို မိမိအလိုသို့ လိုက်စေခြင်း-မိမိသဘော
 အတိုင်းဖြစ်စေခြင်းအားဖြင့် အစိုးရခြင်းသဘောရှိသော
 တရား၊

ဣန္ဒြ ၃-ပါးအထူး

အနညာတညဿာမိတိန္ဒြ = သောတာပတ္တိမဂ်ကို ရဆဲဖြစ်သော သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်
 ၏ ပညိန္ဒြ၊
 (သောတာပတ္တိမဂ်၌ယှဉ် → ပညာ)

အညိန္ဒြ = သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် သိအပ်ပြီးသော သစ္စာ ၄-ပါး
 နိဗ္ဗာန်တရားတို့ကို အဖန်ဖန် အဆင့်ဆင့် ထပ်၍ သိ
 သောကြောင့် အထက်မဂ် ၃-ပါး၊ အောက်ဖိုလ် ၃-
 ပါး၌ ရှိသော ပညိန္ဒြ၊
 (အထက်မဂ်-၃ + အောက်ဖိုလ်-၃ → ပညာ)

အညာတာပိန္ဒြ = သိမှုကိစ္စအပြီးသို့ရောက်သော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏
 အရဟတ္တဖိုလ်၌ တည်ရှိသောပညိန္ဒြ၊
 (အရဟတ္တဖိုလ် → ပညာ)

၅။ ဖိုလ် ၉-ပါး = မိမိတို့ဆိုင်ရာ ကိစ္စများ၌ မယိမ်းမယိုင် မြဲခိုင်ကြသော
 တရား (ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ကြောင့် မလှုပ်မရှား
 မြဲခိုင်သောတရား)
 = ဆန့်ကျင်ဘက်တရားများကို ပယ်ရှားဖြိုဖျက်နိုင်သော
 တရား၊ (ကြံ့ခိုင်မြဲမြံသောကြောင့် = ဗလ)

၆။ အဓိပတိ ၄-ပါး = မိမိနှင့်အတူ ဖြစ်ဖက်တရားတို့ကို လွှမ်းမိုးအုပ်ချုပ်
 အရှင်သခင်လုပ်ပြီးလျှင် တကွဖြစ်ဖက်တရားစုတို့ကို
 ထိုထိုကိစ္စ၌ မိမိအလိုကျအောင် လိုက်ပါစေနိုင်သော
 တရား။
 (အတူပြိုင်ဖက်မရှိ၊ စိုးမိုးကြီးကဲသောတရား)

အဓိပတိနှင့် ဣန္ဒြေအထူး

အဓိပတိ

တစ်ပါးကုန်သော တရားတို့၏ အစိုးရသည်၏အဖြစ်ကို တားမြစ်၍ မိမိ တစ်ပါးတည်းသာ အစိုးရခြင်း၊
(ဥပမာ- စကြဝတေးမင်း၊ ဘုရင်)

ဣန္ဒြေ

အခြားတစ်ပါးကုန်သော တရားတို့ ၏ကိစ္စများကို ၎င်းတို့၏ အလိုကျ လိုက် ရပြီး မိမိနှင့် ဆိုင်ရာကိစ္စများ၌သာ မိမိ တစ်ပါးတည်း လွှမ်းမိုး အစိုးရ အုပ်ချုပ် ရခြင်း၊

(ဥပမာ - ပဒေသရာဇ်မင်းငယ်၊ မှူးမတ်)

အဓိပတိ ၄-ပါး

ထိုထိုကိစ္စ၌ အကြီးဆုံး၊ အချုပ်ဆုံးဖြစ်သူသည် တစ်ယောက်တည်းသာရှိရ သကဲ့သို့ အဓိပတိ ၄-ပါးတွင် တစ်ပါးပါးသာ အဓိပတိဖြစ်ရသည်။ ကျန် ၃-ပါး ကား နောက်လိုက်ငယ်သား ဖြစ်ရသည်။

(ဥပမာ- ဆန္ဒအဓိပတိဖြစ်ခိုက်၊ ကျန် ဝိရိယစသည်တို့သည် နောက်လိုက် ငယ်သားဖြစ်ရသည်။)

၇။ အာဟာရ ၄-ပါး = မိမိဆိုင်ရာအကျိုးတရားများကို ဖြစ်စေခြင်း၊ ထောက်ပံ့ ခြင်းအားဖြင့် ဆောင်တတ်သောတရား။

ဆောင်ပုံ = (၁) ကဗဠိကာရ အာဟာရသည် → အာဟာရအေဋ္ဌ ကလာပ်ရုပ်ကို ဆောင်၏။

(၂) ဖဿာဟာရ → ဝေဒနာ ၃-ပါးကို ဆောင်၏။
(ဖဿ ပစ္စယာ ဝေဒနာ)

(၃) မနောသဉ္ဇေတနာဟာရ → သုံးပါးသောဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေကို ဆောင်၏။
(စိတ်အားလုံး၌ယှဉ်သောစေတနာ= သင်္ခါရပစ္စယာ ဝိညာဏ်)

(၄) ဝိညာဏာဟာရ → မိမိနှင့်အတူတကွဖြစ်သော နာမ်ရုပ်တို့ကို ဆောင်၏။
(ဝိညာဏ ပစ္စယာ နာမရူပံ)

(၃) ဗောဓိပက္ခိယသင်္ဂဟ

- ဗောဓိ = သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိတတ်သော အရိယမဂ်ဉာဏ် ၄-ပါး။
- ပက္ခိယ = အဖို့အစု အသင်းအပင်း။
- ဗောဓိပက္ခိယတရား = သစ္စာ ၄-ပါးတရားတို့ကို သိတတ်သောအရိယမဂ်ဉာဏ်၏ အသင်းအပင်း၌ဖြစ်ကုန်သော သတိပဋ္ဌာန် သမ္မပ္ပဓာန်၊ ဣဒ္ဓိပါဒ်၊ ဣန္ဒြေ၊ ဗိုလ်၊ ဗောဇ္ဈင်၊ မဂ္ဂင် တရားတို့သည် ဗောဓိပက္ခိယတရား မည်၏။
- ဗောဓိပက္ခိယသင်္ဂဟ = သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိတတ်သော အရိယမဂ်ဉာဏ် ၄-ပါး၏အဖို့အစု အသင်းအပင်းဖြစ်ကုန်သော ဗောဓိပက္ခိယတရားအပေါင်းကို သိမ်းကြုံးရေတွက်ရာ သင်္ဂဟ။

၁။ သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါး = အခြားတစ်ပါးများစွာသော အာရုံတို့၌ စိတ်ပျံ့နှံ့ ပြေးဝင်ခြင်းကို တားမြစ်၍ မိမိဆိုင်ရာ အာရုံ၌ လွန်ကဲစွဲမြဲစွာ တည်နေသောသတိအထူး၊
(မဟာကု၊ကြိ-၁၆ + အပ္ပနာဇော-၂၆ = ၄၂-ပါး၌ ယှဉ်သော သတိစေတသိက်)

သတိတရားကိုယ် တစ်ပါးတည်းဖြစ်သော်လည်း...

- (၁) အာရုံယူပုံ = ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မဟု အာရုံယူပုံ ၄-ပါး ပြားခြင်း။
- (၂) ရှုပုံအခြင်းအရာ = ထိုအာရုံများ၌ အသုဘ၊ ဒုက္ခ၊ အနိစ္စ၊ အနတ္တဟု ရှုပုံ (ယူပုံ) အခြင်းအရာ ၄-ပါး ပြားခြင်း။
- (၃) ပယ်ခွါကိစ္စ = သုဘ၊ သုခ၊ နိစ္စ၊ အတ္တဟု ထင်မှားမှုကို ပယ်ခွါခြင်း ကိစ္စ ၄-မျိုးပြားခြင်း။

(ထို့ကြောင့် ၄-မျိုးခြား၍ ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။)

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

၂။ သမ္ပပ္ပဇာန် ၄-ပါး = (ဒုဟောင်း- ပယ်၊ ဒုသစ်- မဖြစ်စေခြင်း၊ ကုဟောင်း- မြဲ၊ ကုသစ်-ရ)

= အားထုတ်မှုအရာ၌ လွန်စွာအပင်ပန်းခံနိုင်သော ဝီရိယ၊

= အင်္ဂါ ၄-ပါး (သတ္တိ ၄-ပါး)နှင့် ပြည့်စုံသော ဝီရိယ၊

(ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ပါး၌ယှဉ် → ဝီရိယစေတသိက်)

= ၎င်း သမ္ပပ္ပဇာန်တရား ၄-ပါးသည် ရဟန္တာများနှင့် မသက်ဆိုင်၊ ထို့ကြောင့် ကြိယာ၌ယှဉ် → ဝီရိယ မကောက်ထိုက်။

ဖိုလ်တရားများသည်လည်း → ၎င်းကိစ္စ ၄-ပါး မပြုနိုင်၊ ထို့ကြောင့် ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါး၌ယှဉ် → ဝီရိယ မသက်ဆိုင်။

ဝီရိယတရားကိုယ် တစ်ပါးတည်းဖြစ်သော်လည်း...

- (၁) ဒု-ဟောင်းကို ပယ်ခြင်းငှာ အားထုတ်ခြင်း၊
- (၂) ဒု-သစ် မလာအောင် အားထုတ်ခြင်း၊
- (၃) ကု-ဟောင်း မြဲအောင် အားထုတ်ခြင်း၊
- (၄) ကု-သစ် ရအောင် အားထုတ်ခြင်း စသောကိစ္စ ၄-ပါးရှိခြင်းကြောင့် ၄-မျိုးခြား၍ ဟောတော်မူခြင်းဖြစ်သည်။

၃။ ဣဒ္ဓိ = ဈာန်,မဂ်,ဖိုလ်ရအောင် အားထုတ်သဖြင့် ထိုဈာန်,မဂ်, ဖိုလ်များ ပြီးစီးထမြောက်လာမှု (ဈာန်,မဂ်,ဖိုလ်ရမှု)

ဣဒ္ဓိပါဒ် = ပြီးစီးထမြောက်လာသော ဈာန်,မဂ်,ဖိုလ်အကျိုးတို့၏ အခြေခံဖြစ်သော ဆန္ဒ, စိတ္တ, ဝီရိယ, ဝိမံသ ဟူသော အဓိပတိတရား ၄-ပါး၊

= (ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ပါး၌ယှဉ်သော ဆန္ဒ၊ ဝီရိယ၊ ပညာ၊)

∴ ဣဒ္ဓိပါဒ်တရား ၄-ပါးသည် → အကျိုးပြီးစီးသော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်နှင့် မသက်ဆိုင်။ ∴ ကြိယာစိတ်တို့နှင့် မယှဉ်၊ အကျိုးတရား သက်သက်ဖြစ်သော ဝိပါက်စိတ်များနှင့်လည်း မယှဉ်၊ ကုသိုလ် တစ်မျိုးတည်းနှင့်သာ သက်ဆိုင်သည်။

ဓမ္မဗျူဟာ-သမုစ္ဆည်းပိုင်း

၉

၄။ ဣန္ဒြေ ၅-ပါး = ဆိုင်ရာ ကိစ္စတို့၌ အစိုးရခြင်းသဘော၊

၅။ ဗိုလ် ၅-ပါး = ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ကြောင့် မလှုပ်ရှားနိုင်- မြဲနိုင်သောတရား၊
= တရားကိုယ်ချင်းတူသော်လည်း သတ္တိဂုဏ် ပြားခြင်းကြောင့် ဣန္ဒြေ၊ ဗိုလ် ၂-ပါးပြားခြင်းဖြစ်။

၆။ ဗောဇ္ဈင် ၇-ပါး = (ဗောဓိ+အင်္ဂ) = ဗောဓိ-အရိယသစ္စာ ၄-ပါးကို ထိုးထွင်း၍သိနိုင်ကြောင်း သတိ၊ ပညာစသော တရားအပေါင်း၊
အင်္ဂ - အစိတ်အင်္ဂါ၊

= ဗောဓိမည်သော သစ္စာ ၄-ပါးကို သိကြောင်းတရားအပေါင်း၏ အင်္ဂါအပိုင်း၊

(မဟာကု-ကြံ = ၁၆+အပ္ပနာဇော-၂၆ = ၄၂-ပါး၌ယှဉ်)

(ဗောဓိပက္ခိယသင်္ကဟမှ ဗောဓိ = သစ္စာ ၄-ပါးကို သိတတ်သော အရိယမဂ် ဉာဏ်၊

ဗောဇ္ဈင်မှ ဗောဓိ = သစ္စာ ၄-ပါးကို သိကြောင်းတရားအပေါင်း၊)

၇။ မဂ္ဂင် ၈-ပါး = နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သောလမ်းကြောင်း ခရီးလမ်း၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း၊

(မဟာကု-ကြံ = ၁၆ + အပ္ပနာဇော = ၄၂-ပါး၌ ယှဉ်)

တရားကိုယ်ကောက်ရာ စိတ်များ

သတိပဋ္ဌာန်၊ ဣန္ဒြေ၊ ဗိုလ်၊ ဗောဇ္ဈင်၊ မဂ္ဂင် = ၄၂-ပါး

သမ္မပ္ပဓာန်၊ ဣဒ္ဓိပါဒ် = ကုသိုလ်စိတ် ၂၁-ပါး

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

(၄) သပ္ပသင်္ဂဟ

၁။ ခန္ဓာ ၅-ပါး = ရုပ်နာမ်တို့၏ အပေါင်းအစု - အစုအဝေး။

[ရုပ်ခန္ဓာ ၁-ပါး + နာမ်ခန္ဓာ ၄-ပါး]

(၁) ရူပက္ခန္ဓာ (ရုပ်-၂၈) = ရုပ်အစုအဝေး

(၂) ဝေဒနာက္ခန္ဓာ(ဝေဒနာ) = ခံစားမှုသဘောအစုအဝေး

(၃) သညာက္ခန္ဓာ(သညာ) = မှတ်သားမှုအစုအဝေး

(၄) သင်္ခါရက္ခန္ဓာ(ကြွင်းစေ-၅၀) = ပြုပြင်စီရင်မှုအစုအဝေး

(၅) ဝိညာဏက္ခန္ဓာ(စိတ်-၈၉) = သိမှုဝိညာဉ်အစုအဝေး

ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ = ဥပါဒါန်တရားတို့၏ စွဲလန်းစရာအာရုံဖြစ်သော ခန္ဓာ၊

(ကာမုပါဒါန် = လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိပါဒါန် = ဒိဋ္ဌိ စသည် ၄-ပါးတို့၏ အာရုံဖြစ်သော လောကီရုပ်နာမ်ခန္ဓာအားလုံး)

ခန္ဓာ ၅-ပါး		ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ၅-ပါး
(၁) ရူပက္ခန္ဓာ (ရုပ်-၂၈)	ငါ,သူတစ်ပါး,ကျား,မ ဟု စွဲလန်း- အယူမှား	ရူပုပါဒါနက္ခန္ဓာ (ရုပ်-၂၈)
(၂) ဝေဒနာက္ခန္ဓာ (တဏှာ)	တဏှာ, ဒိဋ္ဌိ(ဥပါဒါန်)တရား	ဝေဒနုပါဒါနက္ခန္ဓာ (ဝေဒနာ)
(၃) သညာက္ခန္ဓာ (သညာ)	။	သညုပါဒါနက္ခန္ဓာ (သညာ)
(၄) သင်္ခါရက္ခန္ဓာ (ကြွင်းစေ-၅၀)	။	သင်္ခါရုပါဒါနက္ခန္ဓာ (ကြွင်းစေ-၅၀)
(၅) ဝိညာဏက္ခန္ဓာ (စိတ်-၈၉)	။	ဝိညာဏုပါဒါနက္ခန္ဓာ (လောကီစိတ်-၈၁)

∴ ဥပါဒါန် နှင့် ခန္ဓာ → ဥပါဒါန်ဖြုတ်

သက္ကာယ နှင့် ဒိဋ္ဌိ → ဒိဋ္ဌိဖြုတ်

ဓမ္မဗျူဟာ-သမုစုဉ်းပိုင်း

၁၁

၂။ အာယတန = စိတ်, စေတသိက်တို့ဖြစ်ကြောင်းတရားများ။
 ၁၂-ပါး [∴စိတ်, စေ → အာရုံ, ဒွါရစသည်တို့ကို အကြောင်း
 ပြု၍ ဖြစ်ကြသည်။]
 = ရှည်လျားစွာ ဝဋ်ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သောတရား။
 [∴အာရုံ → ဒွါရ= စိတ်, စေဖြစ်= ကျေနပ်-လေ့စား၊
 မကျေနပ်-ဒေါသ၊
 ကျေနပ်, မကျေနပ်- မောဟ၊]
 = သံသရာကို ချဲ့ထွင်တတ်သောတရား။

မေးခွန်း ။ အဘယ်ကြောင့် အာယတန ၁၂-ပါး ပြားရပါသနည်း။
 ဒွါရ ၆-ပါး၊ အာရုံ ၆-ပါး ပြားခြင်းကြောင့် အာယတန ၁၂-ပါး
 ပြားရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အတွင်းအာယတန ၆-ပါး = ဒွါရ ၆-ပါး (ရွာပျက်ကြီး ၆-ရွာ)
 အပြင် ။ ၆-ပါး = အာရုံ ၆-ပါး (သူခိုးကြီး ၆-ယောက်)
 (အာယတန ၁၂-ပါး = ရုပ်အာယတန- ၁၀ $\frac{၂}{၂}$ ပါး + နာမ်အာယတန ၁ $\frac{၂}{၂}$ ပါး)

၃။ ဓာတ် ၁၈-ပါး = မိမိသဘောကို မိမိဆောင်တတ်သောတရား။
 = မိမိသဘောလက္ခဏာအတိုင်း ထင်ရှားစွာ ဖြစ်တတ်သော
 တရား။
 = အလိုသို့လိုက်အောင် ပြု၍ မရသောတရား။
 (ရုပ်ဓာတ် ၁၀ $\frac{၂}{၂}$ ပါး + နာမ်ဓာတ် ၇ $\frac{၂}{၂}$ ပါး)

အတိုက်ဓာတ် ၆-ပါး → အခံဓာတ် ၆-ပါး = အပ္ပင်္ဂဓာတ် ၆-ပါး

ရူပဓာတ်	→ စက္ခုဓာတ်	= စက္ခုဝိညာဏဓာတ်
သဒ္ဓဓာတ်	သောတဓာတ်	သောတဝိညာဏဓာတ်
ဂန္ဓဓာတ်	ဃာနဓာတ်	ဃာနဝိညာဏဓာတ်
ရသဓာတ်	ဇိဝှါဓာတ်	ဇိဝှါဝိညာဏဓာတ်
ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်	ကာယဓာတ်	ကာယဝိညာဏဓာတ်
ဓမ္မဓာတ်	မနောဓာတ်	မနောဝိညာဏဓာတ်

၁၂

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

ဓာတ် ၁၈-ပါး ပြားရခြင်း = ဒွါရ, အာရုံ, ဝိညာဉ် ၆-ပါးစီ ပြားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။

သစ္စာဒေသနာ ဟောတော်မူရခြင်း

ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်တို့၏ ဖြစ်ပုံကို သစ္စာ ၄-ပါးဖြင့် သေချာပိုင်ပိုင် မြင်နိုင်စေရန် သစ္စာဒေသနာကို ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်၏။

၄။ သစ္စာ ၄-ပါး = အမှန်တရား, အမှန်သဘော၊
= အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့သာ ထိုးထွင်းသိမြင်နိုင်သော အမှန်
တရား၊

(၁) ဒုက္ခသစ္စာ(သိ) = ဆင်းရဲခြင်း အမှန်သဘော = လောကီစိတ်-
စေ-ရုပ်

(၂) သမုဒယသစ္စာ(ပယ်) = ဆင်းရဲကြောင်း ။ = လောဘ

(၃) နိရောဓသစ္စာ(ဆိုက်) = ဆင်းရဲငြိမ်းခြင်း ။ = နိဗ္ဗာန်

(၄) မဂ္ဂသစ္စာ(ပွား) = ဆင်းရဲငြိမ်းကြောင်း ။ = မဂ်စိတ် ၄-ပါး၌
ယှဉ်မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး

သစ္စဝိမုတ် = သစ္စာ ၄-ပါးမှ လွတ်သောတရား
(မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ်-၂၉ + ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် -၃၇)

မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၂၉-ပါး ရေတွက်ပုံ

မဂ်စိတ် ၄-ပါး၌ ယှဉ်သော စေတသိက် = ၃၆-ပါး

မဂ္ဂင်တရားကိုယ်ထိုက်သော စေတသိက် = ၈-ပါး

∴ မဂ်စိတ် ၄-ပါး၌ ယှဉ်သော ကျန်စေတသိက် = ၂၈-ပါး

မဂ်စိတ် ၄-ပါးကို လက္ခဏာတူ၍ တစ်ပါးတည်းပြု = + ၁-ပါး

∴ မဂ်စိတ္တုပ္ပါဒ် = ၂၉-ပါး

ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၃၇-ပါး ရေတွက်ပုံ

ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါး၌ ယှဉ်သော စေတသိက် = ၃၆-ပါး

။ ကို လက္ခဏာတူ၍ တစ်ပါးတည်းပြု = + ၁-ပါး

∴ ဖိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် = ၃၇-ပါး

တဏှာ အစစ် ၁၀၈-ပါး ရေတွက်ပုံ

“တဏှာ ၃-တန်၊ တည်ထားခံ၊ အာ၊ကာ၊သန် နှင့် မြှောက်
တဏှာအစစ် ၁၀၈၊ ဖြစ်၏ ကိုယ်မှာရောက်။”

တဏှာ ၃-တန် = (၁) ကာမတဏှာ = ရူပါရုံစသော အာရုံ ၆-ပါးကို လိုလား
တပ်မက်သော တဏှာ။

(၂) ဘဝတဏှာ = အာရုံ ၆-ပါးတို့၌ အတ္တ ရှိ၏၊ ထို
အတ္တသည် မပြတ်မစဲ အမြဲတည်၏
ဟူသော သဿတဒိဋ္ဌိနှင့် တကွဖြစ်
သော တဏှာ။

(၃) ဝိဘဝတဏှာ = အာရုံများ၌ အတ္တရှိ၏၊ ထိုအတ္တသည်
တစ်ဘဝဆုံးလျှင် ပြတ်တော့၏ဟူသော
ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိနှင့် တကွဖြစ်သော တဏှာ။

အာ = အာရုံ ၆-ပါး (ရူပါရုံ... ဓမ္မာရုံ)

ကာ = ကာလ ၃-ပါး (အတိတ်, ပစ္စုပ္ပန်, အနာဂတ်)

သန် = သန္တဘန် ၂-ပါး (အဇ္ဈတ္တ, ဗဟိဒ္ဓ)

တဏှာ = ၃-ပါး

အာရုံ = $\times$ ၆-ပါး

၁၈-ပါး

ကာလ = $\times$ ၃-ပါး

၅၄-ပါး

သန္တဘန် = $\times$ ၂-ပါး

တဏှာအစစ် = ၁၀၈-ပါး

၂။ ပစ္စည်းပိုင်း

[ရုပ်နာမ်တို့၏ အကြောင်းတရား(ပစ္စည်း)နှင့် အကျိုးတရား(ပစ္စယုပ္ပန်)တို့ကို စုပေါင်းပြရာအပိုင်း]

ပစ္စည်း (ပစ္စယ) = ဆိုင်ရာအကျိုးကို ပေးတတ်သော အကြောင်းတရား၊

ပစ္စယုပ္ပန် (ပစ္စယုပ္ပန) = အကြောင်းတရားကြောင့် ဖြစ်သော အကျိုးတရား၊

ပစ္စည်းက ပစ္စယုပ္ပန်အား ကျေးဇူးပြုသည်ဆိုရာ၌-

(၁) မဖြစ်သေးသော ပစ္စယုပ္ပန်(အကျိုး)တရားတို့အား ဖြစ်စေခြင်း၊

(၂) ဖြစ်ပြီးသော ။ ။ ကို တည်တံ့အောင် ထောက်ပံ့ခြင်း၊

(၃) တည်တံ့နေသော ။ ။ ကို တိုး ပွား စေ ခြင်း တို့ဖြင့် ကျေးဇူးပြုခြင်းဖြစ်သည်။

နည်း ၂-နည်း

၁။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း= အကြောင်းအကျိုး ၂-ပါးကိုသာ ပြသောနည်း၊

၂။ ပဌာန်းနည်း = အကြောင်းအကျိုး၊ သတ္တိ ၃-ပါးကို ပြသောနည်း၊

၁။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း

၁။ အဝိဇ္ဇာ = သိထိုက်သည်ကို မသိ၊ မသိထိုက်သည်ကိုသာ သိသော တရား၊

= (အ- ဆန့်ကျင်ဘက်တရား + ဝိဇ္ဇာ-ဉာဏ်) သိမှုဉာဏ် ပညာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်တရား၊

= အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၌ ယှဉ်သော မောဟ၊

အဝိဇ္ဇာဖုံးကွယ်ရာ (၈)ဌာန

(၁) ဒုက္ခသစ္စာ = ဘုံ ၃-ပါး၌ ရှိရှိသမျှ (ဖြစ်ဖြစ်သမျှ) ရုပ်နာမ်တို့သည် ဆင်းရဲခြင်း အမှန်သဘော ဒုက္ခသစ္စာတည်းဟု ထိုဒုက္ခ များကို ဒုက္ခဟု မသိမမြင်နိုင်အောင် ဖုံးလွှမ်းကာကွယ်ထားခြင်း၊

- (၂) သမုဒယသစ္စာ = ထိုထိုသော ဆင်းရဲခြင်းတို့ကို ဖြစ်စေခြင်းအကြောင်းမှာ လောဘ(တဏှာ)ဖြစ်သည်ဟု ဆင်းရဲကြောင်း အမှန်သဘော (သမုဒယသစ္စာ)ကို မသိမမြင်နိုင်အောင် ဖုံးလွှမ်းကာကွယ်ထားခြင်း၊
- (၃) နိရောဓသစ္စာ = ထိုကဲ့သို့ ဆင်းရဲခြင်းသဘောများ ချုပ်ငြိမ်းရာမှာ ရုပ်၊ နာမ်ဒုက္ခအပေါင်း ချုပ်ငြိမ်းရာ နိဗ္ဗာန်ဖြစ်သည်ဟု ဆင်းရဲချုပ်ခြင်း အမှန်သဘော(နိရောဓသစ္စာ)ကို မသိမမြင်နိုင်အောင် ဖုံးလွှမ်းကာကွယ်ထားခြင်း၊
- (၄) မဂ္ဂသစ္စာ = ဆင်းရဲချုပ်ကြောင်း တရားတို့မှာ မဂ်စိတ်တို့၌ ယှဉ်သော မဂ္ဂင် ၈-ပါး အကျင့်ကောင်းများဖြစ်သည်ဟု ဆင်းရဲချုပ်ကြောင်း အမှန်တရား (မဂ္ဂသစ္စာ)ကို မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်းကာကွယ်ထားခြင်း၊
- (၅) ပုဗ္ဗန္တ = အတိတ်ဘဝ၌ ဖြစ်ခဲ့သော ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်အစုတို့၌ မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်းထားခြင်း၊
- (၆) အပရန္တ = အနာဂတ်ဘဝ၌ ဖြစ်ဦးမည့် ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်အစုတို့၌ မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်းကာကွယ်ထားခြင်း၊
- (၇) ပုဗ္ဗန္တပရန္တ = ရှေ့နောက်ဘဝတို့၌ဖြစ်သော ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်အစုတို့၌ မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်းကာကွယ်ထားခြင်း၊
- (၈) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် = ရုပ်၊ နာမ်၊ ခန္ဓာဟူသမျှတို့သည် တန်ခိုးရှင် ဗြဟ္မာစသည်တို့၏ ဖန်ဆင်းမှုကြောင့် သူ့အလိုလိုဖြစ်ပေါ်လာရသော တရားများ မဟုတ်ဘဲ အကြောင်းအကျိုး ဆက်သွယ်မှုဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နေခြင်းဖြစ်သည်ဟု ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်သဘောတရားများ)၌ မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်းကာကွယ်ထားခြင်း၊

ဤ ၈-ပါးနှင့် စပ်ဆိုင်ရာကို မသိခြင်းကိုသာ အဝိဇ္ဇာဟု ခေါ်သည်။ အလွန်ဉာဏ်ကြီးသူတို့၏ အရာဖြစ်သော အချက်များကို မသိခြင်းမှာ အဝိဇ္ဇာမဟုတ်။ မိမိဉာဏ်မထက်မြက်မှုကြောင့်သာ ဖြစ်သည်။

၁၆

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

၂။ သင်္ခါရ

= ယခုဘဝ၌ ကိုယ်မှု၊ နှုတ်မှု , စိတ်မှုများနှင့်နောက်
ဘဝအတွက် အကျိုးဝိပါက်ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်
တရားတို့ကို ပြုစီမံတတ်သော လောကီကုသိုလ်၊
အကုသိုလ် စေတနာ၊

(၁) ပုညာဘိသင်္ခါရ

(ကာမကု-၈+ရူပကု-၅)

= ခန္ဓာအစဉ်ကို ကိလေသာ အညစ်အကြေးမှလည်း
ကောင်း၊ မကောင်းသော(ရုပ်နာမ်) အကျိုးတရား
များ ရရှိမှုမှလည်းကောင်း သန့်ရှင်းစင်ကြယ်စေ
၍ ကုသိုလ်အဖြစ် ပြုစီမံတတ်သောတရား၊

(၂) အပုညာဘိသင်္ခါရ

(အကုစေတနာ-၁၂)

= ခန္ဓာအစဉ်ကို ကိလေသာ အညစ်အကြေးများ
နှင့် မကောင်းသော (ရုပ်နာမ်)အကျိုးတရားများ
ဖြစ်စေခြင်းဖြင့် ညစ်နွမ်းစေ၍ အကုသိုလ်အဖြစ်
ပြုစီမံတတ်သောတရား၊

(၃) အာနေဉ္ဇာဘိသင်္ခါရ

(အရူပကု-၄)

= ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့မှအားရစွာ ဝေးကွာ၍
မလှုပ်မယှက် အလွန်ငြိမ်သက်တည်ကြည်သော
ကုသိုလ်အဖြစ် ပြုစီမံတတ်သောတရား၊

၃။ ဝိညာဉ်

= အာရုံကို သိတတ်သောတရား၊

(၁) ပဋိသန္ဓေဝိညာဉ်

(ပဋိသန္ဓေစိတ် ၁၉-ပါး)

= ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်ပေးသော
ပဋိသန္ဓေစိတ် (အကျိုးဝိပါက်တရားများ)၊

(၂) ပဝတ္တိဝိညာဉ်

(လောကီဝိပါက် ၃၂-ပါး)

= ကု, အကုတရားများ အားလျော်စွာဖြစ်ပေါ်လာ
တတ်သော ပဋိသန္ဓေနောက်ပိုင်းမှသည် စုတိ
ကာလတိုင်အောင် အကျိုးပေးတတ်သည့်
လောကီဝိပါက်စိတ် (အကျိုးတရားများ)၊

၄။ နာမ်ရုပ်

= အာရုံသို့ ညွတ်နေသောသဘော(နာမ်)နှင့်အပူ
အအေးတို့ကြောင့် ပြောင်းလဲဖောက်ပြန်တတ်
သောသဘော (ရုပ်)တရားများ၊

(၁) ပဋိသန္ဓေနာမ်

= ပဋိသန္ဓေစိတ် ၁၉-ပါးနှင့် ယှဉ်သော စေတသိက်
တရား ၃၅-ပါး၊

- (၂) ပဋိသန္ဓေရုပ် = ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် အတူတွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကု-
အကုကံများကြောင့် ဖြစ်ရမည့် ကမ္မဇရုပ်၊
- (၃) ပဝတ္တိနာမ် = ပဝတ္တိ လောကီဝိပါက် ဝိညာဉ်စိတ်များနှင့် ယှဉ်သော
စေတသိက် ၃၅-ပါး၊
- (၄) ပဝတ္တိရုပ် = လောကီဝိပါက် (ပဝတ္တိဝိညာဉ်)စိတ်တို့နှင့် အတူတွဲ၍
ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သည့် စိတ္တဇရုပ်၊

၅။ သဠာယတန = ရှည်လျားစွာသော ဝဋ်ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သော ရုပ်
နာမ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းတရား
(အတွင်း အာယတန = ဒွါရ ၆-ပါး)
[စက္ခာယတန = စက္ခုပသာဒ (သို့) ဒွါရရုပ်
↓ ↓
ကာယာယတန = ကာယပသာဒ (သို့) ဒွါရရုပ်
မနာယတန = လောကီဝိပါက်စိတ် ၃၂-ပါး]

၆။ ဖဿ = အတွင်းအာယတန (ဒွါရ) ၆-ပါးတို့၌ အာရုံ ၆-ပါး လာ
ရောက်တိုက်ဆိုင်၍ ဝိညာဉ် ၆-ပါး ဖြစ်ပေါ်လာမှု၊ (အာရုံ၌
တွေ့ထိမှု)
[စက္ခုသမ္ပဿ = စက္ခုဝိညာဉ်စိတ် ၂-ပါး၌ယှဉ်သော ဖဿ၊
↓ ↓
ကာယသမ္ပဿ = ကာယဝိညာဉ်စိတ် ၂-ပါး၌ယှဉ်သောဖဿ၊
မနောသမ္ပဿ = လောကီဝိပါက် ၂၂-ပါး၌ယှဉ်သော ဖဿ]

၇။ ဝေဒနာ = အာရုံနှင့် ဒွါရတို့ တိုက်ဆိုင်မှုကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော
စိတ်အလိုက် (တွေ့ထိမှုအလိုက်) ခံစားမှု၊
[စက္ခုသမ္ပဿဇာဝေဒနာ = စက္ခုဝိညာဉ်စိတ် ၂-ပါး၌ယှဉ်သော ဝေဒနာ၊
↓ ↓
ကာယသမ္ပဿဇာဝေဒနာ = ကာယဝိညာဉ်စိတ် ၂-ပါး၌ယှဉ်သော ဝေဒနာ
မနောသမ္ပဿဇာဝေဒနာ = လောကီဝိပါက် ၂၂-ပါး၌ယှဉ်သော ဝေဒနာ]

၁၈

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

၈။ တဏှာ = ခံစားမှုတရားများကို ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သော အာရုံတို့အပေါ် တပ်မက်လိုချင်မှု (သာယာမှု) လောဘစေတသိက်၊

ရွှေပတဏှာ = ရူပါရုံ၌ သာယာမှု

ဓမ္မတဏှာ = ဓမ္မာရုံ၌ သာယာမှု]

၉။ ဥပါဒါန် = အာရုံတို့အပေါ်၌ ပြင်းထန်စွာ စွဲလန်းမှု၊

(၁) ကာမုပါဒါန် = ကာမဂုဏ်အာရုံ ၅-ပါးတို့အပေါ်၌ ပြင်းထန်စွာ စွဲလန်းမှု လောဘစေတသိက်၊

(၂) ဒိဋ္ဌုပါဒါန် = အလှူအကျိုးစသည် မရှိဟု ပြင်းထန်စွာ စွဲလန်း ယူဆမှု ဒိဋ္ဌိ၊

(၃) သီလဗ္ဗတုပါဒါန် = နွားခွေးတို့အကျင့်ဖြင့် သံသရာမှ စင်ကြယ်၏ဟု ပြင်းထန်စွာ စွဲလန်းယူဆမှု ဒိဋ္ဌိ၊

(၄) အတ္တဝါဒုပါဒါန် = ငါ, သူတစ်ပါး, ကျား, မ စသည်ရှိ၏ဟု ပြင်းထန်စွာ စွဲလန်းယူဆမှု ဒိဋ္ဌိ၊

၁၀။ ဘဝ/ = ကြီးပွား ဖြစ်ပေါ်တတ်သောသဘော၊

ကမ္မဘဝ = ပြုလုပ်အားထုတ်မှု (သင်္ခါရနှင့်တူ)
= လောကီကု(၁၇)+အကုသိုလ်စေတနာ(၁၂)=၂၉-ပါး

ဥပပတ္တိဘဝ = ထိုစေတနာတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော လောကီ ဝိပါက်စိတ်, စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်၊ (ဇာတိနှင့် သဘောချင်းတူ)

၁၁။ ဇာတိ = ထိုထိုဘဝတို့၌ လောကီဝိပါက်စိတ်, စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တို့၏ (ဥပပတ္တိဘဝ ခန္ဓာတို့၏) ဖြစ်ခြင်း၊
(ဇာတိ = ဥပပတ္တိဘဝ)

၁၂။ ဇရာ = ထိုထိုဘဝတို့၌ လောကီဝိပါက်စိတ်, စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တို့၏ (ဥပပတ္တိဘဝ ခန္ဓာတို့၏) အိုမင်း ရင့်ရော်ခြင်း၊

- မရဏ = ထိုတိုဘဝတို့၌ လောကီဝိပါက်စိတ်၊ စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရပ်တို့၏ (ဥပပတ္တိဘဝ ခန္ဓာတို့၏) စုတိ ပျက်ဆုံးခြင်း။
- သောက = ဆွေမျိုးစည်းစိမ် ဂုဏ်သိရ်စသည်တို့ ပျက်စီးမှုကြောင့် ဝမ်းနည်းစိုးရိမ်ပူဆွေးရခြင်း။
(ဒေါသမူဒွေးနှင့် ယှဉ် → ဒေါမနဿဝေဒနာ)
- ပရိဒေဝ = တစ်စုံတစ်ခု ပျက်စီးမှုကြောင့် တမ်းတငိုကြွေး မြည် တမ်းရခြင်း။
(စိတ္တဇေယျလောသဘဒ္ဒရုပ် = စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဖောက်ပြန်သော အသံရုပ်)
- ဒုက္ခ = ကိုယ်ဆင်းရဲမှု (ကာယိကဒုက္ခ)
(ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဉ်၌ ယှဉ်သောဝေဒနာ)
- ဒေါမနဿ = စိတ်ဆင်းရဲမှု စိတ်နှလုံး မသာယာမှု (စေတသိကဒုက္ခ)
(ဒေါသမူဒွေးနှင့် ယှဉ် → ဒေါမနဿဝေဒနာ)
- ဥပါယာသ = သောက၊ ပရိဒေဝတို့ထက် လွန်ကဲလျက် အသံ မထွက်နိုင်လောက်အောင် အလွန်ပြင်းထန်စွာ ဆင်းရဲ ပင်ပန်းခြင်း။ (ဒေါသမူဒွေး၌ယှဉ် → ဒေါသ)

ဤတွင် ဧရာ၊ မရဏ၊ သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဒုက္ခ၊ ဒေါမနဿ၊ ဥပါယာသ တို့သည် “ဇာတိ”တည်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးတရား များသာ ဖြစ်သည်။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် တစ်ဘဝ တစ်ဘဝ၌ ပထမဆုံး “ဇာတိ”ဟူသော ပဋိသန္ဓေနေမှုကြောင့်သာ ဧရာ၊ မရဏ စသည်တို့ဖြစ်ကြရသည်။ “ဇာတိ”မရှိလျှင် မည်သည့် ဧရာ၊ မရဏတို့မှ မဖြစ်နိုင်ချေ။

ထို့ကြောင့် ဇာတိသည် ဧရာ၊ မရဏစသည်တို့၏ အကြောင်းတရား ဖြစ်သည်။

“ဇာတိ”တည်းဟူသော အကြောင်းတရားတို့၏ အကျိုးတရားဖြစ်သော ဧရာ၊ မရဏ၊ သောက၊ ပရိဒေဝ၊ ဒုက္ခ၊ ဒေါမနဿ၊ ဥပါယာသတို့တွင်လည်း...

ဧရာ၊ မရဏသည် ဇာတိရှိလျှင် မည်သည့်ဘဝ၌မဆို ဧရာ၊ မရဏကေန် ရှိမြဲဖြစ်၍ ဧရာ၊ မရဏသည် ဇာတိ၏ မုချအကျိုးရင်း ဖြစ်သည်။

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

သောက, ပရိဒေဝ စသည်တို့ကား

ဗြဟ္မာပြည်၌ မိဖြစ်၊ နတ်ပြည်၌ကား တချို့ဖြစ်၏။
လူ့ပြည်၌ ဇာတိဖြစ်ပြီးနောက် မကြာခင် သေဆုံးသူမှာ သောက
စသော တရားများဖြစ်ခွင့်မရ။

ထို့ကြောင့် သောကစသည်တို့သည် ဇာတိ၏ မုချ
အကျိုးရင်း မဟုတ်၊ ဇာတိမကင်းသော အချို့သူတို့၌ ဆက်သွယ်
၍ ဖြစ်တတ်သော အကျိုးဆက်တရား များသာဖြစ်သည်။

သောက, ပရိဒေဝ, ဥပါယာသအထူး

- ၁။ အိုးတွင်းဆီကျက်ခြင်းသည် → ဝမ်းနည်းခြင်း သောကနှင့်တူ၊
- ၂။ ကျက်အားကြီး၍ ဆီများဝေလျှံခြင်းသည် → ငိုသံထွက်ခြင်း ပရိဒေဝနှင့်တူ၊
- ၃။ ဝေလျှံပြီးနောက် ကျန်ရစ်ဆီများ
ကုန်ခမ်းသွားအောင် ကျက်ခြင်းသည် → အတွင်းဆွေးဆွေး၍ လွန်စွာပူ
လောင်မှု ဥပါယာသနှင့်တူ၊

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်းစယ် သိပ္ပံယ်များ

၁။ ဘဝစက် ၂-ပါး (မူလ ၂-ပါးနှင့် တွဲကြည့်)

- (၁) အဝိဇ္ဇာ မူလက ပုဗ္ဗန္တဘဝစက် = သံသရာဘဝစက်၏ရှေးရှေး
အတိတ်အဖို့၌ ဖြစ်ခဲ့ရသော
မူလ(အကြောင်းရင်း)၊
- (၂) တဏှာ မူလက အပရန္တဘဝစက် = နောက်နောင်အနာဂတ်အဖို့
သံသရာ၌ ကျင်လည်စေမည့်
မူလ (အကြောင်းရင်း)၊

၂။ အင်္ဂါ ၁၂-ပါး = ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပတ်ပုံ၌ မပါလျှင် မပြီး၊ အရေး
အကြီးဆုံးဖြစ်သော အစိတ်အပိုင်း၊

မေးခွန်း ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် လည်ပတ်ပုံပြဇယားတွင် အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ
ဇာတိပစ္စယာ ဧရာ, မရဏ, သောက, ပရိဒေဝ စသည်ဖြင့် အကြောင်း
အကျိုး ဆက်စပ်၍ ပြခဲ့သော်လည်း ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် အင်္ဂါအဖြစ် ရေတွက်သော

အခါ ဧရာ၊ မရဏကိုသာ ထည့်သွင်းရေတွက်ခဲ့ပြီး အဘယ့်ကြောင့် သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့ကိုမူ မရေတွက်ခဲ့ရပါသနည်း။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပတ်ပုံတွင် အင်္ဂါအဖြစ် ရေတွက်ခြင်းသည်- အကြောင်းအကျိုးဆက်စပ် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပတ်ပုံ၌ မပါမဖြစ် အရေးအကြီးဆုံး သော တရားများကိုသာ ရွေးချယ် ကောက်နုတ်၍ ရေတွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤတွင် ဇာတိ၏ အကျိုးတရားများဖြစ်သော ဧရာ၊ မရဏ၊ သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့၌ ဧရာ၊ မရဏသည် သတ္တဝါတိုင်းတွင် ဇာတိရလာပြီးနောက် မလွဲမသွေ ကြုံတွေ့ရမည့် ဇာတိ၏ မုချအကျိုးရင်းဖြစ်၍ သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့ကား သတ္တဝါတိုင်း၌ အမြဲကြုံတွေ့ ဖြစ်ကြရသော တရားများ မဟုတ်ချေ။ (ဗြဟ္မာနှင့် အချို့ နတ်၊ လူ စသည်တို့၌ မဖြစ်။)

ဤသို့ သတ္တဝါတို့၌ အမြဲမဖြစ်လျှင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပတ်ပုံတွင် မပါလျှင် မပြီး အရေးကြီးသော အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများ မဟုတ်နိုင်ဘဲ ဇာတိတည်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်မည်ဆိုလျှင် ဖြစ်ဖွယ်ရှိသော အကျိုးဆက်တရားများသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်အင်္ဂါအဖြစ် မပါမဖြစ် အရေးကြီးဆုံးသော တရားများ ကို ရေတွက်ပြသောအခါ ဇာတိ၏ အကျိုးတရားအဖြစ် ဧရာ၊ မရဏကိုသာ ထည့် သွင်းရေတွက်ခဲ့ပြီး သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့ကို မရေတွက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

၃။ ကာလ ၃-ပါး (အခွန် ၃-ပါး)

(၁) အတိတ်ကာလ = အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊

(၂) ပစ္စုပ္ပန်ကာလ = ဝိညာဉ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊

(၃) အနာဂတ်ကာလ = ဇာတိ (ဥပပတ္တိဘဝ)، ဧရာ၊ မရဏ၊

၄။ အလွှာ ၄-ပါး

(၁) အတိတ်အကြောင်းလွှာ = အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊

(၂) ပစ္စုပ္ပန် အကျိုးလွှာ = ဝိညာဉ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊

(၃) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းလွှာ = တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊

(၄) အနာဂတ်အကျိုးလွှာ = ဇာတိ၊ ဧရာ၊ မရဏ၊

၂၂

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

၅။ ဝဋ် ၃-ပါး = အကြောင်းပြီး အကျိုး၊ အကျိုးပြီး အကြောင်းဟု ကြောင်းကျိုးမပြတ်ဘဲ ချာချာလည်နေအောင် လည်ပတ်နေသော တရား၊

(၁) ကိလေသဝဋ် = အဝိဇ္ဇာ(ဖုံး)၊ တဏှာ(လိုချင်)၊ ဥပါဒါန်(စွဲလန်း)

(၂) ကမ္မဝဋ် = သင်္ခါရ၊ ကမ္မဘဝ (ကု၊အကုများထူထောင်-ပြုလုပ်)

(၃) ဝိပါကဝဋ် = ဝိညာဉ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ (ဥပပတ္တိဘဝ) ဇာတိ၊ ဇရာ၊ မရဏ(အကျိုးတရားများရ)၊

ဝိပါကဝဋ်ကို ရည်ရွယ်၍ တစ်စုံတစ်ယောက်၌ ဒုက္ခကြီးစွာ ခံစားနေရလျှင် “ဝဋ်ခံနေရသည်၊ ဝိပါကဝဋ်အားကြီးတယ်”ဟုလည်းကောင်း၊ သူတစ်ပါးကို နာအောင် မလုပ်နဲ့၊ ဝဋ်လိုက်တတ်သည်ဟုလည်းကောင်း ပြောဆိုရိုးပြုကြ။

၆။ အခြင်းအရာ -၂၀ = (အပြား -၂၀)

(၁) အတိတ်အကြောင်း(၅)ပါး = အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊

* အာဠာ၊ ဝဋ်အားဖြင့် စဉ်းစားယူပုံ

အတိတ်အကြောင်းလွှာ = အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊

ဝဋ်နှင့်စဉ်းစားသော် = အဝိဇ္ဇာ = ကိလေသဝဋ်၊

•• တဏှာ၊ ဥပါဒါန် = ကိလေသဝဋ်၊

ဤသို့ ကိလေသဝဋ်ချင်း တူနေသဖြင့် အဝိဇ္ဇာ ပါလာလျှင် တဏှာ၊ ဥပါဒါန်သည်လည်းပါလာ၊

တစ်ဖန် သင်္ခါရ = ကမ္မဝဋ်

•• ကမ္မဘဝ = ကမ္မဝဋ်

ဤသို့ ကမ္မဝဋ်ချင်းတူနေသဖြင့် သင်္ခါရပါလာလျှင် ကမ္မဘဝလည်းပါလာ၊

ထို့ကြောင့် အတိတ်အကြောင်း ၅-ပါး = အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊

တစ်နွယ်ငင် တစ်စင်ပါနည်းအရ ယူပုံ၊ ယူနည်း

ဤတွင် အဝိဇ္ဇာ = ကိလေသဝဋ်

တဏှာ၊ ဥပါဒါန် = ကိလေသဝဋ်

ဤသို့ ကိလေသဝဋ်ချင်းတူသဖြင့် အဝိဇ္ဇာကို တိုက်ရိုက်ယူလိုက်သဖြင့် “တစ်နွယ်ငင် တစ်စင်ပါ”ဆိုသလို တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ကိုလည်း ရယူ။

မေးခွန်း ။ အဝိဇ္ဇာ မကင်းသေးသော လူတစ်ယောက်သည် ၎င်း၌ တဏှာလုံးဝ မဖြစ်ပါဟုဘုရားစူး ကျိန်တွယ် ပြောပါသော်လည်း ဖြစ်နိုင်၊ မဖြစ်နိုင် သုံးသပ်ဝေဖန်ပါ။

အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ၊ ဥပါဒါန်တို့သည် ကိလေသဝဋ်တစ်ခုတည်းတွင် ပါဝင်သော တရားများ ဖြစ်ကြသဖြင့် အဝိဇ္ဇာ မကင်းသေးသမျှ ကာလပတ်လုံး တဏှာမဖြစ်ပါဟု ဘုရားစူးကျိန်သော်လည်း မဖြစ်နိုင်ပါ။

အဝိဇ္ဇာရှိသေးလျှင် အဝိဇ္ဇာနှင့် ကိလေသဝဋ်ချင်းတူသော တဏှာ ဖြစ်ကို ဖြစ်ရပါမည်။ ထိုသို့ အသေးစားတဏှာဖြစ်လျှင် အကြီးစားဥပါဒါန်လည်း ဖြစ်ရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

(၂) ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး ၅-ပါး = ဝိညာဉ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊

* ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးလွှာနှင့် တူ။

(၃) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း ၅-ပါး = တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊ အဝိဇ္ဇာ၊ သင်္ခါရ။

* အလွှာ၊ ဝဋ်အားဖြင့် စဉ်းစားယူပုံ-

ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းလွှာ = တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊

ဤတွင် တဏှာ၊ ဥပါဒါန် = ကိလေသဝဋ်၊

∴ အဝိဇ္ဇာ = ကိလေသဝဋ်၊

ဤသို့ ကိလေသဝဋ်ချင်းတူနေသဖြင့် တဏှာ၊ ဥပါဒါန်ပါလာလျှင် အဝိဇ္ဇာလည်းပါလာ။

တစ်ဖန် ကမ္မဘဝ = ကမ္မဝဋ်

∴ သင်္ခါရ = ကမ္မဝဋ်

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

ဤသို့ ကမ္မဝဋ်ချင်းတူနေသဖြင့် ကမ္မဘဝပါလာလျှင် သင်္ခါရလည်းပါလာ၊
 ∴ ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း ၅-ပါး = တဏှာ၊ ဥပါဒါန်၊ ကမ္မဘဝ၊ အဝိဇ္ဇာ၊
 သင်္ခါရ။

(၄)အနာဂတ်အကျိုး ၅-ပါး = ဝိညာဉ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊
 ဝေဒနာ။

* အလ္လှာနှင့်စဉ်းစားသော်-

အနာဂတ်အကျိုးလွှာ = ဇာတိ၊ ဇရာ၊ မရဏ။

ဤတွင် ဇာတိသည် - တရားကိုယ်သီးခြား မရှိဘဲ ဝိညာဉ်၊ နာမ်ရုပ်၊
 သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာတို့၏ ဖြစ်ခြင်းအစ
 (ဥပါဒ်)သာဖြစ်။

ဇရာသည် - ။ ။ ရင့်ရော်အိုမင်းခြင်း (ဋီ)သာဖြစ်။

မရဏသည် - ။ ။ စုတိပျက်ဆုံးခြင်း (ဘင်)သာဖြစ်။

∴ဝိညာဉ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာတို့သည်
 အနာဂတ်၏ အကျိုးတရား ၅-ပါးပင် ဖြစ်သည်။

၇။ အစပ် ၃-ပါး = (ဟေတု - အကြောင်း + ဖလ - အကျိုး)
 (အလ္လှာ ၄-ပါးနှင့်ဆက်၍ အစပ် ၃-ပါးကိုယူ)

(၁) ဟေတုဖလအစပ် = အတိတ်အကြောင်းသင်္ခါရနှင့် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးဝိညာဉ်။

(၂) ဖလဟေတုအစပ် = ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးဝေဒနာနှင့် ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းတဏှာ။

(၃) ဟေတုဖလအစပ် = ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းကမ္မဘဝနှင့် အနာဂတ်အကျိုးဇာတိ။

၈။ မူလ ၂-ပါး = ဝဋ်ဖြစ်၏ အမြစ်အရင်းအစ

(၁) အတိတ်ဘဝအကြောင်းမှစ၍ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝအကျိုးဖြစ်သည့်တိုင်အောင်ဖြစ်
 သော ရှေ့ပိုင်းဘဝစက်၏ အရင်းမူလ (ဝဋ်မြစ်) = အဝိဇ္ဇာ။

(၂) ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းမှစ၍ အနာဂတ်အကျိုးတိုင်အောင်ဖြစ်သော နောက်ပိုင်း
 ဘဝစက်၏ အရင်းမူလ (ဝဋ်မြစ်) = တဏှာ။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်လည်ပုံ

သတ္တဝါများသည် လူ့နတ်၊ဗြဟ္မာစသော ဘဝအမျိုးမျိုး၊ ရုပ်၊နာမ်၊ခန္ဓာ အမျိုးမျိုးဖြင့် ပုံစံအမျိုးမျိုးကျင်လည်နေခြင်းမှာ- ဗြဟ္မာ၊ ဗိဿနိးအစရှိသော တန်ခိုးရှင်တို့၏ ဖန်ဆင်းမှုကြောင့်မဟုတ်ဘဲ အဝိဇ္ဇာနှင့်တဏှာတည်းဟူသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲ၌ လည်ပတ်ရခြင်း၏အကြောင်းရင်းဖြစ်သော ဝဋ်မြစ် (မူလ) ၂-ပါးကြောင့်ပင် ဖြစ်လေသည်။ ဤဝဋ်မြစ် ၂-ပါးကို အခြေခံ၍ ကျန် တရားစုများဖြစ်သော သင်္ခါရ၊ ဝိညာဉ်၊ နာမ်ရုပ်စသည့် တရားများသည်လည်း ဆက်စပ်၍ ကြောင်းကျိုးမပြတ် လည်ပတ်ကြလေသည်။

ဤသို့ဖြင့် မိမိတို့ရရှိ ထားသော ရုပ်၊နာမ်စုကို အရင်းတည်၍ နောက်ရုပ်၊ နာမ်သစ်ရစေရန် သုခ မရောယှက်-ဒုက္ခတုံး ဒုက္ခစုသာဖြစ်သော အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်းတရားများကို ကြောင်းကျိုးဆက်စပ်ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် သံသရာတစ်ခွင်တွင် ဘဝအမျိုးမျိုး ခန္ဓာအမျိုးမျိုး ကျင်လည်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သံသရာစက်ရဟတ် ပျက်ကိန်း

သစ်ပင်၌ ရေသောက်မြစ်ပြတ်လျှင် တစ်ပင်လုံး ပျက်စီးတော့သကဲ့သို့ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာတည်းဟူသော ရေသောက်မြစ် ၂-ခုကို အရဟတ္တမဂ်တည်းဟူသော ဓားသံလျက်ဖြင့် ဖျက်ဆီးလိုက်သောအခါ သင်္ခါရတရားများသည် အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်း၍ အဖန်ဖန် လည်ပတ်နေရသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်စက်ရဟတ်ကြီး ပျက်လေသည်။

အဝိဇ္ဇာ၏ အကြောင်းရင်း

မေးခွန်း။ အဝိဇ္ဇာကြောင့် သင်္ခါရဖြစ်၊ ဇာတိကြောင့် ဇရာ၊ မရဏ၊ သောကစသည်တို့ ဖြစ်လျှင် အဝိဇ္ဇာကား အဘယ်ကြောင့် ဖြစ်သနည်း။

ဤတွင် ဇာတိကြောင့် သောက၊ ပရိဒေဝ စသည်တို့ဖြစ်သည်ဆိုရာ၌ သောကစသည်တို့သည် ဇာတိ၏အကျိုးဆက်တရားများသာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် “ဇာတိ”သည် သောကစသည်တို့ ဖြစ်ရခြင်း၏ အရင်းခံအကြောင်းဝေးသာ ဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍ သောကစသည်တို့ ဖြစ်ရခြင်း၏ အနီးဆုံးသော အကြောင်းတရားမှာ “အာသဝေါတရား ၄-ပါး”သာ ဖြစ်ပါသည်။ သတ္တဝါများသည် အာသဝေါတရား

၄-ပါး (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟ)ရှိနေခြင်းကြောင့်သာ သောကစသည်တို့ ဖြစ်နေခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤကဲ့သို့ စိုးရိမ်ပူဆွေးရခြင်း(သောက)စသည်တို့ ဖြစ်ရခြင်းတွင် ဆင်းရဲဒုက္ခရောက်ရခြင်း၏ အမှန်သဘောစသော အချက်တို့ကို ဖုံးလွှမ်းကာကွယ်ထားမှု အဝိဇ္ဇာသဝ(အဝိဇ္ဇာ၊ အာသဝ= မောဟ)သည် အဓိကအကြောင်းဖြစ်ပြီး ၎င်းကို အကြောင်းပြု၍ သောကစသည်တို့နှင့်အတူ နောက်နောက် အဝိဇ္ဇာများ ထပ်ဖြစ်ရခြင်းကြောင့် သောကစသည်တို့၏ အကြောင်းမှာ အာသဝေါတရားများဖြစ်ရသကဲ့သို့ “အရင်းစစ်လျှင် အမြစ်မြေက” ဆိုသလို အဝိဇ္ဇာ၏ အကြောင်းမှာ အာသဝေါတရား ၄-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

၂။ ပဋ္ဌာန်းနည်း

- ပဋ္ဌာန်း(ပ-ဌာန) = (၁) အမျိုးမျိုးသော အကြောင်းတရား၊
 (၂) ။ အကြောင်းအကျိုးသဘောတို့ကို
 ပြခြင်းသဘော၊
- ပဋ္ဌာန်းနည်း = အကြောင်းအကျိုးတို့၏ ဆက်သွယ်ပုံကို ပစ္စယသတ္တိတို့ဖြင့် ပြဆိုသောနည်း၊
- ပဋ္ဌာန်းကျမ်း = နည်းမျိုးစုံတို့ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင် ကြည်ညိုဖွယ်ရာ ပြသောကျမ်း၊
- ၁။ ဟေတုပစ္စည်း = အမြစ်သဖွယ် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊(ဟိတ် ၆-ပါး)
 (နာမ်) ဥပမာ- ရေသောက်မြစ်၊
- ၂။ အာရမ္မဏပစ္စည်း = အာရုံသဘောဖြင့် (အာရုံ ၆-ပါး)
 (ပညတ်-နာမ်ရုပ်) ဥပမာ- တောင်ဝှေးကြိုးတန်း၊
- ၃။ အဓိပတိပစ္စည်း = အကြီးအမှူးဖြစ်၍
 (နာမ်ရုပ်) ဥပမာ- စကြာဝတေးမင်းကဲ့သို့၊
- ၄။ အနန္တရပစ္စည်း = အခြားမဲ့ဖြစ်၍
 (နာမ်) ဥပမာ- စကြာမင်းနတ်ရွာစံ- သားကြီးနန်းရ၊

၅။ သမနန္တရပစ္စည်း = ကောင်းစွာ အခြားမဲ့ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်) ဥပမာ- စကြာမင်း ရဟန်းပြု- သားကြီးနန်းရ၊

၆။ သဟဇာတပစ္စည်း = အတူတကွဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်ရုပ်) ဥပမာ- ဆီမီးသည် မိမိနှင့်တကွဖြစ်သော အလင်းဓာတ်
 အား အတူတကွဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြု၊

၇။ အညမညပစ္စည်း = အချင်းချင်းဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်) ဥပမာ- သစ်သား ၃-ချောင်းထောင်ထား မလဲအောင်
 အချင်းချင်း ကျေးဇူးပြု၊

သဟဇာတနှင့် အညမညအထူး

အတူတကွဖြစ်၍သာ ကျေးဇူးပြု → သဟဇာတ
 အတူတကွလည်းဖြစ် အချင်းချင်းအပြန်အလှန်လည်း → အညမည
 ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြု

၈။ နိဿယပစ္စည်း = မှီရာဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်ရုပ်) ဥပမာ... မြေကြီးသည် သစ်ပင်တို့၏ မှီရာအဖြစ်ဖြင့်
 ကျေးဇူးပြု၊

၉။ ဥပနိဿယပစ္စည်း = အားကြီးသော မှီရာအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော
 (ပညတ်-နာမ်ရုပ်) တရား၊ (ဥပမာ... မိုး → သတ္တဝါ+ သစ်ပင်)

၁၀။ ပုရေဇာတပစ္စည်း = ရှေး၌ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (ရုပ်) (ဥပမာ... ကမ္ဘာဦးက ခေါ်ထွက်နေပြီး နေ့လ → နောက်
 ဖြစ်လာသတ္တဝါတို့အား)

၁၁။ ပစ္စာဇာတပစ္စည်း = နောက်မှဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
 (နာမ်) (ဥပမာ... ရှေးကပေါက်နှင့် ကြီးထွားနေသော သစ်ပင်
 အား နောက်မှ ရွာချမိုးရေသည် စည်ပင်ရန် ကျေးဇူးပြု)

၁၂။ အာသေဝနပစ္စည်း = အဖန်တလဲလဲ မှီဝဲထုံအပ်သည်ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်
 (နာမ်) သောတရား၊
 (ဥပမာ... (၁) ရှေးရှေး၌ ထုံအပ်သော နံ့သာသည် နောက်
 နောက်၌ ထုံအပ်သော နံ့သာအား အဆင်း
 အနံ့ကို အလွန်ပွားစေခြင်းငှာ ကျေးဇူးပြု၊

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

(၂) ရှေးရှေး၌ သင်အံသော ကျမ်းဂန်သည်
နောက်နောက်၌ သင်အံသော ကျမ်းဂန်
အား သင်ကြား လေ့ကျက် ဆောင်ရွက်
လွယ်စေခြင်းငှာ ကျေးဇူးပြု)

၁၃။ ကမ္မပစ္စည်း = ပြုလုပ်အားထုတ်ခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော
(နာမ်) တရား၊ (ဥပမာ... ကောင်းစွာပြုပြင်ထားအပ်သော
မျိုးစေ့သည် သစ်ပင်အညွန့်ကို ဖြစ်စေခြင်းငှာ ကျေးဇူး
ပြု)

၁၄။ ဝိပါကပစ္စည်း = အကျိုးပေးခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
(နာမ်) (ဥပမာ... ရင့်မှည့်ပြီး သစ်သီး)

၁၅။ အာဟာရပစ္စည်း = ဆောင်ခြင်း ထောက်ပံ့ခိုင်ခံ့စေခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူး
(နာမ်ရုပ်) ပြုတတ်သောတရား၊ (ဥပမာ... ဒေါက်တိုင်)

၁၆။ ဣန္ဒြိယပစ္စည်း = အစိုးရခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
(နာမ်ရုပ်) (ဥပမာ... စစ်သူကြီး)

၁၇။ ဈာနပစ္စည်း = ကပ်၍ရှုတတ်သည်ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
(နာမ်) (ဥပမာ... မုဆိုး)

၁၈။ မဂ္ဂပစ္စည်း = ဒုဂ္ဂတိ၊ သုဂတိဘုံ၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆိုက်ရောက်တတ်သော
(နာမ်) လမ်းခရီးအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
(ဥပမာ... လှေ၊ သင်္ဘော)

၁၉။ သမ္ပယုတ္တပစ္စည်း = အချင်းချင်းနှီးနှောသည်ဖြစ်၍ မကွေမကွာယှဉ်သည်
(နာမ်) ဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
(ဥပမာ... နှမ်းဆီ၊ သကာ၊ ပျားရည်၊ ထောပတ်= စတုမဓု)

၂၀။ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စည်း = အချင်းချင်း မနှီးမနှောသည် အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်
(နာမ်ရုပ်) သောတရား၊
(ဥပမာ... ချို၊ ချဉ်၊ ငန့်၊ ဖန့်၊ စပ်၊ ခါး=အရသာ ၆-ပါး)

၂၁။ အတ္ထိပစ္စည်း = ထင်ရှားရှိနေဆဲသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊
(နာမ်ရုပ်) (ဥပမာ... ဟိမဝန္တာတော)

ဓမ္မဗျူဟာ-ပစ္စည်းပိုင်း

၂၉

- ၂၂။ နတ္ထိပစ္စည်း (နာမ်) = ထင်ရှား မရှိသောသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား၊ (ဥပမာ... ဆီမီးငြိမ်းခြင်းသည် အမှောင်ဖြစ်ရန် ကျေးဇူးပြု)
- ၂၃။ ဝိဂတပစ္စည်း (နာမ်) = မိမိကင်းချုပ်မှုဖြင့် နောက်နောက်တရားဖြစ်ပေါ်ရန် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား၊ (ဥပမာ... နေဝင်ခြင်း → လထွက်ရန်)
- ၂၄။ အဝိဂတပစ္စည်း (နာမ်ရုပ်) = မိမိမကင်းချုပ်ဘဲ ပစ္စုပ္ပန်ရှိဆဲ အနေအားဖြင့် ကျေးဇူးပြု တတ်သောတရား၊ (ဥပမာ... သမုဒ္ဒရာ → ငါးလိပ်)

ခြောက်ရာသီ ဝေဖန်ခဏ်း

(အကြောင်း)	(အကျိုး)	(အကြောင်းသတ္တိ)
ပစ္စည်း	ပစ္စယုပ္ပန်	ပစ္စယသတ္တိ
၁။ နာမ်သည်	နာမ် အား	(နံ၊နံ၊သေ၊သံ၊နတ်၊ဝိဂ) (၆)
၂။ နာမ် ။	နာမ်ရုပ် ။	(ဟော၊ကံ၊ဝိ၊ဈာ၊မဂ်) (၅)
၃။ နာမ် ။	ရုပ် ။	(ပစ်၊နောက်မှ) (၁)
၄။ ရုပ် ။	နာမ် ။	(ပု၊ရှေ့မှ) (၁)
၅။ ပညတ် ။	နာမ် ။	(အာ၊ ဥ) (၂)
နာမ် ။		
ရုပ် ။		
၆။ နာမ်ရုပ်သည်	နာမ်ရုပ်အား	(ခါ၊သ၊ည၊နိ၊ဟာ၊ညှိ၊ဝိပ်၊အတ်၊အဝိ) (၉)

စိတ်, စေ, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်ကို တောကာလိက စသည်

ရွေးချယ်ပုံ

- (၁) တောကာလိက = ကာလ ၃-ပါး၌ ဖြစ်ကုန်သော တရား၊
- (၂) ကာလဝိမုတ္တ = ကာလ ၃-ပါးမှ လွတ်ကုန်သော တရား၊
- (၃) သင်္ခတ = ကံစသော အဝိဇ္ဇာ, တဏှာစသော အကြောင်းတရား တို့ဖြင့် ပြုစီမံအပ်သောတရား၊

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

- (၄) အသစ်တ = အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် ပြုစီမံခြင်း မရှိသောတရား၊
 (၅) အဗ္ဘတ္တ = မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်ကြသောတရား၊
 (၆) ဗဟိဒ္ဓ = သူတစ်ပါးသန္တာန်၌ ဖြစ်ကြသောတရား၊
 (၇) ရုပ် (ရုပ်) , နာမ် = (စိတ်, စေ့, နိဗ္ဗာန်) , ပညတ် = (ပညတ်)
 | | / \
 ရူပက္ခန္ဓာ နာမ်ဓန္ဓာ ၄-ပါး အတ္တ သဒ္ဓ

ပညတ် (ပညတ္တိ) = အမျိုးမျိုး အစားစား များပြားသော နာမည်တပ်သိစေ
အပ်သော တရား၊

ပညတ် ၂-မျိုး

၁။ အတ္တပညတ် = သူတစ်ပါး နားလည်အောင် အမည်အမျိုးမျိုးတပ်ကာ
ခေါ်ဝေါ်အပ်၊ သိစေအပ်သော အနက်-ဒြပ်ဝတ္ထုမျိုး၊
(အနက်- အဓိပ္ပာယ်အမျိုးမျိုး၊
စိတ်၌ထင်လာသမျှ အကောင်အထည်ဝတ္ထု)

၂။ သဒ္ဒါပညတ် (နာမပညတ်) = အတ္ထပညတ်ဖြစ်သော အနက်ဥပ္ပံတ္ထုမျိုးကို သိစေတတ်သော ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သည်။ (စကားသံ)
= သဒ္ဒါအမျိုးမျိုး၊ ဘာသာအမျိုးမျိုး၊ အမည်အမျိုးမျိုး၊ အသံအမျိုးမျိုး၊

၁။ အတ္ထုပ္ပတ္တိ

ଅଫ୍ ୨-୩:

(၁) သဘာဝတ္ထ (ပရမတ္ထ) = စိတ်ဉာဏ်နှင့် ကြည့်ရှုရာဝယ် ကွယ်ပျောက်
ဖောက်ပြန်၍ မသွားဘဲ မဖောက်မပြန် မြဲမှန်ကန်၍
တရားကိုယ်ထင်ရှားရှိသော အနက်သဘော၊

(၂) အသဘာဝတ္ထ(ဝေါဟာရတ္ထ) = သဘောတရားကိုယ် ထင်ရှားမရှိ၊ ပရမတ်တရားကို စွဲခါ စိတ်ထဲ၊ သညာထဲ၌ အရိပ်အရောင် သဖွယ် ထင်လာသမျှကို အမှတ်ပြုခါ ခေါ်ဆိုပညတ်ကြသောအနက်သဘော၊

အတ္တပညတ်အမျိုးမျိုး

■ (သဘာဝတ္ထ=ပရမတ္ထ)

(၁) တဇ္ဇာပညတ် = သဘောအားလျော်စွာဖြစ်သော ပရမတ္ထကြိယာစု၊ ပရမတ္ထသဘောစုတို့၏ တရားကိုယ်ထင်ရှားရှိသော အနက်သဘောကို သိစေအပ်သော မာခြင်း၊ ပျော့ခြင်း၊ ခံစားခြင်းစသော ပညတ်။

■ (အသဘာဝတ္ထ=ဝေါဟာရတ္ထ)

(၂) ဥပါဒါပညတ်= ပရမတ္ထဓမ္မကို စွဲ၍ ထင်မြင်အပ်သော (သို့) ခန္ဓာ ၅-ပါးအပေါင်းကို အစွဲပြု၍ သိအပ်သော ယောကျ်ား၊ မိန်းမ၊ ပုဂ္ဂိုလ်စသော ပညတ်။ (သတ္တပညတ်၊ ဇာတိပညတ်)

(၃) သမူဟပညတ်= မဟာဘုတ် ၄-ပါးတို့ ပေါင်းစုတည်နေမှုကို တစ်ခုတည်းပြုကာ ထင်မြင်အစွဲပြု၍ သိအပ်သော မြေကြီး၊ မြင်းမိုရ်၊ စကြဝဠာ၊ အိမ်၊ ရထား၊ လှည်း၊ အိုးစသော ပညတ်။

(၄) သဏ္ဌာနပညတ်=တစ်ပြိုင်နက်ဖြစ်ကြ၊ တည်ကြသော အစိတ်အစိတ်တို့ကို ဝိုင်းဝန်း၊ ရှည်တို၊ လုံးပြား၊ ကြီးငယ်စသည်ဖြင့် ပုံပန်းသဏ္ဌာန် ဟန်ပန်အမျိုးမျိုး ထင်မြင်အစွဲပြု၍ သိအပ်သောပညတ်။

(၅) သန္တတိပညတ်= ရှေ့နောက်စဉ်ဆက်ဖြစ်ကြသော တရားအစိတ်တို့ကို တစ်ခုတည်းပြုကာ ဤဝတ္ထုဟုပင် ထင်မြင်အစွဲပြု၍ သိအပ်သော မြစ်ရေလျဉ်၊ ဆီမီးလျှံစသော ပညတ်။

(၆) ကာလပညတ် = နေ့၊လ၊နက္ခတ်တို့ သွားလာမှုကို စွဲ၍သိအပ်သော ခဏငယ်မှစ၍ နေ့၊ ရက်၊ ပက္ခ၊ လ၊ နှစ်၊ ကပ်ကမ္ဘာစသော ပညတ်။

(၇) ဒီသာပညတ် = နေ့၊လ၊နက္ခတ်တို့ ထွက်ဝင်ရာကို စွဲ၍ သိအပ်သော အရှေ့၊ အနောက်၊ တောင်၊ မြောက်၊ အရပ်ရှစ်မျက်နှာစသောပညတ်။

- (၈) အဒ္ဓါပညတ် = ဆန်, နှမ်း, မယော, လက်သစ်, တောင်, တာ, ယူနေစသော အတိုင်းအရှည်, ခရီးအစဉ်တို့ကိုစွဲ၍ သိအပ်သောပညတ်။
- (၉) အာကာသပညတ်=မဟာဘုတ် ရုပ်ကလာပ်တို့ ထင်ရှားစွာ ထိစပ်ဆက်သွယ်မှုမရှိကြသော အခြင်းအရာကို စွဲ၍ သိအပ်သော အပေါက်ဟင်းလင်း, တွင်း, လိုက်, ဂူစသော ပညတ်။
- (၁၀) ဒေသပညတ် = ကုန်း, ကြည်း, တော, တောင်, မြို့, ရွာစသော ဒေသဌာနတို့ကို စွဲ၍ သိအပ်သောပညတ်။
- (၁၁) ကသိုဏ်းပညတ်=ပထဝီကသိုဏ်းစသော ထိုထိုမဟာဘုတ်အာရုံတို့ကို စွဲ၍ သိအပ်သောပညတ်။
- နိမိတ္တပညတ် = ပရိကမ္မဘာဝနာစသော ဘာဝနာအစဉ်အထူးကို စွဲ၍ သိအပ်သောပညတ်။
- (၁၂) ဥပနိဓာပညတ်= အငယ်စသည်ကိုထောက်၍ အကြီးစသည်, တစ်ခုစသည်ကိုထောက်၍ နှစ်ခုစသည်ဖြင့် ရှေးရှေးကိုထောက်၍ သိအပ်ခေါ်ဆိုသောပညတ်။

၂။ သဒ္ဓပညတ် (နာမပညတ်) ၆-ပါး

- (၁) ဝိဇ္ဇမာနပညတ် = ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော အနက် ခြပ်ဝတ္ထု (အတ္တပညတ်)တို့ကို ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သညာ။
(ဥပမာ- ပထဝီ၊ ဝေဒနာ)
- (၂) အဝိဇ္ဇမာနပညတ် = ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော အနက် ခြပ် ဝတ္ထု(အတ္တပညတ်)တို့ကို ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သညာ။
(ဥပမာ- မိုး, တော, တောင်)
- (၃) ဝိဇ္ဇမာနေန-အဝိဇ္ဇမာနပညတ် = ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော အနက် ခြပ်ဝတ္ထုနှင့် ထင်ရှားမရှိသော အနက် ခြပ်ဝတ္ထုတို့ကို ယှဉ်တွဲ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း အမည်သညာ။
(ဥပမာ- တဏှာကွန်ယက်)

- (၄) အဝိဇ္ဇမာနေန-ဝိဇ္ဇမာနပညတ် = မရှိနှင့်ရှိကို ယှဉ်တွဲ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း
အမည်သည်။
(ဥပမာ- မိန်းမအသံ)
- (၅) ဝိဇ္ဇမာနေန-ဝိဇ္ဇမာနပညတ် = ရှိနှင့်ရှိကို ယှဉ်တွဲ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း
အမည်သည်။
(ဥပမာ- စက္ခုဝိညာဉ်)
- (၆) အဝိဇ္ဇမာနေန-အဝိဇ္ဇမာနပညတ် = မရှိနှင့်မရှိကို ယှဉ်တွဲ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြောင်း
အမည်သည်။
(ဥပမာ- အမေ့သား၊ ဘုန်းကြီးကျောင်း)

ပညတ် ၂-မျိုးကို သိရာ၌ ဝီထိဖြစ်ပုံ (နွား-အက္ခရာတစ်လုံးအတွက်)

သဒ္ဒ ပထမ စိတ္တေန၊
တိတ် ဒုတိယ စေတဿ၊
နာမံ တတိယ စိတ္တေန၊
အတ္ထံ စတုတ္ထ စေတဿ၊

- (၁) “နွား”ဟူသော ပစ္စုပ္ပန်သဒ္ဒါရုံကို အာရုံပြု၍...
ပထမ သောတဒ္ဒါရဝီထိ ဖြစ်၏။
- (၂) လွန်လေပြီးသော အတိတ် “နွား”ဟူသော သဒ္ဒါရုံကို အာရုံပြု၍...
သောတဒ္ဒါရဝီထိအစဉ်သို့လိုက်သော တဒနုပတ္တကမနောဒ္ဒါရဝီထိ ဖြစ်၏။
- (၃) “နွား”ဟူသော နာမပညတ်ကို အာရုံပြု၍...
သုဒ္ဓမနောဒ္ဒါရဝီထိ ဖြစ်၏။
- (၄) “နွား”၏ ခန္ဓာပဉ္စက ခြပ် အတ္ထပညတ်ကို အာရုံပြု၍...
သုဒ္ဓမနောဒ္ဒါရဝီထိ ဖြစ်၏။

ဤသို့ လေးဝီထိကျပြီးမှ “နွား”ဟူသော အက္ခရာတစ်လုံးအတွက်
အနက်ကို သိရ၏။

မှတ်ချက် ။ အကွရာ ၂-လုံး၊ ၃-လုံးစသော သဒ္ဒါများ၌...

အကွရာ ၁-လုံးလျှင် ၂-ဝိထိကျ တိုးသွား၍ နောက်ဆုံး နာမပညတ်
ကို အာရုံပြုသော သုဒ္ဓမနောဒွါရ တစ်ဝိထိ၊ အတ္တပညတ်ကို အာရုံပြုသော
သုဒ္ဓမနောဒွါရ တစ်ဝိထိ = ပေါင်း ၂-ဝိထိထပ်၍ ထည့်ရမည်။

∴ အကွရာ ၁-လုံး	=	၄-ဝိထိ
၂-လုံး	=	၆-ဝိထိ
၃-လုံး	=	၈-ဝိထိ ဖြစ်၏။

အနက်သိခြင်းအကြောင်း ၂-ပါး

- (၁) သောတဝိညာဉ်၏ အာရုံလည်း ဖြစ်ရမည်။
- (၂) ရှေးရှေးအခါက လောကဝေါဟာရဖြင့် မှတ်သားထားဖူးသည်လည်း ဖြစ်ရမည်၊ ဤအကြောင်း ၂-ပါးစုံညီမှ သိမှုဖြစ်၏။

သစ္စာ ၂-ပါး

- (၁) ပရမတ္ထသစ္စာ = သဘောလက္ခဏာ အသီးသီးရှိကြသော...
စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်။
- (၂) သမုတိသစ္စာ = သဘောမှန်မဟုတ်လည်း လူအများ သမုတ်ကြ၍ အမှန်
ပြုကာ ပြောဆိုကြသော ပညတ်ဟူသမျှ။

အဘိဓမ္မာ-ပစ္စည်းပိုင်း (အဓိပ္ပာယ်အကျဉ်း) မှတ်စု
ပြီး၏။

၃။ ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

[ကမ္မဋ္ဌာန်းအမျိုးမျိုးကို ပြဆိုရာ အပိုင်းအခန်း]

သာသနာ = မြတ်စာဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမ၊ သိက္ခာ = ကျင့်စဉ်၊

သာသနာ ၃-ပါး၊ သိက္ခာ ၃-ပါး

အဓိသီလ = သာသနာပ လောကီသီလတို့ထက် မြင့်မြတ်လှသော သီလ၊

အဓိစိတ္တ = " " သမာဓိ " " သမာဓိ၊

အဓိပညာ = " " ပညာ " " ပညာ၊

ကိလေသာ ၃-ပါး

ဝိတိက္ကမ ကိလေသာ = ကာယကံ + ဝစီကံတို့၌ လှုပ်ရှားထကြွလာသော ကိလေသာ၊

ပရိယုဋ္ဌာန ကိလေသာ = မနောကံ၌ လှုပ်ရှားထကြွလာသော ကိလေသာ၊

အနုသယ ကိလေသာ = သတ္တဝါတို့၏ ခန္ဓာအစဉ်သန္တာန်၌ မဂ်ဖြင့်မပယ်ရသေးသမျှ ကိန်းဝပ်နေသော ကိလေသာ၊

ပဟာန် ၃-ပါး

တဒဂ်ပဟာန် = (ကာမ)မဟာကုသိုလ်ဖြင့် ကာယကံ+ဝစီကံ၌ လှုပ်ရှားထကြွနေသော ဝိတိက္ကမကိလေသာကို အခိုက်အတန့်အားဖြင့် ပယ်ခွါခြင်း၊

ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန် = မဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်ဖြင့် မနောကံ၌ လှုပ်ရှားထကြွနေသော ပရိယုဋ္ဌာန ကိလေသာကို နေ့ရက်၊လ၊နှစ်စသော အချိန်ပိုင်းအတွင်း ဝင်ရောက်မလာနိုင်စေရန် အတော်ကြာကြာ ပယ်ခွါခြင်း၊

သမုဇ္ဈေဒပဟာန် = မဂ်ကုသိုလ်ဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ အမြဲကိန်းဝပ်စွဲမှီနေသော အနုသယကိလေသာကို အကြွင်းမဲ့ အမြစ်ပြတ်စေရန် ပယ်ခွါခြင်း၊

သာသနာ ၃-ပါး၊ သိက္ခာ ၃-ပါးနှင့် ကိလေသာ ၃-ပါး၊ ပဟာန် ၃-ပါး တွဲစပ်ပုံ

၁။ အဓိသီလ(သာသနာ/သိက္ခာ)ဖြင့် ဝိတိက္ကမကိလေသာကို တဒင်္ဂပဟာန်ပယ်ခွါနိုင်။

၂။ အဓိစိတ္တ(။)ဖြင့် ပရိယုဋ္ဌာန ။ ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန် ။

၃။ အဓိပညာ(။)ဖြင့် အနုသယ ။ သမုဒ္ဓေဒပဟာန် ။

ကမ္မဋ္ဌာန်း(ကမ္မဋ္ဌာန) = ဘာဝနာ ၂-ပါးကို ပွားများအားထုတ်မှု၏ တည်ရာအာရုံ၊

ဘာဝနာ = လွန်စွာအကျိုးများသဖြင့် မိမိတို့သန္တာန်၌ အဖန်ဖန် ဖြစ်စေထိုက်သောတရား၊

၁ ခနာ ၂-ပါး = (၁) သမထဘာဝနာ၊ (၂) ဝိပဿနာဘာဝနာ၊

သမထဘာဝနာ = နိဝရဏတရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ဝိတက်စသော အောက်အောက်ဈာန်အင်္ဂါများကိုလည်းကောင်း ငြိမ်သက်စေနိုင်သော သမာဓိ၊
(လောကီကု-ကြံ၌ယှဉ်သော ဧကဂ္ဂတာ စေတသိက်)

ဝိပဿနာဘာဝနာ = တေဘူမကရုပ်နာမ်တရားတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ ဟု ရှုတတ်သောဉာဏ်ပညာ၊
(မဟာကု၊ကြံ၌ယှဉ်သော ပညာစေတသိက်)

ဘာဝနာပွား = ၎င်းဘာဝနာများကို မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်လာအောင် ပွားများလာအောင် အားထုတ်မှု၊

သမထဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်း= သမထဘာဝနာ၏ တည်ရာအာရုံ၊
(ပထဝိကသိုဏ်းစသော အာရုံများ)

ဝိပဿနာဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်း=ဝိပဿနာဘာဝနာ၏ တည်ရာအာရုံ၊
(ရုပ်နာမ်အာရုံများ)

* သမထဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ် → မဟဂ္ဂုတ်ဈာန်၊ အဘိညာဉ်များ ရနိုင်၊

* ဝိပဿနာဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ် → မင်္ဂ၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန် ရနိုင်၊

ဓမ္မဗျူဟာ-ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

၃၇

သမထကမ္မဋ္ဌာန်းဆိုင်ရာ သိမှတ်ဖွယ်ရာများ

- ၁။ သမထကမ္မဋ္ဌာန်း = ၄၀
 ၂။ စရိုက် = ၆-ပါး
 ၃။ ဘာဝနာ = ၃-ပါး
 ၄။ နိမိတ် = ၃-ပါး

၁။ သမထကမ္မဋ္ဌာန်း (၄၀)

- ၁။ ကသိုဏ်း (၁၀)ပါး ၅။ အာဟာရေပဋိကူလသညာ (၁)ပါး
 ၂။ အသုဘ (၁၀)ပါး ၆။ စတုဓာတုဝတ္ထာန် (၁)ပါး
 ၃။ အနုဿတိ (၁၀)ပါး ၇။ အာရပ္ပ(အရူပ) (၄)ပါး
 ၄။ အပ္ပမညာ (၄)ပါး

- ၁။ ကသိုဏ်း ၁၀-ပါး = ကမ္မဋ္ဌာန်းရှုသောပုဂ္ဂိုလ်၏ အလုံးစုံ တစ်ပြိုင်နက် ထင်မြင်စေရန် ဆင်ခြင်ကြည့်ရှုအပ်သော အာရုံ။
 (ကသိဏ)

- ပထဝီကသိုဏ်း = မြေကသိုဏ်း၊
 အာပေါကသိုဏ်း = ရေကသိုဏ်း၊
 တေဇောကသိုဏ်း = မီးကသိုဏ်း။
 ဝါယောကသိုဏ်း = လေကသိုဏ်း၊
 နီလကသိုဏ်း = အညိုရောင်ကသိုဏ်း၊
 ပီတကသိုဏ်း = အရွှေရောင်ကသိုဏ်း၊
 လောဟိတကသိုဏ်း = အနီရောင်ကသိုဏ်း၊
 ဩဒါတကသိုဏ်း = အဖြူရောင်ကသိုဏ်း၊
 အာကာသကသိုဏ်း = အပေါက်ဟင်းလင်းကသိုဏ်း၊
 အာလောကကသိုဏ်း = အရောင်အလင်းကသိုဏ်း။

- ၂။ အသုဘ ၁၀-ပါး = မသာယာ၊ မတင့်တယ်၊ စက်ဆုပ်ဖွယ်သောအာရုံ၊
 ဥဒ္ဓုမာတက = ဖူးဖူးရောင်ရောင် သူကောင်အသုဘ၊
 ဝိနီလက = ညိုညိုမည်းမည်း အဆင်းရှိသော သူကောင်အသုဘ။

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

- ဝိပုဗ္ဗက = ယိုစီးသော ပြည်ရှိသော သူကောင်အသုဘ၊
- ဝိစ္ဆိဒ္ဓက = ဓားလက်နက်စသည်ဖြင့် အလယ်၌ နှစ်ပိုင်းဖြတ်အပ်သော သူကောင်အသုဘ၊
- ဝိက္ခာယိတက = ခွေး၊ လင်းတ၊ ကျီးစသည်တို့ ကိုက်ခဲစားထားအပ်သော သူကောင်အသုဘ၊
- ဝိက္ခိတ္တက = ခွေး၊ လင်းတ၊ ကျီးစသည်တို့ ကိုက်ခဲစားထား၍ လက်၊ ခြေ၊ ခေါင်း၊ ကိုယ် ဖရိုဖရဲ ပစ်လွှင့်ထားအပ်သော သူကောင်အသုဘ၊
- ဟတဝိက္ခိတ္တက = ဓားလှံစသည်တို့ဖြင့် အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာနေအောင် ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ထားအပ်သော သူကောင်အသုဘ၊
- လောဟိတက = ယိုစီးသော သွေးရှိသော သူကောင်အသုဘ၊
- ပုဗ္ဗုဓက = ပိုးလောက်တို့ဖြင့် ပြည့်သော သူကောင်အသုဘ၊
- အဋ္ဌိက = အရိုးစုမျှသာဖြစ်သော သူကောင်အသုဘ၊

၃။ အနုဿတိ ၁၀-ပါး = အဖန်ဖန်အထပ်ထပ် မပြတ်အောက်မေ့ဆင်ခြင်မှု၊
(သတိစေတသိက်)

- ဗုဒ္ဓါနုဿတိ = ဘုရားရှင်၏ ပုံသဏ္ဌာန်တော်၊ ဘုရားဂုဏ်တော်များကို..
- ဓမ္မာနုဿတိ = ပိဋကတ်တရားတော်များနှင့်တကွ မဂ် ဖိုလ် နိဗ္ဗာန် တရားတော်များ၏ ဂုဏ်တော်များကို...
- သံဃာနုဿတိ = အရိယာသံဃာတော်များ၏ ဂုဏ်တော်ကို...
- သီလာနုဿတိ = မိမိ၏ သီလဂုဏ်ကို...
- စာဂါနုဿတိ = မိမိ၏ စွန့်ကြဲပေးကမ်းလှူဒါန်းသမျှ ဒါန၏ သန့်ရှင်းစင်ကြယ်သောဂုဏ်ကို...
- ဒေဝတာနုဿတိ = နတ်ဗြဟ္မာတို့ကို သက်သေပြု၍ နတ်ဗြဟ္မာတို့၏ 'သဒ္ဓါစသော ဂုဏ်နှင့်တူသော မိမိ၏ 'သဒ္ဓါစသော ဂုဏ်ကို...
(သဒ္ဓါ၊ သီလ၊ သုတ၊ စာဂ၊ ပညာ၊ ဟိရို၊ ဩတ္တပ္ပ = သူတော်ကောင်းတရား ၇-ပါး)
- ဥပသမာနုဿတိ = နိဗ္ဗာန်၏ ငြိမ်းအေးပုံကို အာရုံပြုကာ...

မရဏာနုဿတိ = သေရခြင်းတရားကို တွေးတောကာ...

ကာယဂတာ သတိ = ဆံပင်စသည့် ၃၂-ပါးသော ကောဋ္ဌာသအပေါင်းတို့ကို ထင်မြင်အောင်...

အာနာပါနုဿတိ = ထွက်လေ၊ ဝင်လေကို ထင်မြင်အောင်အာရုံပြုကာ...

၄။ အပ္ပမညာ ၄-ပါး = တစ်ယောက်၌ဖြစ်စေ၊ အများ၌ဖြစ်စေ “ဤရွှေ၊ဤမျှ” ဟု အတိုင်းအရှည်ပမာဏ မထား၊ မခွဲခြားဘဲ သုခိတ-ဒုက္ခိတ သတ္တဝါ ပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်တတ်သော တရား။

မေတ္တာ = သုခိတ၊ ဒုက္ခိတ သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ကောင်းစေ လိုခြင်း၊ ချစ်ခင်မြတ်နိုး အကျိုးလိုလားခြင်းသဘော၊ (အဒေါသ)

ကရုဏာ = ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သနားခြင်းသဘော၊ (ကရုဏာ)

မုဒိတာ = သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်ခြင်း သဘော၊ (မုဒိတာ)

ဥပေက္ခာ = သုခိတ၊ ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ လျစ်လျူ ရှုခြင်းသဘော၊ (တတြမဇ္ဈတ္တတာ)
= ဝမ်းလည်းမမြောက်၊ သနားလည်း မသနား၊ မေတ္တာလည်း မထားဘဲ သင့်တင်အောင် ရှုပွားတတ်ခြင်းသဘော၊

● ဗြဟ္မစိဟာရ = ဤလေးပါးတွင် တစ်ပါးပါးဖြင့် နေခြင်းသည် ဗြဟ္မာတို့ နေခြင်းနှင့် တူသောကြောင့်(သို့) မြတ်သောကျင့်သုံးအပ် တရားဖြစ်သောကြောင့်...

● ဗြဟ္မစိုရ်တရား = မေတ္တာစသည်ပွားလျှင် သတ္တဝါတို့ အပေါ်၌ ခြောက် ခြောက်သွေ့သွေ့ မဟုတ်ဘဲ စိုစိုပြည်ပြည် ရှိခြင်းကြောင့်

၅။ အာဟာရေပဋိကူလသညာ = ခဲဖွယ်ဘောဇဉ် စသော အစာအာဟာရ၌ စက်ဆုပ် ဖွယ်ဟု ထင်မှတ်လာအောင် ရှုတတ်သောသညာ။

- ၆။ စတုဓာတုဝဝတ္ထာန် = ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါသည် ပျောက်အောင် ခန္ဓာကိုယ်
၌ တည်ရှိကုန်သော ပ၊ တေ၊ ဝါ၊ အာ ဟူသော
ဓာတ်ကြီးလေးပါးဖြင့် ပိုင်းခြားရှုဆင်ခြင်၍ ဆုံးဖြတ်
တတ်သောဉာဏ်။ (ပညာ)
- ၇။ အာရပ္ပ(အရူပ) ၄-ပါး = ရုပ်အာရုံကို အာရုံမပြုသော (နာမ်အာရုံ၊ ပညတ်
အာရုံတို့ကိုသာ အာရုံပြုသော)ကမ္မဋ္ဌာန်း၊
- အာကာသာနဉ္စာယတန = အဆုံးအပိုင်းအခြားမရှိသော ကောင်းကင်ပညတ်ကို
အာရုံပြု၍ ပွားများခြင်း၊
- ဝိညာဏဉ္စာယတန = အဆုံးမရှိသော ပထမအရူပစိတ်ကို အာရုံပြု၍
ပွားများခြင်း၊
- အာကိဉ္စညာယတန = ပထမအရူပစိတ်၏ စိုးစဉ်းအနည်းငယ်မျှ မရှိခြင်း
(နတ္ထိဘောပညတ်)ကို အာရုံပြု၍ ပွားများခြင်း၊
- နေဝညာနာသညာယတန = တတိယအရူပစိတ်၏ ငြိမ်သက်ခြင်း၊ မွန်မြတ်ခြင်း
ကို အာရုံပြု၍ ပွားများခြင်း၊

၂။ စရိုက် ၆-ပါး

- စရိုက် = အလေ့အကျင့်များခြင်း၊ အထုံများခြင်း၊ ဝါသနာများခြင်းကြောင့်
ပင်ကိုယ်ရိုးရာ သူတကာဖြစ်နေကျထက် လွန်ကဲပိုမို၍ အဖြစ်များခြင်း၊
- (၁) ရာဂစရိုက် = လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်ဘက်၌ မရှက်၊မကြောက် လိုက်
စားလေ့ရှိခြင်း၊
- (၂) ဒေါသစရိုက် = နေရာတိုင်း၌ ရှူးရှူးရှဲရှဲနှင့် အမြဲစိတ်တိုလေ့ရှိခြင်း၊
- (၃) မောဟစရိုက် = ထုံထိုင်းဖျင်းအခြင်းကြောင့် အရာရာတွင် အောက်တန်း
နောက်တန်းကျ ဖြစ်လေ့ရှိခြင်း၊
- (၄) ဝိတက်စရိုက် = အကြံများပြီး အလုပ်မတွင်ကျယ်တတ်လေ့ ရှိခြင်း၊
- (၅) သဒ္ဓါစရိုက် = ရတနာ ၃-ပါး၌ လွန်စွာ ကြည်ညိုလေ့ရှိခြင်း၊
- (၆) ဗုဒ္ဓိ(ပညာ)စရိုက် = ထက်မြက်သောဉာဏ်ပညာဖြင့် အရာရာကို စဉ်းစားဆင်
ခြင်လေ့ရှိခြင်း၊ (ပြောတိုင်းမယုံ)

ဓမ္မဗျူဟာ- ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

၄၁

- ရာဂ, ဒေါသ, မောဟ, ဝိတက်ဟူသော မကောင်းသောစရိုက်များကို ပယ်ရှားဖို့ရာ
..... စရိုက်၏အကြိုက်မဟုတ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို
အားထုတ်ရမည်။
- သဒ္ဓါ, ပညာဟူသော ကောင်းသောစရိုက်များကို တိုးတက်လာစေရန်...
စရိုက်၏အကြိုက်ဖြစ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားထုတ်ရမည်။

စရိုက်နှင့် ကမ္မဋ္ဌာန်းတွဲစပ်ပုံ

ရာဂစရိုက် = အသုဘ ၁၀-ပါး + ကာယဂတာသတိ ၁-ပါး
= ၁၁-ပါး
(မသာယာ,မတင့်တယ် စက်ဆုပ်ဖွယ်ရာ ဖြစ်ရကား ပွား
များ အားထုတ်ခြင်းအားဖြင့် တွယ်တာတပ်မက်မှု ရာဂမီး
ငြိမ်းစေ၏။)

ဒေါသစရိုက် = အပ္ပမညာ ၄-ပါး + နီလ + ပီတ + လောဟိတ +
ဩဒါတကသိုဏ်း၊
= ၈-ပါး
(သန့်ရှင်းကြည်လင်ရကား အာရုံပြုရလျှင် ဝမ်းမြောက်
ဝမ်းသာ သောမနဿဖြစ်၊ ထို့ကြောင့် ဒေါသမီး ငြိမ်းစေ၏။)

မောဟစရိုက် နှင့် ဝိတက်စရိုက် = ပျံ့လွင့်တုန်လှုပ်သော သဘောရှိ၏။ ထို့ကြောင့် တုန်လှုပ်
ပျံ့လွင့်နေသောစိတ်ကို ထိန်းချုပ်နိုင်ရန် ဝင်သက်ထွက်သက်
ကို အချက်ကျကျလိုက်၍အာရုံပြုနိုင်သော အာနာပါနဿတိ
ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်ရမည်။
(သို့ဖြစ်၍ အိပ်မပျော်ဘဲ ဝိတက်များနေလျှင် အာနာပါန
ကို နှလုံးသွင်း)

သဒ္ဓါစရိုက် = ဗုဒ္ဓါနဿတိ + ----- + ဒေဝတာနဿတိ
= ၆-ပါး
(ပင်ကိုယ်က ကောင်းနေသော သဒ္ဓါတရားသည် ဘုရား

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

စသော အာရုံများနှင့် တွေ့ကြုံလျှင် “အတိုင်းထက် အလွန် တံခွန်နှင့်ဘုရား”ကဲ့သို့ တိုးတက်ဖွံ့ထွားလာနိုင် သောကြောင့် အားထုတ်သင့်။)

ဗုဒ္ဓစရိုက်

= ဥပသမာနုဿတိ+မရဏာနုဿတိ+အာဟာရေ+ စတုဓာတု
= ၄-ပါး

= (သိမ်မွေ့နက်နဲခက်ခဲသော အာရုံနှင့် တွေ့ကြုံ၍ များများ စဉ်းစားဆင်ခြင်ရလေ ဉာဏ်ပညာ တိုးပွားလေဖြစ်သော ကြောင့် သင့်တော်)

စရိုက် ၆-ပါးလုံးနှင့် သင့်လျော်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း

= (ပထဝီ+ အာပေါ+ တေဇော+ ဝါယော+ အာကာ+
အာလောက)ကသိုဏ်း + အာရပ္ပ ၄-ပါး
= ၁၀-ပါး

မှတ်ချက် ။ ဤကသိုဏ်း ၆-ပါးအနက် မောဟစရိုက်ရှိသူသည် စိတ်တွေဝေ ငေးဝိုင်တတ်သောကြောင့် ကောက်နယ်တလင်းခန့် ကျယ် ပြန့်သော ကသိုဏ်းသုံးမှသာ သင့်လျော်ပေမည်။ ထို့ထက် ကျဉ်းလျှင် မသင့်လျော်ပေ။

ဝိတက်စရိုက်ရှိသူမှာမူ စိတ်ပျံ့လွင့်လွယ်၍ အကြံများသော ကြောင့် အိုးဝ,အိုးခွက်ခန့်သာ ကျယ်သောကသိုဏ်းသည်သာ သင့် လျော်၏။ ထိုထက်ကျယ်လျှင် မသင့်လျော်ပေ။

၃။ ဘာဝနာ ၃-ပါး

ဘာဝနာ = လွန်စွာ အကျိုးများသဖြင့် မိမိတို့သန္တာန်၌ အဖန်ဖန် ဖြစ်စေရန် ပွားများအပ်သောတရား၊

ဘာဝနာအပြား ၃-ပါး

၁။ ပရိကမ္မဘာဝနာ= ဈာန်(မဂ်,ဖိုလ်)ရစေရန် ရှေးဦးစွာ ပွားများအပ်သော ဘာဝနာ၊

ဓမ္မဗျူဟာ- ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

၄၃

၂။ ဥပစာရဘာဝနာ = ဈာန်(မဂ်,ဖိုလ်)အနီးအပါး၌ဖြစ်သော ဘာဝနာ၊

၃။ အပ္ပနာဘာဝနာ = ဆိုင်ရာအာရုံ၌ စွဲမြဲစွာ သက်ဝင်တည်နေသော ဘာဝနာ၊
(ဈာန်,မဂ်,ဖိုလ်တရားများ ရရှိလာမှု)

ဏာဝနာ ၃-ပါးနှင့် ကမ္မဋ္ဌာန်း ၄၀-တွဲစပ်ပုံ

ပရိကမ္မဘာဝနာ	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ဘာဝနာ} \\ \text{၂-ပါး} \end{array} \right.$	ဗုဒ္ဓါနုဿတိ+ ---+ မရဏာနုဿတိ	= ၈-ပါး
+		အာဟာရေပဋိကူလသညာ	= ၁-ပါး
ဥပစာရဘာဝနာ		စတုဓာတုဝဇ္ဇာန်	= ၁-ပါး
			၁၀-ပါး

ပရိကမ္မဘာဝနာ	$\left\{ \begin{array}{l} \text{ဘာဝနာ} \\ \text{၃-ပါး} \end{array} \right.$	ကသိုဏ်း	= ၁၀-ပါး
+		အသုဘ	= ၁၀-ပါး
ဥပစာရဘာဝနာ		ကာယဂတာ	= ၁-ပါး
+		အာနာပါန	= ၁-ပါး
အပ္ပနာဘာဝနာ		အပ္ပမညာ	= ၄-ပါး
		အရူပ	= ၄-ပါး
			၃၀-ပါး

သို့ဖြစ်၍-

ပရိကမ္မဘာဝနာ = အလုံးစုံသော သမထကမ္မဋ္ဌာန်း ၄၀-လုံးဖြစ်နိုင်။

ဥပစာရဘာဝနာ = " " " "

အပ္ပနာဘာဝနာ = သမထကမ္မဋ္ဌာန်း (၃၀)သာ ရ။

∴ ကျန် သမထကမ္မဋ္ဌာန်း ၁၀-ပါး၌ လုံးဝမရနိုင်၊
(ဈာန် မရနိုင်ဟု ဆိုလိုသည်။)

ဈာန် = ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံအပေါ်တွင် အထူးမြဲမြံစွာ စူးစိုက်ရှုမှတ်နေခြင်းသဘော၊

= ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏတရားများကို ရှို့မြှိုက်တတ်ခြင်းသဘော၊

ဈာန်အမျိုးအစား = ရူပါဝစရဈာန် (ပထမဈာန် -- ပဉ္စမဈာန်)

အရူပါဝစရဈာန် (ပဉ္စမဈာန် = အာကာ --- ဇေယျ)

ဈာန်နှင့်ကမ္မဋ္ဌာန်းတွဲစပ်ပုံ

ပထမဈာန် --- အသုဘ ၁၀-ပါး + ကာယဂတသတိ ၁ = ၁၁-ပါး

ပဉ္စကဈာန် --- ကသိုဏ်း ၁၀-ပါး + အာနာပါနဿတိ ၁ = ၁၁-ပါး
(ဈာန် ၅-ပါးအပေါင်း)

စတုက္ကဈာန်(သို့)သုခိတဈာန် ၄-ပါး ---- မေတ္တာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊
(အောက်ရူပဈာန် ၄-ပါးအပေါင်း)

ရူပ-ပဉ္စမဈာန် --- ဥပေက္ခာ

အရူပ-ပဉ္စမဈာန် --- အရူပ ၄-ပါး

သို့ဖြစ်၍-

ပထမဈာန် ရနိုင်သမျှသောကမ္မဋ္ဌာန်း = (အသုဘ ၁၀+ကာယ) + (ကသိုဏ်း ၁၀+
အာနာ) + (မေတ္တာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ)
= ၁၁ + ၁၁ + ၃
= ၂၅-ပါး

ရူပပဉ္စမဈာန်

= (ကသိုဏ်း ၁၀ + အာနာ) + ဥပေက္ခာ
= ၁၁ + ၁
= ၁၂-ပါး

ပဉ္စမဈာန်ရနိုင်သမျှ ကမ္မဋ္ဌာန်း

= (ကသိုဏ်း ၁၀+ အာနာ)+ ဥပေက္ခာ +
အရူပ ၄-ပါး
= ၁၁ + ၁ + ၄
= ၁၆-ပါး

ရူပဈာန်ရနိုင်သမျှသော ကမ္မဋ္ဌာန်း

= ကသိုဏ်း ၁၀+ အသုဘ ၁၀+ ကာယ +
အာနာ+ မေတ္တာ+ ကရုဏာ+ မုဒိတာ+
ဥပေက္ခာ
= ၂၆-ပါး

အရူပဈာန်ရနိုင်သမျှသော ကမ္မဋ္ဌာန်း = အရူပ ၄-ပါး

ဓမ္မဗျူဟာ- ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

၄၅

- * ဈာန်ရနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း = ရူပဈာန်ရကမ္မဋ္ဌာန်း + အရူပဈာန်ရကမ္မဋ္ဌာန်း
 = ၂၆-ပါး + ၄-ပါး
 = ၃၀-ပါး
- * ဈာန်မရနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း = ဗုဒ္ဓါနုဿတိ --မရဏာနုဿတိ = ၈-ပါး
 အာဟာရေပဋိကူလသညာ = ၁-ပါး
 စတုဓာတုဝဝတ္ထာန် = ၁-ပါး

 ၁၀-ပါး

ကမ္မဋ္ဌာန်း ၄၀-ကို ပရမတ်, ပညတ်ခွဲပုံ

- ပရမတ် → ဗုဒ္ဓါ-- မရဏာ = ၈-ပါး(သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာဂုဏ်)
 အာဟာရေ = ၁-ပါး(ရုပ်+နာမ်)
 စတုဓာတု = ၁-ပါး(ဓာတ် ၄-ပါး)
 ဝိညာဏဉ္စာ = ၁-ပါး(အာကာကု, ကြိစိတ်)
 နေဝသညာ = ၁-ပါး(အာကိကု, ကြိစိတ်)

 ၁၂-ပါး

- ပညတ် → ကသိုဏ်းပညတ် ၁၀ + အသုဘပညတ် ၁၀ + ကာယ + အာနာ
 + အပ္ပမညာ(၄) + အာကာ + အာကိ
 = ၂၈-ပါး

၄။ နိမိတ် ၃-ပါး

နိမိတ် = မျက်စိဖြင့် ကြည့်ရှု၍သော်လည်းကောင်း၊ စိတ်ဖြင့်မှန်းဆ၍သော်
 လည်းကောင်း အဖန်ဖန် ကြည့်ရှုပွားများအပ်သော အာရုံ၊

နိမိတ် ၃-ပါး

- ၁။ ပရိကမ္မနိမိတ် = စိတ်ထဲ၌ ကသိုဏ်းဝန်းစသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံတစ်ခုခု
 ထင်ရှားစွာ ပေါ်လာစေရန် (တည်တံ့နေစေရန်)အတွက်
 စစွာရှုမြင်အပ်သော အာရုံ၊ (ပကတိမျက်စိဖြင့် ကြည့်၍
 အထပ်ထပ်ပွားရ၏)

- ၂။ ဥဂ္ဂဟနိမိတ် = စိတ်ထဲ၌ ထင်ရှားစွာ ပေါ်လာသောစိတ်ဖြင့် မှန်း၍ယူအပ်သော အာရုံ၊ (ပကတိမျက်စိဖြင့် မြင်ရသကဲ့သို့ ဉာဏ်မျက်စိဖြင့် ယူအပ်သော အာရုံ)
- ၃။ ပဋိဘာဂနိမိတ် = ပရိကမ္မနိမိတ်၊ ဥဂ္ဂဟနိမိတ်များနှင့် သဏ္ဌာန်တူစွာ ၎င်းထက် ဆပေါင်းများစွာ ကြည်နူးဖွယ် ကြည်လင်စွာ ပေါ်လာသောအာရုံ၊

နိမိတ်နှင့် ဘာဝနာတွဲစပ်ပုံ (ရှုပ ပထမဈာန်ရအောင် အားထုတ်ပုံ)

ပရိကမ္မနိမိတ် + ဥဂ္ဂနိမိတ် → ပရိကမ္မဘာဝနာ
 ပဋိဘာဂနိမိတ် → ဥပစာရဘာဝနာ + အပ္ပနာဘာဝနာ

ပရိကမ္မနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ

ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စတင်အားထုတ်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ပထဝီကသိုဏ်းစသော အာရုံတစ်ခုခုကို ယူရသည်။ ထို့နောက် ၎င်းကသိုဏ်းဝန်းကို မျက်စိဖြင့် ကြည့်၍ ပါဠိလို “ပထဝီ-ပထဝီ”ဟု ဖြစ်စေ၊ မြန်မာလို “မြေ-မြေ”ဟုဖြစ်စေ ပွားများရ၏။ ရံခါ မျက်စိမှိတ်၍ နှုတ်က ရွတ်လျက်သော်လည်းကောင်း၊ မရွတ်ဘဲ သော်လည်းကောင်း ဆင်ခြင်ရာ၏။

ထိုသို့ မျက်စိဖြင့် ကြည့်ရှုအပ်-စိတ်ဖြင့်မှန်းဆအပ်သော ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံကို “ပရိကမ္မနိမိတ်”ဟု ခေါ်ပြီး၊ ကြည့်ရှု၍လည်းကောင်း၊ မှန်းဆ၍လည်းကောင်း ပွားများမှု (ဘာဝနာစိတ်)ကို “ပရိကမ္မဘာဝနာ”ဟု ခေါ်သည်။

ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ

ဤသို့ မှိတ်တုံ၊ ဖွင့်တုံ အဖုံဖုံဖြင့် အာရုံပြု၍ ဆက်လက်အားထုတ်ကာ ဆင်ခြင်ပွားများသောအခါ ကသိုဏ်းဝန်းအာရုံသည် မျက်စိဖြင့် တိုက်ရိုက်မြင်နေရသကဲ့သို့ စိတ်ထဲ၌ ထင်ထင်ရှားရှား ပေါ်လာလေသည်။ ဤကဲ့သို့ စိတ်ထဲ၌ ထင်ထင်ရှားရှားပေါ်လာသော အာရုံကို “ဥဂ္ဂဟနိမိတ်”ဟု ခေါ်သည်။

ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ကို အာရုံပြု၍ ပွားများသော ဘာဝနာသည် ပရိကမ္မဘာဝနာပင်ဖြစ်သော်လည်း ရှေးကထက် သမာဓိရ၍ တည်ကြည်လှသော “ပရိကမ္မဘာဝနာ” ဖြစ်လေသည်။ (ပရိကမ္မသမာဓိကို ရပြီဟူလို)

ပဋိဘာဂနိမိတ် + ဥပစာရဘာဝနာ

ထိုပရိကမ္မဘာဝနာ (သမာဓိ)ဖြင့် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ကို ဆက်လက်ပွားများအားထုတ်ပြန်သည်ရှိသော် ထိုဥဂ္ဂဟနိမိတ်နှင့် ပုံသဏ္ဌာန်ပမာဏတူပြီး ဝတ္ထု ခြပ်ပရမတ်သဘောမှလည်းလွတ်သော ပွားများအားထုတ်မှု ဘာဝနာကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ပညတ်အာရုံသည် ယောဂီ၏စိတ်ထဲ၌ ငြိမ်သက်စွာ တည်လာ၏။ ၎င်းအာရုံသည် ဥဂ္ဂဟနိမိတ်ထက် အဆရာထောင်မက သာလွန်၍ ကြည်နူးဖွယ်ရာကြည်လင်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ၎င်းအာရုံကို “ပဋိဘာဂနိမိတ်”ဟု ခေါ်၏။

ထိုကဲ့သို့ ပဋိဘာဂနိမိတ် ထင်လာသောအခါမှစ၍ သမာဓိ၏ ဘေးရန်ဖြစ်သော ကာမစန္ဒနသော နီဝရဏတရားများ ကင်းကွာ၍ ဝိတက်စသော ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးတို့သည် မိမိတို့ဆိုင်ရာ ကိစ္စများကို အထင်အရှား ဆောင်ရွက်ကြပြီဖြစ်သောကြောင့် ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ အားထုတ်သောဘာဝနာ အဆင့်အတန်းကို လွန်ပြီး ဈာန်၏ အနီးအနား ရောက်နေသော ပွားများမှ “ဥပစာရဘာဝနာအဆင့်”သို့ ရောက်ပြီဖြစ်၏။ (ဥပစာရသမာဓိ ရပြီဟူလို)

ပဋိဘာဂနိမိတ် + အပ္ပနာဘာဝနာ

ပဋိဘာဂနိမိတ်ထင်လာ၍ ဥပစာရဘာဝနာသို့ရောက်ပြီး ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ထိုထင်လာသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုပင် အာရုံပြု၍ ဆက်လက်အားထုတ်ပြန်သည်ရှိသော် ထက်မြက်သောဉာဏ်ရှိသူတို့မှာ မကြာခင် “အပ္ပနာဘာဝနာ”ခေါ် ရူပပထမဈာန် ရလာလေသည်။

မထက်မြက်သူဖြစ်ခဲ့လျှင် ထိုရပြီးသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို ပျောက်ကွယ်မသွားအောင် ကောင်းစွာ စောင့်ရှောက်လျက် အဆက်မပြတ် အထပ်ထပ် အားထုတ်ရမည်။

ဒုတိယဈာန် စသည်ဖြစ်ပုံ

ဒုတိယဈာန်ကို ရလိုသော ယောဂီသည် မိမိရအပ်ပြီးသော ပထမဈာန်ကို ငါးတန်သော ဝသီဘော်တို့ဖြင့် အလွန် စွမ်းရည်သတ္တိထက်မြက်လာအောင် ပြုလုပ်ရသည်။ ဤသို့ဖြင့် ပထမဈာန်ကို အစွမ်းထက်အောင် ပြုလုပ်ပြီးနောက်-

- (၁) ပထမဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ဈာန်အင်္ဂါငါးပါးတို့တွင် ဝိတက်သည် ကြမ်းတမ်း၏။ ဝိတက်သည် ကြိဖန်များလျှင် ကာမဂုဏ်ကိုပင် ကြိမိတတ်၍ ကာမစွန္ဒ နီဝရဏရန်သူကြီးနှင့် နီးလှ၏။ ∴ ဝိတက်မပါသော ဈာန်သည် ကောင်း၏။ ဤသို့ အပြစ်ရှာ၍ ဝိတက်မပါအောင် ပယ်ခွါဖို့ရာလည်းကောင်း၊
- (၂) ပထမဈာန်ထက် နူးညံ့သိမ်မွေ့သော “ဝိစာရ၊ ပီတိ၊ သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာ” ဈာန်အင်္ဂါတို့ ပေါ်လာရန်လည်းကောင်း၊
- (၃) ရှေးကထင်ပြီးသော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကိုပင် ဆက်လက်အားထုတ်ပြန်သည် ရှိသော် ဝိတက်မပါ။ ဝိစာရစသော ဈာန်အင်္ဂါ ၄-ပါးသာပါသော ဒုတိယ ဈာန်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

ထိုနည်းတူစွာ-

တတိယဈာန်ရလိုလျှင် ဝိစာရကိုပယ်ခြင်းငှာ (ဝိတက်ရန်သူနှင့် နီးကပ်လှ၍) စတုတ္ထဈာန်ရလိုလျှင် ပီတိကို ပယ်ခြင်းငှာ (မငြိမ်သက်သောသဘောရှိ၍) ပဉ္စမဈာန်ရလိုလျှင် သုခကို ပယ်ခြင်းငှာ (ပီတိမိတ်ဆွေဖြစ်၍) အားထုတ်ရမည်။

မှတ်ချက် ။ အောက်အောက်ဈာန်ရှိ စိတ်၊ စေတို့ထက် အထက်ထက်ဈာန်၌ရှိသော စိတ်၊ စေတို့သည် ပို၍ သိမ်မွေ့ကြ၏။ ထိုသို့ သိမ်မွေ့သော ဈာန်အင်္ဂါများ ဖြစ်ပေါ်စေရန် အားထုတ်ရမည်။

အာရူပ ပဉ္စမဈာန်သို့ တက်ပုံ (အာရူပ ၄-ပါး)

၁။ ကသိုဏ်း ၁၀-ပါး အနက် အာကာသကသိုဏ်းမှတစ်ပါး ကျန်ကသိုဏ်း ၉-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြု၍ ရူပ ပဉ္စမဈာန်အထိ ရထားသော ဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်သည် အာကာသာနဉ္စာယတန (ပထမာရူပ)ဈာန်ကို ရလိုသော် ကသိုဏ်းဝန်းစသည်ကို အာရုံပြု၍ သော ရူပ ပဉ္စမဈာန်ကို အပြစ်မြင် စက်ဆုပ်၍ ထိုကသိုဏ်းအာရုံကို နှလုံးမသွင်းဘဲ ခွါလိုက်သဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အာကာသ(ဟင်းလင်း၊ လဟာ၊ ကောင်းကင်)ကို အာရုံပြုကာ အာကာသောအနန္တော (ကောင်းကင်ပြင်ကြီးသည် အဆုံးအပိုင်းအခြားမရှိ) ဟု ရွတ်၍သော်လည်းကောင်း၊ စိတ်ဖြင့်မှတ်၍သော်လည်းကောင်း ပွားများအားထုတ်ရမည်။ ထိုအခါ ပရိကမ္မဘာဝနာအဆင့်မှ ဥပစာရဘာဝနာတိုင်

အောင် အဆင့်ဆင့် ဘာဝနာအသားတက်လာ၍ နောက်ဆုံးတွင် အပ္ပနာ ဘာဝနာတိုင် ရောက်ရှိကာ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန် (ပထမာရုပ္ပဈာန်) ကို ရရှိလာလေသည်။

၂။ ဝိညာဏဉ္စာယတန (ဒုတိယာရုပ္ပ)ဈာန် ရလိုသော်-

(၁) အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို အပြစ်မြင်၊

(၂) အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ် (ပထမာရုပ္ပဝိညာဉ်)ကို အာရုံပြု၊

(၃) ဝိညာဏ် အနန္တံ = ပထမာရုပ္ပဝိညာဉ်စိတ်သည် အဆုံးအပိုင်းအခြား မရှိ ဟု ပွားများ အားထုတ်ရမည်။

၃။ အာကိဉ္စညာယတန (တတိယာရုပ္ပ)ဈာန် ရလိုသော်-

(၁) ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကို အပြစ်မြင်၊

(၂) ပထမာရုပ္ပဝိညာဉ်(အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ်)၏ မရှိခြင်း “နတ္ထိဘော ပညတ်”ကို အာရုံပြု၍

(၃) နတ္ထိကိဉ္စိ = စိုးစဉ်းအနည်းငယ်မျှမရှိ (ဘာမျှမရှိ)ဟုပွားများ။

၄။ နေဝသညာနာသညာယတန (စတုတ္ထာရုပ္ပ)ဈာန် ရလိုသော်-

(၁) အာကိဉ္စညာယတနဈာန်ကို အပြစ်မြင်၊

(၂) အာကိဉ္စညာယတနစိတ် (တတိယာရုပ္ပဝိညာဉ်)ကို အာရုံပြု၍၊

(၃) သန္တမေတံ- ပဏိတမေတံ = တတိယာရုပ္ပဝိညာဉ်စိတ်သည် ငြိမ်သက် ပေစွ၊ မွန်မြတ်ပေစွဟု ပွားများ။

နိမိတ်နှင့် ကမ္မဋ္ဌာန်းတွဲစပ်ပုံ

ပရိကမ္မနိမိတ်	$\left. \begin{array}{l} + \\ + \end{array} \right\} \frac{\text{နိမိတ်}}{၂-\text{ပါး}}$	ဗုဒ္ဓါနုဿတိ+--- + မရဏာနုဿတိ	= ၈-ပါး
		အပ္ပမညာ	= ၄-ပါး
		အာဟာရေ	= ၁-ပါး
		စတုဓာတု	= ၁-ပါး
ဥဂ္ဂဟနိမိတ်		အရူပ	= ၄-ပါး
			၁၈-ပါး

[∴ ပဋိဘာဂနိမိတ် မရနိုင်သောကမ္မဋ္ဌာန်း = ၎င်း ၁၈-ပါးပင် ဖြစ်သည်။]

၅၀

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

ပရိကမ္မနိမိတ်	}	နိမိတ်	ကသိုဏ်း	=	၁၀-ပါး
+			အသုဘ	=	၁၀-ပါး
ဥဂ္ဂဟနိမိတ်			ကာယဂတာ	=	၁-ပါး
+			အာနာပါန	=	၁-ပါး
ပဋိဘာဂနိမိတ်		၃-ပါး			
			၂၂-ပါး		

သို့ဖြစ်၍-

ပရိကမ္မနိမိတ်	ရနိုင်ကမ္မဋ္ဌာန်း	=	၄၀-ပါး...	(ထိုက်သင့်သည့်အားလျော်စွာ
ဥဂ္ဂဟနိမိတ်	။	=	၄၀-ပါး	ပရိယာယ်အားဖြင့်သာရခြင်း
ပဋိဘာဂနိမိတ်	။	=	၂၂-ပါးသာရ။	ဖြစ်၊ မုချမရ။)

အဘိညာဉ်ရအောင် အားထုတ်ပုံ

သမာပတ် ၈၂၉-ပါး ရရှိထားသော ပုဂ္ဂိုလ် (ပါရမီဓာတ်ခံကောင်းလျှင် ရူပါ ၀၈၇ ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိထားသော ဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်)သည် အဘိညာဉ်ရအောင် အားထုတ်လိုသည်ရှိသော် အဘိညာဉ်၌ အခြေခံဖြစ်သော ပဉ္စမဈာန်ကို ဝင်စား၍ ထိုဈာန်မှ ထပြီးလျှင် အဓိဋ္ဌာန်အပ်သော အာရုံ (ဖန်ဆင်းလိုသောအာရုံ)ကို ဆင်ခြင်၍ ပရိကံပြုသည်ရှိသော် ထိုသို့အားထုတ်သူ၏ သန္တာန်၌ အဘိညာဉ်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော ပဉ္စမဈာန်စိတ်သည် ရူပါရုံအစရှိကုန်သော အာရုံတို့၌ ထိုက်သင့်သည်အားလျော်စွာ သက်ရောက်၍ အဘိညာဉ်ရလေသည်။

အဘိညာဉ် = အလွန်အကျူး အထူးသိတတ်သော ရူပ ပဉ္စမဈာန်နှင့် ယှဉ်သောဉာဏ် (ဤဉာဏ်စွမ်းအားဖြင့် ဖန်ဆင်းမှုအမျိုးမျိုးကို ပြုနိုင်သည်၊ လူသာမန်တို့ထက် ပိုပြီး သိနိုင်သည်။)

အဘိညာဉ် ၇-ပါး = လောကီအဘိညာဉ် ၇-ပါး
(ဒိဗ္ဗစက္ခု ... အနာဂတံသ)

အဘိညာဉ် ၅-ပါး = လောကီအဘိညာဉ် ၅-ပါး
(ဒိဗ္ဗစက္ခု ... ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ)
 / \
 ယထာ အနာဂတံ

အဘိညာဉ် ၆-ပါး = လောကီအဘိညာဉ် ၅-ပါး + လောကုတ္တရာအဘိညာဉ်
 = (ဒိဗ္ဗစက္ခု... ပုဗ္ဗေနိဝါသ) + အာသဝက္ခယ

↙ ↘
 ယထာ အနာဂတံ

ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းဆိုင်ရာ သိမှတ်ဖွယ်ရာများ

- ၁။ လက္ခဏာ = ၃-ပါး
- ၂။ အနုပဿနာ = ၃-ပါး
- ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ = ၇-ပါး
- ၄။ ဝိပဿနာဉာဏ် = ၁၀-ပါး
- ၅။ ဝိမောက္ခ = ၃-ပါး
- ၆။ ဝိမောက္ခမုခ = ၃-ပါး

သင်္ခတ = အကြောင်းတရားတို့ဖြင့် ပြုပြင်စီရင်ထားအပ်သော ရုပ်, နာမ်တရားများ။ (စိတ်, စေ, ရုပ်)

ဝိပဿနာ = ရုပ်နာမ်တရားများအပေါ် အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တဟု အထူးရှုသောဉာဏ်။

- အနိစ္စ = သင်္ခတတရားတို့၏ မမြဲသောသဘော။ (မမြဲသောရုပ်နာမ်)
- ဒုက္ခ = " ဆင်းရဲသောသဘော။ (ဆင်းရဲသောရုပ်နာမ်)
- အနတ္တ = " အစိုးမရသောသဘော။ (အနှစ်သာရမရှိသော။)

၁။ လက္ခဏာ = သင်္ခတတရား ဟုတ်, မဟုတ်၊ စစ်ဆေးရန် အခြင်းအရာ (သို့)
 = " တို့၏အမှတ်အသား။

(၁) အနိစ္စလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခတတရားတို့၏ ဖြစ်ပြီး ရင့်ရော် ဆွေးမြေ့မှု ပျက်စီးမှုဟု အမြဲမတည်သောအခြင်းအရာ။
 = (ရုပ်နာမ်တို့၏ မမြဲသော အမှတ်အသား)

(၂) ဒုက္ခလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခတတရားတို့၏ သာယာဖွယ်မရှိဘဲ အမြဲ ဖြစ်ပျက်မှုဖြင့် နှိပ်စက်နေသော အခြင်းအရာ။
 = (ရုပ်နာမ်တို့၏ ဆင်းရဲသော အမှတ်အသား)

(၃) အနတ္တလက္ခဏာ = ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခတတရားတို့၏ အနှစ်သာရမရှိ၊ မိမိ

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

အလိုမလိုက်ဘဲ သူစိမ်းနှင့် တူသောအခြင်းအရာ၊
= (ရုပ်နာမ်တို့၏ အစိုးမရသော အမှတ်အသား)

၂။ အနုပဿနာ = တောဘူမက ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ
လက္ခဏာပေါ်အောင် အဖန်ဖန် ရှုတတ်သောဉာဏ်၊

(၁) အနိစ္စနုပဿနာ = တောဘူမက ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စလက္ခဏာ
ပေါ်အောင် အဖန်ဖန် ရှုတတ်သောဉာဏ်၊

(၂) ဒုက္ခနုပဿနာ = တောဘူမက ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ ဒုက္ခလက္ခဏာ
ပေါ်အောင် အဖန်ဖန် ရှုတတ်သောဉာဏ်၊

(၃) အနတ္တနုပဿနာ = တောဘူမက ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ အနတ္တလက္ခဏာ
ပေါ်အောင် အဖန်ဖန်ရှုတတ်သောဉာဏ်၊

မှတ်ချက် ။ ဝိပဿနာဉာဏ် ၁၀-ပါးဆိုသည်မှာ အနုပဿနာဉာဏ် ၃-ပါး၏
အကျယ်မျှသာ ဖြစ်သည်။ သီးခြားမဟုတ်ပေ။

၃။ ဝိသုဒ္ဓိ ၇-ပါး

ဝိသုဒ္ဓိ = အထူးစင်ကြယ်သောတရား (ကံ ၃-ပါး စင်ကြယ်ခြင်း၊ ကိလေသာ
စင်ကြယ်ခြင်း)

(၁) သီလဝိသုဒ္ဓိ = သီလ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း၊
(ရဟန်း- စတုပါရိသုဒ္ဓိ သီလ၊
သာမဏေ- အာဇီဝ ပါရိသုဒ္ဓိသီလ+ သေခံယ+
၁၀-ပါးသီလ၊
လူ- အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလ + ၅-ပါးသီလ)

(၂) စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ = စိတ်တည်ကြည်၍ စိတ်အထူးစင်ကြယ်ခြင်း၊
(ဥပစာရသမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိ)

(၃) ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ = အတ္တကင်းစင်၍ အယူအထူးစင်ကြယ်ခြင်း၊
(နာမရူပ ပရိစ္ဆေဒဉာဏ်/ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ)

(၄) ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ=ယုံမှားမှုမှ လွန်မြောက်၍ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း၊
(ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်/ အဟောတုကဒိဋ္ဌိ၊ ဝိသမ
ဟောတုကဒိဋ္ဌိ၊ ယုံမှားခြင်း ၈-ပါး၊ ၁၆-ပါး)

ဓမ္မဗျူဟာ- ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

၅၃

- (၅) မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏ = မဂ်ဟုတ်သည် မဟုတ်သည်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်၍
ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ အထူးစင်ကြယ်သောဉာဏ်၊
(အန္တရာယ် ၁၀-ပါးကို မဂ်ဟုတ်, မဟုတ် ခွဲခြားသိ
မြင်နိုင်သောဉာဏ်)
- (၆) ပဋိပဒါဉာဏ = မဂ်သို့ရောက်ကြောင်း အကျင့်ကောင်းများကို ပိုင်း
ဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ခြားသိမြင်၍ အထူးစင်ကြယ်သောဉာဏ်၊
(ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်မှ အနုလောမဉာဏ် = ၉-ပါး)
- (၇) ဉာဏဒဿန = ကိလေသာမှ စင်ကြယ်၍ သစ္စာ ၄-ပါးကို တိုက်ရိုက်
ဝိသုဒ္ဓိ သိမြင်သော မဂ်ဉာဏ်၊ (မဂ်ဉာဏ် ၄-ပါး)

၄။ ဝိပဿနာဉာဏ် ၁၀-ပါး = ဝိပဿနာဝုဒ္ဓိ
(ဝိသုဒ္ဓိ ၄-ပါးကို ရပြီးနောက် သင်္ခါရတရား
တို့ကို သုံးသပ်ပွားများရမည့် ဉာဏ်များ)

- (၁) သမ္မသနဉာဏ် = ရုပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတို့ကို ခန္ဓာစသည်ဖွဲ့၍ အနိစ္စ၊
ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု ရှုမြင်သုံးသပ်သောဉာဏ်၊
- (၂) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် = ရုပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတို့၏ ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှု ၂-ပါးကို ရှု
သောဉာဏ်၊

မှတ်ချက် ။ ဤနေရာတွင် ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ရင့်သန်လာသော် အန္တရာယ် ၁၀-ပါး
နှင့် တွေ့ကြုံရတတ်သည်။

- (၃) ဘင်္ဂဉာဏ် = (ရုပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတို့)၏ ပျက်မှုသက်သက်ကို
သာ ရှုသောဉာဏ်၊
- (၄) ဘယဉာဏ် = (။)ကို ဘေးဟု ရှုသောဉာဏ်၊
- (၅) အာဒိနဝဉာဏ် = (။)ကို အပြစ်ဟု ရှုမြင်သောဉာဏ်၊
- (၆) နိဒ္ဒိဒါဉာဏ် = (။)၌ မပျော်မမွေ့ ငြီးငွေ့သောဉာဏ်၊
- (၇) မုဒ္ဓိတုကမျတာဉာဏ် = (။)မှ အတင်းလွတ်မြောက် လွတ်လိုလှ
(မုဒ္ဓိတုကမျတာဉာဏ်) သောဉာဏ်၊

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

(၈) ပဋိသင်္ခါဉာဏ် = (. ။)မှ လွတ်လိုလှ၍ သင်္ခါရတို့ကို တစ်ဖန် အပြင်း ဆင်ခြင်အားထုတ်သောဉာဏ်၊

(၉) သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် = (. ။)၌ မုန်း၊ချစ် မပြု-လျစ်လျူရှုသောဉာဏ်၊

(၁၀) အနုလောမဉာဏ် = ရှေ့ဉာဏ် ၉-ပါးနှင့်လည်းကောင်း၊ နောက်မဂ် ဉာဏ် ၄-ပါးနှင့်လည်းကောင်း၊ ရှေ့နောက် လျော်ကန်သောဉာဏ်၊ (ပရိကံ- ဥပစာ- အနုလုံ ကိစ္စတပ်သောဉာဏ်)

ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ရင့်သန်က ဖြစ်လာတတ်သော အန္တရာယ် ၁၀-ပါး

(ဝိပဿနာ ညစ်ညူးကြောင်းတရား = ဝိပဿနပုတ္တိလေသာ ၁၀-ပါး)

(၁) ဩဘာသ = ကိုယ်ရောင်ထွက်မှု၊

(၂) ဝိတိ = အလွန်နှစ်သက်မွေ့လျော်မှု၊

(၃) ပဿဒ္ဓိ = ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါးလုံး လွန်စွာ အေးမြငြိမ်းချမ်းမှု၊

(၄) အဓိမောက္ခ = ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ စူးစိုက်သက်ဝင်ကာ လွန်စွာ အားရှိ သော သဒ္ဓါဖြစ်မှု၊

(၅) ပဂ္ဂဟ = ဝိပဿနာစိတ်ကို နောက်မဆုတ်ရအောင် အားပေး ချီးမြှောက်ထောက်ပံ့သော သမ္မပ္ပဓာန် ဝီရိယဖြစ်မှု၊

(၆) သုခ = တစ်ကိုယ်လုံး စိုစွတ်ကာ လွန်စွာ မွန်မြတ်သော ချမ်းသာဖြစ်မှု၊

(၇) ဉာဏ = ရှုတိုင်းထက်မြက် အမြင်သန်စွာဖြင့် ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှုကို မြင်သောဉာဏ်၊

(၈) ဥပဋ္ဌာန = ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံ၌ လွန်စွာ တည်တံ့သော သတိဖြစ်မှု၊

(၉) ဥပေက္ခာ = အထူးမရှုရဘဲ ဖြစ်မှု၊ ပျက်မှုကို မြင်လာမှု၊

(ဝိပဿနပေက္ခာ + အာဝဇ္ဇနပေက္ခာ)

(၁၀) နိကန္တိ = ကိလေသာဟု မသိနိုင်အောင် သိမ်မွေ့လှသော ဝိ ပဿနာ၌ သာယာနှစ်သက်သော တဏှာဖြစ်မှု၊

မှတ်ချက်

ဤတွင် သြဘာသစသော ၉-ပါးသည် အကုသိုလ် မဟုတ်၍ ဘေးရန် အစစ်မဟုတ်၊ နိကန္တိတစ်ခုသာ (တဏှာဖြစ်၍) ဘေးရန် အစစ်တည်း။

ဤ သြဘာသစသည်ကို သာယာမှု(တဏှာ)၊ အထင်ကြီးမှု(မာန)၊ ငါဟု စွဲလန်းမှု (ဒိဋ္ဌိ)တို့ ဖြစ်တတ်လေသည်။ ထို တဏှာ၊မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့သည် ဝိပဿနာကို ညစ်နွမ်းစေတတ်သော ဘေးရန်အစစ် ဖြစ်လေသည်။ ထို တဏှာ၊ မာန၊ ဒိဋ္ဌိတို့ သည် သြဘာသစသည်တို့ကို စွဲ၍ ဖြစ်သောကြောင့် (လူမိုက်အားပေးဆိုသလို) သြဘာသစသည်တို့ကိုလည်း ဝိပဿနာညစ်နွမ်းကြောင်းဘေးရန်ဟု ဆိုရလေသည်။

မိသုဒ္ဓိ ၇-ပါးနှင့် ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ် ၁၀-ပါး တွဲစပ်ပုံ

- * သိ, စိတ်, ဒိဋ္ဌိ, ကင်၊ ဤ ၄-အင်၊ ဉာဏ်စဉ်မဆိုင်သင့်။
- * မဂ္ဂါမဂ္ဂ၊ စခန်းကျလျှင်၊ သမ္ပသန ဉာဏ်အစနှင့်၊
ဥဒယဗ္ဗယံ ရှေ့ပိုင်းဉာဏ်၊ အမှန်ပါသဖြင့်။
- * ပဋိပဒ၊ စခန်းကျသော်၊ ဥဒယလှိုင်း နောက်အပိုင်းမှ၊ စ၍ နုလုံ၊
တိုင်အောင်ဖြူ၊ ဉာဏ်ကုန် ၉-ပါးဆင့်။

မှတ်ချက်။ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိမှာမူ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသော မဂ်ဉာဏ် ၄-ပါး ဖြစ်ပြီး သင်္ခါရတရားတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု မရှုသောကြောင့် ဝိပဿနာဉာဏ် မရှိတော့ချေ။

ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ် = ရုပ်နာမ်သင်္ခါရတရားတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု ရှုသော ဉာဏ်အစဉ်၊

∴ ရုပ်နာမ်တရားတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု အစပြု၍ ရှုသော သမ္ပသနဉာဏ်မှ အနုလောမဉာဏ်တိုင်အောင် ၁၀-ပါးသာ ဖြစ်၏။

မဂ်ဖိုလ်ရရှိသည်အထိ ဝိသုဒ္ဓိ ၇-ပါးနှင့် အဆင့်ဆင့် အားထုတ်ရာတွင် ရရှိလာသော ဉာဏ်စဉ်များ

ဝိပဿနာလုပ်ငန်း မစသေး -----

၁။ သီလဝိသုဒ္ဓိ

၂။ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ

၃။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ

(၁) နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်

(၂) ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်

} ∴ ဝိပဿနာဉာဏ်

မဟုတ်သေး။

၄။ ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ

ဝိပဿနာလုပ်ငန်းစ ----- ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ်စ

၅။ မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ (၃) သမ္ပသနဉာဏ်

(၄) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် (ရှေ့ပိုင်း)

အန္တရာယ် ၁၀-ပါးကြို။

မဂ်ဟုတ်၊မဟုတ် ပိုင်းခြား။

၆။ ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ—— ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်(နောက်ပိုင်း)

(၅) ဘင်္ဂဉာဏ်၊

(၆) ဘယဉာဏ်၊

(၇) အာဒိနဝဉာဏ်၊

(၈) နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်၊

(၉) မုဉ္ဇိတုကမျတာဉာဏ်၊

(၁၀) ပဋိသင်္ခါဉာဏ်၊

ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိ

ဝိပဿနာ

(၁၁) သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်၊

(၁၂) အနုလောမဉာဏ်၊

န ရင့်

ဝိပဿနာလုပ်ငန်းပြီးဆုံး -----

(ရုပ်နာမ်အပေါ်

အာရုံမပြုတော့)

(၁၃) ဂေါတြဘူဉာဏ်

(နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု။

∴ ဝိပဿနာဉာဏ် မဟုတ်)

- ၇။ ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ — (၁၄) မဂ်ဉာဏ်
 (၁၅) ဖိုလ်ဉာဏ်
 (၁၆) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်

$$\begin{array}{rclcl}
 \therefore \text{ဉာဏ်စဉ်ပေါင်း ၁၆-ပါး} & = & \text{ဝိပဿနာလ/c မစခင်ရ ဉာဏ်စဉ်} & = & ၂-ပါး \\
 & & \parallel & & \parallel & = & ၁၀-ပါး \\
 & & \parallel & & \text{ပြီးမှရ} & \parallel & = & ၄-ပါး \\
 & & & & \hline
 & & & & & & & ၁၆-ပါး
 \end{array}$$

ဓမ္မာတာပန်ဖြစ်အောင် အားထုတ်လာပုံ အကျဉ်းချုပ် (ဓမ္မာတာပန်ဖြစ်ပုံ)

ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းစေရန် အားထုတ်လိုသော ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် မိမိတို့ဆိုင်ရာ သီလများကို လုံခြုံအောင် စောင့်ထိန်းခြင်းဖြင့် (သီလဝိသုဒ္ဓိ) သီလစင်ကြယ်စေရမည်။ ပြီးလျှင် မိမိတို့ စိတ်သန္တာန်တွင် နိဝရဏ ကိလေသာအညစ်အကြေးများ ကင်းစင်စေရန် ဥပစာရသမာဓိ၊ အပ္ပနာသမာဓိတိုင် အောင် ထူထောင်ခြင်းဖြင့် (စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ) ဖြစ်စေရမည်။ ၎င်းနောက် ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ကျား၊မ ဟူသည်မရှိ၊ နာမ်ရုပ်သာလျှင် ရှိသည်ဟု နာမ်နှင့်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်သော နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြင့် သက္ကာယဒိဋ္ဌိအယူမှ စင်ကြယ်ခြင်း (ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ) ဖြစ်လာပါသည်။ နာမ်နှင့်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်ပြီးနောက် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်နည်း၊ ပဋ္ဌာန်းနည်းတို့ဖြင့် ဆင်ခြင်ကာ နာမ်ရုပ်တို့၏ ဖြစ်ရခြင်း အကြောင်းရင်းကို သိမြင်သော ပစ္စယ ပရိဂ္ဂဟဉာဏ် ဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ ယုံမှားခြင်း ၈-ပါး၊ ၁၆-ပါးနှင့်တကွ အဟေတုကဒိဋ္ဌိ၊ ဝိသမဟေတုကဒိဋ္ဌိတို့မှ လွန်မြောက်စင်ကြယ်ခြင်းတည်းဟူသော (ကင်္ခါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ) ဖြစ်လာပါသည်။

၎င်းနောက် ရုပ်၊ နာမ်တို့အပေါ်တွင် အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု လက္ခဏာ ၃-ပါး တင်၍ ရှုဆင်ခြင်ပါသည်။ ဤသို့ သမ္မသနဉာဏ်ဖြင့် ရှုဆင်ခြင်လာ၍ သမာဓိ တက်လာသော် ရုပ်နာမ်တို့၏ အဖြစ်အပျက်ကိုသာ မြင်သော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ဖြစ်လာပါသည်။ ၎င်းဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် ရင့်သန်လာသော် သြဘာသစသော ဝိပဿနာ ညစ်ညူးကြောင်း အန္တရာယ် ၁၀-ပါးနှင့် တွေ့ကြုံရတတ်ပါသည်။ ထိုအခါ

ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ဤအရာများသည် မဂ်စစ် ဖိုလ်စစ်မဟုတ်သေးဟု မဂ်ဟုတ်၊ မဟုတ်ကို ပိုင်းခြားသိမြင်သော (မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ) ဖြစ်လာပါသည်။ သို့ဖြစ်၍ မဂ်သို့ရောက်ကြောင်း အကျင့်ကောင်းများဖြစ်သော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်မှ အနုလောမဉာဏ်တိုင်အောင် ဝိပဿနာဉာဏ်စဉ် ၉-ပါးကို အစဉ်အတိုင်း ပြန်လည်ထူထောင် အားထုတ်ခြင်းဖြင့် (ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ)နှင့် ပြည့်စုံလာပါသည်။ ဤသင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ်အဆုံးပိုင်းနှင့် အနုလောမဉာဏ်တို့သည် ဝုဋ္ဌာနတည်းဟူသော မဂ်သို့ မချွတ်ရောက်စေတတ်သောကြောင့် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာဟု ခေါ်လေသည်။ ၎င်းနောက် ပုထုဇဉ်အနွယ်ကို ဖြတ်၍ အရိယာအနွယ်ကို ဝင်သော ဂေါတြဘူဉာဏ်၊ မဂ်ကိစ္စ ၄-ချက်ကို တစ်ပြိုင်နက်ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းရှိသော သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်၊ ကိလေသာများကို ငြိမ်းအေးစေသော သောတာပတ္တိဖိုလ်ဉာဏ်တို့သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ ၎င်းပုဂ္ဂိုလ်သည် ပုထုဇဉ်ဘဝမှ သောတာပန်အရိယာပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိသွားလေသည်။ [ဤတွင် မဂ်ဉာဏ်အနိက္ခိဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ)မဂ်ဉာဏ်အမြင် စင်ကြယ်နေမည် ဖြစ်ပါသည်။]

ဤသို့ ပုထုဇဉ်မှ သောတာပန်အဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းသွားသော ဝိထိအစဉ်မှာ လျင်မြန်လွန်းလှသောကြောင့် သောတာပန်ဖြစ်သွားသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် မိမိရရှိသွားသော တရားထူးကို ချက်ချင်း မသိနိုင်ဘဲ မိမိရရှိသော မဂ်၊ ဖိုလ်ကိုလည်း ကောင်း၊ ၎င်း မဂ်၊ဖိုလ်၏ အာရုံကိုလည်းကောင်း၊ ပယ်ပြီးကိလေသာကိုလည်းကောင်း၊ ကြွင်းကျန်သော ကိလေသာများကိုလည်းကောင်းပစ္စုပ္ပန်ဉာဏ်တို့ဖြင့် ပြန်လည်ဆင်ခြင်ကြည့်မှ သိနိုင်လေသည်။

သောတာပတ္တိမဂ်၏ မဂ်ကိစ္စ ၄-ချက်

- (၁) ပရိညာကိစ္စ = ရုပ်နာမ်ဓမ္မသင်္ခါရတရားတို့၏ ဆင်းရဲခြင်း အမှန်သဘော ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း၊
- (၂) ပဟာနကိစ္စ = သမုဒယသစ္စာ (လောဘ)နှင့် အပင်းအသင်းဖြစ်သော ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ကြွင်းသော အကုသိုလ်များ၏ အပါယဒုက္ခတို့ကို တစ်ချက်တည်း အပြီးတိုင် ပယ်သတ်ခြင်း၊
- (၃) သန္တိကရဏကိစ္စ = ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ အပါယဒုက္ခတို့ အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်းခြင်းတည်းဟူသော နိရောဓသစ္စာသို့ ဆိုက်ရောက်ခြင်း၊
- (၄) ဘာဝနာကိစ္စ = သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်၌ယှဉ်သော မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး တည်းဟူသော မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများမှု တစ်စခန်း ပြီးစီးထမြောက်ခြင်း၊

ထို့နည်းတူစွာ...

- သကဒါဂါမ်မဂ် (၁) တူ
- (၂) ကျန်ရှိသေးသော အကုသိုလ်တရားများမှ ရာဂ၊ ဒေါ၊ မောတို့ကို နည်းပါးအောင်ပြုခြင်း၊
 - (၃) ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောတို့ကို နည်းပါးအောင်ပြုခြင်းတည်းဟူသော နိရောဓသစ္စာသို့ ဆိုက်ရောက်။
 - (၄) သကဒါဂါမ်မဂ်စိတ်၌ယှဉ်သော မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး။

- အနာဂါမ်မဂ် (၁) တူ
- (၂) ကာမရာဂ၊ ဗျာပါဒ(ဒေါသ)အကြွင်းမဲ့ပယ်၊
 - (၃) " " " အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်း
 - (၄) အနာဂါမ်မဂ်- မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး

- အရဟတ္တမဂ် (၁) တူ
- (၂) ကိလေသာအားလုံး အကြွင်းမဲ့ပယ်၊

(၃) ။ ချုပ်ငြိမ်း၊

(၄) အရဟတ္တမဂ် မဂ္ဂင်တရားကိုယ် ၈-ပါး

မဂ်တို့၏ကိစ္စ (လုပ်ငန်း) ၄-မျိုး တစ်ပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်ပုံကို
ဥပမာနှင့် ယှဉ်ပြခြင်း

ဆီမီးသည်...

မဂ်တို့သည်လည်း...

(၁) မီးစာကိုလောင်

(၁) ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြားသိခြင်း၊

(၂) အမှောင်ပယ်ရှင်း

(၂) သမုဒယသစ္စာကို ပယ်သတ်ခြင်း၊

(၃) အလင်းရောင်လွှမ်း

(၃) နိရောဓသစ္စာသို့ ဆိုက်ရောက်ခြင်း၊

(၄) ဆီခန်းစေ့မှု

(၄) မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများစေခြင်း

ဤကိစ္စ ၄-ခုတို့ကို

တို့ကို စိတ္တက္ခဏ ၁-ချက်အတွင်း

တစ်ပြိုင်နက်ပြုသကဲ့သို့

တစ်ပြိုင်နက် ဆောင်ရွက်လေသည်။

မဂ္ဂဝီထိနောင်ကျသော ပစ္စဝေက္ခဏာ ၁၉-ဝီထိ

၁။ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝီထိ = (၁) (မဂ်ကိုဆင်ခြင်သော) မဂ္ဂပစ္စဝေက္ခဏာဝီထိ

နောင် (၂) (ဖိုလ်ကိုဆင်ခြင်သော) ဖလ ။ ။

(၃) (နိဗ္ဗာန်ကို ။) နိဗ္ဗာန ။ ။

* (၄) (ပယ်ပြီးကိလေသာ ။) ပဟိနကိလေသာ ။

* (၅) (ကြွင်းကျန် ။) ဝိက္ခမ္ဘိတကိလေသာ ။

ပေါင်း ၅-ဝီထိ။

ထိုနည်းတူစွာ ...

၂။ သကဒါဂါမ် မဂ္ဂဝီထိနောင် ပစ္စဝေက္ခဏာ ၅-ဝီထိ

၃။ အနာဂါမ် ။ ။ ၅-ဝီထိ

[ဤတွင် ပယ်ပြီး ကိလေသာနှင့် ကြွင်းကျန်ကိလေသာတို့ကိုမူ အချို့သောသူတို့က
ဆင်ခြင်၍၊ အချို့မှာမူ မဆင်ခြင်ကြပေ။]

၄။ အရဟတ္တမဂ္ဂဝိထိနောင် = ပစ္စဝေက္ခဏာ ၅-ဝိထိမှ ကြွင်းကျန်ကိလေသာကို ဆင်ခြင်သော ဝိက္ခမ္ဘိတ ကိလေသာပစ္စဝေက္ခဏာ ဝိထိကြဉ်သော် -ပစ္စဝေက္ခဏာ ၄-ဝိထိ။
 (∴ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည် ကိလေသာအားလုံးကို ပယ်သတ်ပြီးဖြစ်၍ ကြွင်းကျန်သောကိလေသာ ဟူ၍ မရှိတော့သောကြောင့်)

သို့ဖြစ်၍...

သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝိထိနောင်	ပစ္စဝေက္ခဏာ	၅-ဝိထိ
သကဒါဂါမ် ။	။	၅-ဝိထိ
အနာဂါမ် ။	။	၅-ဝိထိ
အရဟတ္တ ။	။	၄-ဝိထိ

ပေါင်း မဂ္ဂဝိထိနောင် ပစ္စဝေက္ခဏာ ၁၉-ဝိထိ

မဂ္ဂဝိထိ = မဂ်၊ ဖိုလ် ရရှိသွားသော စိတ်တို့၏ ဖြစ်စဉ်၊
 ဖလသမာပတ္တိဝိထိ = မဂ်၊ဖိုလ်ရရှိပြီးပုဂ္ဂိုလ်တို့ မျက်မှောက်ခန္ဓာကိုယ်ရှိလျက် မိမိတို့ ပိုင်ဆိုင်ထားသော ဖိုလ်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံ ပြုကာ နိဗ္ဗာန်၏ အေးငြိမ်းမှု (သန္တိသုခ)ကို ခံစား နိုင်ရန် ဝင်စားသော စိတ်အစဉ်၊
 နိရောဓသမာပတ္တိဝိထိ = သမာပတ် ၈, ၉-ပါး ရပြီးသော အနာဂါမ်နှင့် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ မျက်မှောက်ခန္ဓာကိုယ်ရှိသေးလျက် ရုပ်,နာမ်တို့ ဖြစ်ပျက်မှု ဒုက္ခကို ငြီးငွေ့သောအခါ ရုပ်နာမ်တို့ ဖြစ်ပျက်မှု မရှိဘဲ ခေတ္တချုပ်ငြိမ်းစေရန် ဝင်စားသော စိတ်အစဉ်၊

❶ [၎င်းဝိထိတို့၏ ဝိထိစဉ်များ၊ အာရုံများ၊ သမာပတ်ဝင်စားသည်၊ သမာပတ်မှ ထသည်၊ နိရောဓသမာပတ်ဝင်စားပုံ အစီအစဉ်၊ နိရောဓနှင့် နိဗ္ဗာန်အထူးတို့ကို ဝိထိပိုင်း၌ ပြန်ကြည့်ပါ။]

ပစ္စဝေက္ခဏာဝိထိ ၁၉-ဝိထိ၏အာရုံ = ဝိထိအလိုက်လည်းကောင်း ဆင်ခြင်သော မဂ်၊ ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်ပယ်ပြီး ကိလေသာနှင့် ကြွင်းကျန်သောကိလေသာတို့ကို အာရုံပြု၊

အထူးမှာ -

- * နှစ်ခြိုက်စွာ အိပ်ပျော်နေသောအခါ - ဘဝင်စိတ်ချည်း အဆက်မပြတ်ဖြစ်သည်။
- * ဈာနသမာပတ်ဝင်စားသောအခါ - ဈာန်စိတ်ချည်း အဆက်မပြတ်ဖြစ်သည်။
- * ဖလသမာပတ်ဝင်စားသောအခါ - ဖိုလ်စိတ်ချည်း အဆက်မပြတ် ဖြစ်သည်။
- * နိရောဓသမာပတ်ဝင်စားသောအခါ - စိတ်, စေ, စိတ္တဇရုပ်တို့ ဝင်စားနေသမျှ ကာလပတ်လုံး ချုပ်ငြိမ်းနေသည်။

သို့ဖြစ်၍ -

- * အိပ်ပျော်ခြင်းထက် ဈာန်ဝင်စားခြင်းက ပို၍ ချမ်းသာ၏။
- * ဈာန်ဝင်စားခြင်းထက် ဖိုလ်ဝင်စားခြင်းက ။
- * ဖိုလ် ။ နိရောဓသမာပတ်ဝင်စားခြင်းက ။
- * နိရောဓသမာပတ် ဝင်စားခြင်းထက် ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်းက ပို၍ ချမ်းသာ၏။
(∴ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြု - စိတ်, စေ, ရုပ်အားလုံး အပြီးတိုင် ချုပ်ငြိမ်း၍)

၅။ ဝိမောက္ခ ၃-ပါး

ဝိမောက္ခ=သံသရာအနှောင်အဖွဲ့မှ ကျွတ်လွတ်သော မဂ် ၄-ပါး၊ ဖိုလ် ၄-ပါး၊

(၁) အနိမိတ္တဝိမောက္ခ = အနိစ္စလက္ခဏာကိုရှု၍ ဃနဟုထင်နေသော နိစ္စ နိမိတ် ကင်းစင်ကာ ကိလေသာတို့မှ လွတ်သော မဂ်, ဖိုလ်၊

(၂) အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခ=ဒုက္ခလက္ခဏာကိုရှု၍ သာယာတောင့်တသော တဏှာပဏိမိ ကင်းစင်ကာ ကိလေသာတို့မှ လွတ်သောမဂ်, ဖိုလ်၊

(၃) သုညတဝိမောက္ခ = အနတ္တလက္ခဏာကို ရှု၍ ဘာမျှမရှိ သုညချည်း သာဟု အတ္တဒိဋ္ဌိကင်းစင်ကာ ကိလေသာတို့မှ လွတ်သော မဂ်, ဖိုလ်၊

၆။ ဝိမောက္ခမုခ ၃-ပါး

ဝိမောက္ခမုခ = မဂ်, ဖိုလ်၏ တံခါးဝသဖွယ်ဖြစ်သော အနုပဿနာဉာဏ် ၃-ပါး။

(၁) အနိမိတ္တာနုပဿနာ = ပုံသဏ္ဌာန် ယနနိမိတ်၊ နိစ္စနိမိတ်ကင်းစင်၍
 (အနိမိတ္တဝိမောက္ခမုခ) သဏ္ဌာန်နိမိတ်မရှိအောင်ရှုသော အနိစ္စာ
 နုပဿနာဉာဏ်။

(၂) အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာ = သာယာတောင့်တ ချမ်းသာဖွယ် ပဏိမိ
 (အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခမုခ) ကင်းစင်၍ ဆင်းရဲဖွယ်ချည်းသာဟုရှုသော
 ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏ်။

(၃) သုညတာနုပဿနာ = ဘာမျှမရှိ သုညချည်းသာဟု အတ္တကင်းစင်
 (သုညတဝိမောက္ခမုခ) ၍ သုညသာထင်အောင်ရှုသော အနတ္တာ
 နုပဿနာဉာဏ်။

∴ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာတည်းဟူသော သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် (အရင့်ပိုင်း)နှင့်
 အနုလောမဉာဏ်သို့ရောက်လျှင် မဂ်၊ ဖိုလ်၏ တံခါးဝဖြစ်သော ဝိမောက္ခ
 မုခနယ်သို့ ရောက်၏။

သို့ဖြစ်၍-

ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာစခန်းသို့ မရောက်မီက သင်္ခါရတို့၌ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊
 အနတ္တဟု အမျိုးမျိုးရှုခဲ့သော်လည်း ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အထွတ်အထိပ်ဖြစ်
 သော သင်္ခါရပေက္ခာဉာဏ် (အရင့်ပိုင်း)နှင့် အနုလောမဉာဏ် (ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိ
 ဝိပဿနာ)စခန်း၌မူ တစ်မျိုးကိုသာ ရှုရသည်။

∴ အနိစ္စဟု ရှုခိုက်ကြုံအံ့- မဂ်၊ ဖိုလ်၏ တံခါးဝသဖွယ်ဖြစ်သော ဝိမောက္ခ
 မုခနယ်တို့တွင် (အနိစ္စာ နုပဿနာဉာဏ်ဖြစ်သည့်) အနိမိတ္တဝိမောက္ခမုခ
 နယ်သို့ ရောက်၏။

ထို့နည်းတူစွာ-

ဒုက္ခဟု ရှုခိုက်ကြုံအံ့ - (ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏ်) အပ္ပဏိဟိတဝိမောက္ခမုခ
 နယ်သို့ရောက်၏။

အနတ္တဟု ရှုခိုက်ကြုံအံ့ - (အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်) သုညတဝိမောက္ခမုခနယ်သို့
 ရောက်၏။

အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ်အပြား

၁။ သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ် = အရိယာမဂ္ဂင် ရေအလျဉ်သို့ ရှေးဦးစွာ ရောက်ရှိသူ၊ (ရှေ့တိုးလျှင် တဖြည်းဖြည်း နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော သမုဒ္ဒရာသို့ ဝင်တော့မည်)

ပယ်အပ်သော ကိလေသာ = သောတာပတ္တိမဂ်ရလျှင်- ကိလေသာ ၁၀-ပါးမှ ဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိစိကိစ္ဆာကို အကြွင်းမရှိ ပယ်နိုင်၊ ဥဒ္ဓစ္စမှတစ်ပါး ကျန်ကိလေသာများကိုကား- အပါယဒုက္ခ (အပါယ်ဆင်းရဲသို့ ရောက်စေတတ်သောသတ္တိ)ကိုသာ ပယ်နိုင်။ (တစ်နည်း)

အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးတွင်-

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါး }
ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ် ၁-ပါး } ၅-ပါးကို အကြွင်းမဲ့ပယ်နိုင်။

ဥဒ္ဓစ္စမှတစ်ပါး ကျန်အကုသိုလ်စိတ် ၆-ပါး၏ အပါယ်ချနိုင်သော သတ္တိကိုပယ်။

∴ သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်မှန်လျှင် = (၁) အပါယ်ရောက်ကြောင်း တရားများကို မပြုတော့ချေ။

(၂) ကာမဘုံ၌လည်း ၇-ကြိမ်ထက်လွန်၍ ပဋိသန္ဓေ မနေ။

(၃) ဗြဟ္မာဘုံ၌ကား ၇-ကြိမ်ထက် ပို၍နေသေး၏။

သောတာပန် ၃-မျိုး

၁။ ဧကဗီဇိသောတာပန် = ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ မျိုးစေ့ ၁-ကြိမ်သာ ရှိသူ၊
(ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ ၁-ကြိမ်သာ ပဋိသန္ဓေ နေပြီးနောက် ရဟန္တာ ဖြစ်မည့်သူ)

၂။ ကောလကောလသောတာပန် = အမျိုးကောင်းတစ်မျိုးမှ အမျိုးကောင်းတစ်မျိုးသို့ ကူးပြောင်း၍ ပဋိသန္ဓေနေသူ၊

(ကာမသုဂတိဘုံ၌ ၂-ကြိမ်မှ ၆-ကြိမ်တိုင်အောင် ပဋိသန္ဓေ နေပြီးနောက် ရဟန္တာဖြစ်မည်သူ)

၃။ သတ္တက္ခတ္တုပရမသောတာပန် = ကာမသုဂတိ ၇-ဘုံ၌ ၇-ကြိမ်တိုင်အောင် ပဋိသန္ဓေနေပြီးလျှင် ရဟန္တာဖြစ်မည်သူ။

မှတ်ချက်။ ဤသို့ သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ကာမသုဂတိဘုံ၌ အနည်းဆုံး ၁-ကြိမ်မှ အများဆုံး ၇-ကြိမ်တိုင်အောင် ပဋိသန္ဓေနေပြီးလျှင် သကဒါဂါမ်၊ အနာဂါမ်၊ ရဟန္တာဖြစ်ကာ ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံ၏။

ထိုသို့မှ မဖြစ်သေးလျှင် ဗြဟ္မာဘုံ၌ ဖြစ်ပြီးနောက် ရဟန္တာဖြစ်၏။ ပရိနိဗ္ဗာန် စံဝင်တော်မူသည်။

၂။ သကဒါဂါမ် = ကာမသုဂတိဘုံမှ ကာမသုဂတိဘုံသို့ ၁-ကြိမ်သာလျှင် ပဋိသန္ဓေနေလာ၍ ရဟန္တာဖြစ်သူ။ (ကာမသုဂတိဘုံသို့ ၁-ကြိမ်သာ ပဋိသန္ဓေနေလာမည်သူ) ၊ ။ ကာမသုဂတိဘုံ၌ ရဟန္တာတိုင်အောင် ကိစ္စပြီးလျှင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံ၊ ထိုသို့မှ မဖြစ်သေးလျှင် ဗြဟ္မာဘုံ၌ ဖြစ်ပြီးနောက် ရဟန္တာဖြစ်ကာ ပရိနိဗ္ဗာန်စံ၊ ကာမသုဂတိဘုံ၌မူ နောက် ၁-ကြိမ် ပဋိသန္ဓေ မနေတော့ပြီ။

ပယ်အပ်သောကိလေသာ = သကဒါဂါမ်မဂ်သည် ရာဂ၊ ဒေါသ၊ မောဟများကို နည်းပါးအောင်သာ ပြုနိုင်သည်။ မည့်သည့် ကိလေသာကိုမျှ အကြွင်းမဲ့ မပယ်နိုင်သေးချေ။

၃။ အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် = ကာမသုဂတိဘုံသို့ ပဋိသန္ဓေလုံးဝ မနေတော့သောသူ။

ပယ်အပ်သောကိလေသာ = ကာမရာဂ (ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ တပ်မက်သောတဏှာ) ဗျာပါဒ(ဒေါသ)ကို လုံးဝ ပယ်ပြီးဖြစ်၍၊

အဘိဓမ္မာ(တတိယဆင့်)

ကာမဂုဏ်ခံစားခြင်းလည်း မရှိ၊ ဒေါသလည်း
မထွက်တော့ပြီ၊ (သကဒါဂါမ်တိုင်အောင်
ကာမဂုဏ်ကို နည်းနည်းပါးပါး ခံစားသေး၏။)

* စိတ်အားဖြင့် ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး အမြစ်မှပယ်။

၄။ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်

= ကိလေသာအားလုံးမှ ဝေးကွာသောပုဂ္ဂိုလ်၊

ပယ်အပ်သောကိလေသာ = အောက်မဂ်များ မပယ်နိုင်၍ ကျန်သေးသော
ကိလေသာ ၇-ပါးကိုပယ်၊

* စိတ်အားဖြင့် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါး } ပေါင်း ၅-ပါးကို ပယ်
ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ်စိတ် ၁-ပါး }

ဤတွင် အမှိုက်သရိုက်ကင်း၍ သန့်ရှင်းသော လယ်မြေသည် စိုက်ပျိုးကြံ့ချ
အပ်သော မျိုးစေ့ဟူသမျှကို ထွားကျိုင်းသန်မာ များစွာသော အပင်၊ အသီးကို
ပွားများစေသကဲ့သို့ ထိုအတူ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည် ကိလေသာအညစ်အကြေး ကင်း
သဖြင့် သန့်ရှင်းသောစိတ်အစဉ် ရှိသောကြောင့် အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်တို့တွင် “အမြတ်ဆုံး
အလှူခံ” ဖြစ်တော်မူပေသည်။

ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း (မှတ်စုအကျဉ်း) ပြီး၏

သင်္ဂြိုဟ် ၉-ပိုင်း (ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း)အပြီး တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ချက်

သာသနာတော်ဝယ် ပဋိပတ်၏ အရသာ ဖြစ်၍ သာယာဖွယ်
ကောင်းသော တရားကား ဈာန်၊ မဂ်၊ ဖိုလ်တရားတည်း၊ ထိုအရသာကို
ခံစားလိုသော အမျိုးကောင်းသား၊ အမျိုးကောင်းသမီးများသည် ဆိုခဲ့သော
အစီအစဉ်ဖြင့် သမထ၊ ဝိပဿနာဟူသော ဘာဝနာ ၂-ပါးကို ပွားများ
ကြခြင်းဖြင့် မိမိသန္တာန်၌ ထုံမွမ်းကြသင့်လှပေသည်။

ကျမ်းပြုဆရာတော်-(အရှင်အနုရုဒ္ဓါ)

ပစ္စည်းပိုင်း (နောက်ဆက်တွဲ) မှတ်စု

ပစ္စည်း (ပစ္စယ) = အကျိုး (ပစ္စယုပ္ပန်)တရားတို့၏
စွဲ၍ဖြစ်တည်နေသော အကြောင်းတရား။

ပစ္စယုပ္ပန် (ပစ္စယုပ္ပန္နိ)- အကြောင်း(ပစ္စည်း)ကြောင့် ဖြစ်ရသော အကျိုးတရား၊

ပစ္စယသတ္တိ = အကြောင်း(ပစ္စည်း)၏ စွမ်းရည်၊

ပစ္စည်းတရား = သင်္ခတ၊ အသင်္ခတတရားမှန်သမျှသည်
(အကြောင်း)ပစ္စည်းတရား၌ ပါဝင်။
(∴ သင်္ခတ = စိတ်, စေ, ရုပ်တရားများ၊
အသင်္ခတ = နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်။)

ပစ္စယုပ္ပန်တရား = သင်္ခတတရားများသည်သာ ပစ္စယုပ္ပန်(အကျိုး) တရားများ ဖြစ်ကြသည်။
 | ∴ အသင်္ခတ = နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ်တရားများ (အကျိုး) ပစ္စယုပ္ပန်မဟုတ်|

ပစ္စည်း (အကြောင်းတရား) ဖြစ်ထိုက်သောတရားများ
 အကြောင်းတရားဖြစ်ထိုက်သမျှသော စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်ဟူသော သင်္ခတ
 တရားနှင့်တကွ အသင်္ခတတရားဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ်တရားများ။

ပစ္စယုပ္ပန် (အကျိုးတရား) ဖြစ်ထိုက်သောတရားများ
သင်္ခတဖြစ်သော စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်တရားများသာ ပါဝင်သည်။
(အသင်္ခတဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ် မပါဝင်ပါ။)

ပဌာန်းဆက် = အကျိုး(ပစ္စယုပ္ပန်)တရားများ ဖြစ်ပွားပေါ်ပေါက် တည်တံ့အောင် အကြောင်း(ပစ္စည်း)တရားများက သက်ဆိုင်ရာ စွမ်းအင်(သတ္တိ)များဖြင့် ပံ့ပိုးပေးမှုဟူသော အကြောင်း။ အကျိုး၊ သတ္တိတို့ ဆက်နွယ်မှုမျိုး။

မေးခွန်း (၁) ။ တရားကိုယ်အားဖြင့် လောဘစေတသိက်ချင်း တူညီပါလျက် တဏှာနှင့် ဥပါဒါန် (ကာမုပါဒါန်) ဟု ခွဲခြားဟောတော်မူ ရခြင်းအကြောင်း ရှင်းပြပါ။

တဏှာနှင့် ဥပါဒါန် (ကာမုပါဒါန်) အထူး

တဏှာ	ဥပါဒါန် (ကာမုပါဒါန်)
(၁) အားသေးသော လိုချင်မှု (လောဘ)၊	(၁) အားကြီးသော လိုချင်မှု (လောဘ)၊
(၂) မရသေးခင်က လိုချင်တောင့်တမှု၊	(၂) ရပြီးနောက် စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမှု၊
(၃) တောင့်တမှု-ရှာဖွေမှု ဒုက္ခစု၏ အကြောင်းရင်း၊	(၃) စောင့်ရှောက်ရမှု-ကြောင့်ကြရမှု ဒုက္ခစု၏ အကြောင်းရင်း
(၄) ဝေဒနာ၏အကျိုး၊ ဥပါဒါန်၏ အကြောင်းတရား	(၄) တဏှာ၏အကျိုး၊ ဘဝ၏အကြောင်း
(၅) မလိုချင်မှု၏ ဆန့်ကျင်ဘက်၊ (မရှိ-တောင့်တ)	(၅) တင်းတိမ်ရောင့်ရဲမှု၏ ဆန့်ကျင်ဘက်၊ (ရှိ-ကြောင့်ကြ)

မေးခွန်း (၂) ။ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ကြောင်းကျိုးဆက်တရားတော်တွင် သင်္ခါရနှင့် ကမ္မဘဝတို့သည် လောကီကုသိုလ်-အကုသိုလ်ချင်း တူညီကြ ပါသော်လည်း အဘယ်ကြောင့် “သင်္ခါရ-ကမ္မဘဝ” ဟူ၍ နှစ်ဌာန ခွဲခြားဟောရပါသနည်း။

သင်္ခါရနှင့် ကမ္မဘဝ (အထူး)

သင်္ခါရ (လောကီကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ ၂၃-ပါး)	ကမ္မဘဝ (လောကီကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ ၂၃-ပါး)
(၁) မသိပ္ပ အဝိဇ္ဇာ (ကိလေသဝဋ်) ကို အခြေခံ၍ ပြုလုပ်ခဲ့သော အတိတ် လောကီကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ (ကမ္မဝဋ်)	(၁) လိုချင် စွဲလန်းမှု တဏှာ၊ ဥပါဒါန် (ကိလေသဝဋ်) ကို အခြေခံ၍ ပြုလုပ် နေသော ပစ္စုပ္ပန်လောကီကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ (ကမ္မဝဋ်)
(၂) ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးတရား (ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတနာ၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ) တည်း ဟူသော ဝိပါကဝဋ်ကို ဖြစ်စေသော အတိတ် အကြောင်းတရား (သင်္ခါရ - လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာ) ကမ္မဝဋ်တရား၊	(၂) အနာဂတ်အကျိုးတရား (ဥပပတ္တိဘဝ-ဇာတိ၊ ဇရာ-မရဏ) တည်းဟူသော ဝိပါကဝဋ်ကို ဖြစ်စေသော ပစ္စုပ္ပန် အကြောင်းတရား (ကမ္မဘဝ - လောကီ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စေတနာ) ကမ္မဝဋ်တရား၊
(၃) ∴ ပစ္စုပ္ပန်(ဘဝ)ကာလတွင် အကျိုးပေး ဖို့ရန် အတိတ်(ဘဝ)ကာလ၌ ပြုလုပ်ခဲ့ သမျှသော လောကီကု၊ အကုစေတနာ၊	(၃) ∴ အနာဂတ် (ဘဝ) ကာလတွင် အကျိုးပေးဖို့ရန် ယခု ပစ္စုပ္ပန်(ဘဝ) ကာလ၌ ပြုလုပ်နေသော လောကီကု၊ အကုစေတနာ၊

* ဤသို့အားဖြင့် သင်္ခါရနှင့် ကမ္မဘဝတို့ ထူးခြားမှုရှိပါသည်။

မေးခွန်း (၃) ။ “ဥပါဒါန ပစ္စယာ ဘဝေါ” ၌ ပါရှိသော အကျိုးဘဝနှင့် “ဘဝပစ္စယာ ဇာတိ” ၌ ပါရှိသော အကြောင်းဘဝတို့၏ ထူးခြားပုံကို ဖော်ပြပါ။

ဥပါဒါန ပစ္စယာ ဘဝေါ	ဘဝ ပစ္စယာ ဇာတိ
‘ဥပါဒါန ပစ္စယာ ဘဝေါ’ ၌ ပါဝင်သော အကျိုးဘဝ အရ - စွဲလန်းမှုဥပါဒါန်ကြောင့်ဖြစ်သော ကမ္မဘဝ နှင့် ဥပပတ္တိဘဝ ၂-မျိုးလုံးကို ယူရ၏။	“ဘဝ ပစ္စယာ ဇာတိ” ၌ ပါဝင်သော အကြောင်းဘဝ အရ - အကျိုးတရား ဇာတိ (ဥပပတ္တိဘဝ) ကို ဖြစ်စေသော ကမ္မဘဝ ၁-မျိုးတည်းကို ယူရ၏။

* ဤသို့အားဖြင့် အကျိုးနှင့်အကြောင်းဆိုင်ရာ ဘဝချင်း ထူးခြားမှုရှိပါသည်။

မေးခွန်း (၄) ။ “ဝေဒနာ ပစ္စယာ တဏှာ” တည်းဟူသော တရားတော်အရ ဒုက္ခဝေဒနာ (ဆင်းရဲသောခံစားမှု) တည်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် တဏှာ (လိုချင်မှု) အဘယ်ကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါမည်နည်း။ အကြောင်းပြချက်နှင့်တကွ ရှင်းလင်း တင်ပြပေးခဲ့ပါ။

“ဝေဒနာ ပစ္စယာ တဏှာ” တည်းဟူသော တရားတော်အရ-ဆင်းရဲသော ခံစားမှုဝေဒနာကြောင့် လိုချင်မှု တဏှာ ဖြစ်သည်ဆိုရာဝယ် ဒုက္ခဝေဒနာဖြစ်စေ ရာ အနိဋ္ဌာရုံကို သတ္တဝါအများ လိုချင်မှု (တဏှာ) ဖြစ်သည်မဟုတ်ပါ။

သတ္တဝါတို့သည် အနိဋ္ဌာရုံကို တွေ့ကြုံရ၍ ဆင်းရဲမှုဒုက္ခဝေဒနာ ဖြစ်ကြရာ ဝယ် ဆင်းရဲမှုလွတ်ရာ သုခဝေဒနာနှင့် ဣဋ္ဌာရုံကို မျှော်ကိုး၍ ဒုက္ခဝေဒနာကို ခံစားရင်း တဏှာဖြစ်နေခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

မေးခွန်း (၅) ။ ကိလေသဝဋ်၊ ကမ္မဝဋ်၊ ဝိပါကဝဋ် ဝဋ်သုံးပါးလည်ပတ်ပုံကို ရှင်းလင်း ဖော်ပြပေးခဲ့ပါ။

ဝဋ်သုံးပါးလည်ပတ်ပုံ

မသိမှု (အဝိဇ္ဇာ)၊ လိုချင်မှု (တဏှာ)၊ စွဲလန်းမှု (ဥပါဒါန်) တည်းဟူသော စိတ်အစဉ်ကို ညစ်နွမ်း ပူလောင်စေသည့် ကိလေသဝဋ်တရားကို အရင်းခံ၍ သတ္တဝါအပေါင်းသည် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် စေတနာတည်းဟူသော (သင်္ခါရ)၊ (ကမ္မဘဝ) တည်းဟူသော ကမ္မဝဋ်တရားကို အတိတ်ကာလ၊ ပစ္စုပ္ပန်ကာလများ၌ ပြုလုပ် ထူထောင်မိကြပါသည်။

၎င်း ကမ္မဝဋ်တရားများကြောင့် ပစ္စုပ္ပန် အကျိုး ဝိပါက်ခန္ဓာ (ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ) နှင့် အနာဂတ် အကျိုးဝိပါက်ခန္ဓာ [(ဥပပတ္တိဘဝ) ဇာတိ၊ ဇရာ-မရဏ] တည်းဟူသော ဝိပါကဝဋ်တရားများကို ရရှိကြပါသည်။

၎င်း ဝိပါကဝဋ်တရားများအပေါ် ကိလေသဝဋ်တရားများက ထပ်မံ ဖုံးလွှမ်း ကြသဖြင့် ကမ္မဝဋ်များ ထူထောင်ခဲ့ပြန်၍ ဝိပါကဝဋ်များရရှိကာ ဤနည်းအားဖြင့် ကိလေသဝဋ်၊ ကမ္မဝဋ်၊ ဝိပါကဝဋ်တရားများသည် ကြောင်းကျိုးဆက်စပ် လည်ပတ်နေကြပါသည်။

အာသဝေါတရားများ ဖြစ်ပွားခြင်းအကြောင်း

(ဝိညာဏ်၊ နာမ်ရုပ်၊ သဠာယတန၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ) တည်းဟူသော ပစ္စုပ္ပန် အကျိုး ရုပ်နာမ်ခန္ဓာတို့၏ (ဌီခဏ) အိုမှု-ဇရာ၊ (ဘင်ခဏ) သေမှု-မရဏတို့၏ သဘာဝ အမှန်သဘောကိုမသိသော တွေဝေမှု (မောဟ - အဝိဇ္ဇာသဝ) ဖိစီးခြင်းကြောင့် သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌ လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်ကို ခုံမင်အားကြီး အလိုဆိုးဖိစီးသည့် ကာမာသဝ စသော အာသဝေါတရားများ ဖြစ်ပွားလာရ ပါသည်။

သောက ပရိဒေဝ စသည် ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌ ရရှိထားသော ရုပ်နာမ် ခန္ဓာတို့သည် အိုမှု-ဇရာ၊ သေမှု-မရဏတရား စသည်ဖြင့် ချမ်းသာမဖက် ဆင်းရဲစုသက်သက်မျှသာ ဖြစ်သည် ဟူသော အမှန်သဘောကို မသိမမြင်အောင် ကွယ်ကာ ဖုံးလွှမ်းထားသည့် (မောဟ-အဝိဇ္ဇာတရားများသည် ကြာမြင့်စွာ စိမ်ထုံထားသည့် စိမ်ရည်ပမာ အဖန်ဖန်အထပ်ထပ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့်) အဝိဇ္ဇာသဝအပေါ် အခြေခံပြီး လောကီ အာရုံ ကာမဂုဏ်တို့ကို ခုံမင်အားကြီး အလိုဆိုးဖိစီးသော ကာမာသဝ၊ ဘဝါ သဝ၊ ဒိဋ္ဌာသဝ စသော အာသဝေါတရားများ ဖြစ်ပွားလာရသည်။

၎င်း အာသဝေါတရား ၄-ပါးကြောင့် လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်တရားတို့ နှင့် ခွဲခွာ-ကွဲကွာ ဆုံးရှုံး ပျက်စီးရသောအခါ သောက-ပရိဒေဝ-ဒုက္ခ-ဒေါမနဿ-ဥပါယာသတရားများ ဖြစ်ပွားရပြန်လေသည်။

သို့ဖြစ်သောကြောင့် သောက-ပရိဒေဝ စသည်တို့၏ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း နီး (နီးသောအကြောင်း) မှာ အာသဝေါတရား ၄-ပါးပင် ဖြစ်ပါသည်။

အဝိဇ္ဇာဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း

အိုခြင်း၊ သေခြင်းနှင့် သောက-ပရိဒေဝ-ဒုက္ခ-ဒေါမနဿ-ဥပါယာသ တရားတို့ဖြင့် အဖန်ဖန်အထပ်ထပ် အနှိပ်စက်ခံရသော သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌ ဖြစ်ပွားနေသော အာသဝေါတရား ၄-ပါးတို့တွင် သစ္စာ ၄-ပါး၊ ပုဗ္ဗန္တ၊ အပရန္တ၊ ပုဗ္ဗန္တာပရန္တ၊ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဟူသော ၈-ဌာနတို့ကို မသိမမြင်အောင် ဖုံးလွှမ်း ကွယ်ကာထားသော အဝိဇ္ဇာသဝသည် အရင်းခံပဓာနဖြစ်သည်။

သို့ဖြစ်ပါ၍ “အရင်းစစ်လျှင် အမြစ်မြေက” ဆိုသလို ရှေးရှေး အဝိဇ္ဇာသံဝ
များပေါ် အခြေခံ၍ နောက်နောက် အဝိဇ္ဇာတရားများ ဖြစ်လာရသောကြောင့်
အဝိဇ္ဇာဖြစ်ရခြင်း၏အကြောင်းမှာ အဝိဇ္ဇာသံ ဦးဆောင်သော အာသဝေါ
တရား ၄-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ်၏အဓိပ္ပာယ်

အစရှာမရနိုင်လောက်အောင် ကြောင်းကျိုးမပြတ် တရစပ်လည်ပတ်၍ ဒုက္ခ
စုသက်သက် ဖြစ်ပျက်နေသော လောကီရုပ်နာမ် ဝဋ်တရားကို ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်
ဝဋ်ရဟတ်ဟုခေါ်ပါသည်။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ် လည်ပတ်နေပုံ

ဇရာ-မရဏဖြစ်၍ သောက-ပရိဒေဝ စသော တရားတို့ဖြင့် အဖန်ဖန်
အထပ်ထပ် နှိပ်စက်ခံနေရသော သတ္တဝါတို့၏သန္တာန်၌ အာသဝေါတရားများ
ဖြစ်ပွားလာခြင်းကြောင့် အဝိဇ္ဇာ တစ်ဖန်ဖြစ်ရပြန်ပါသည်။ အဝိဇ္ဇာဖြစ်လျှင်
သင်္ခါရ စသည်တို့သည်လည်း အကြောင်းအကျိုးဆက်ကာ ဆက်ကာ ဖြစ်ရပြန်
ပါသည်။ ဤသို့အားဖြင့် အကြောင်း-အကျိုးတရားများ ဆက်စပ်လျက်
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ် သံသရာလည်နေပါတော့သည်။

အဝိဇ္ဇာနှင့်တဏှာတို့ ဝဋ်မြစ်ဖြစ်ပုံ

အဝိဇ္ဇာသည် အတိတ်အကြောင်းနှင့် ပစ္စုပ္ပန်အကျိုး ဖြစ်စဉ်တရားတို့တွင်
အရင်းခံ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် (ယခင်ဘဝနှင့် ယခုဘဝ ဆက်သွယ်မှု
ဟူသော) ပုဗ္ဗန္တဘဝစက်၏ အရင်းအမြစ် မူလဖြစ်၏။

တဏှာသည် ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်းနှင့် အနာဂတ်အကျိုးဖြစ်စဉ်တရားတို့တွင်
အရင်းခံအကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် (ယခုဘဝနှင့် နောက်ဘဝ ဆက်သွယ်မှု
ဟူသော) အပရန္တဘဝစက်၏ အရင်းအမြစ် မူလဖြစ်၏။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ်ပြတ်ပုံ

အဝိဇ္ဇာနှင့် တဏှာဟူသော ဝဋ်မြစ် ၂-ပါးကို အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ဖျက်ဆီး ပယ်သတ်လိုက်သောအခါ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်ရဟတ်လည်မှု ရပ်လျက် ချုပ်ပြတ်ပါသည်။

ပစ္စည်းပိုင်း - ပဌာန်းမှတ်စုဆိုင်ရာ

၁။ အဓိပတိပစ္စည်း (၂) မျိုး - အကြီးအမှူးဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား။

- (၁) အာရုံအဖြစ် စိုးမိုးခြင်း (အလေးအမြတ်ပြုအပ်သောအာရုံ ၆-ပါး) အာရမ္မဏာဓိပတိ။
- (၂) ဖြစ်ဖက်တရားတို့အပေါ် စိုးမိုးခြင်း (အဓိပတိ ၄-ပါး)၊ သဟဇာတာဓိပတိ။

၂။ သဟဇာတပစ္စည်း (၅) မျိုး - အတူတကွသာဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သော တရား

- * (၁) စိတ်-စေတသိက်တရားတို့သည် အချင်းချင်း = သဟဇာတ၊
- (၂) စိတ်-စေတသိက်နှင့်စိတ္တဇရုပ်တို့သည် = သဟဇာတ၊
- * (၃) မဟာဘုတ်ရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း = သဟဇာတ၊
- (၄) မဟာဘုတ်နှင့် ဥပါဒါရုပ်တို့သည် = သဟဇာတ၊
- * (၅) ပဋိသန္ဓေခဏ၌ -
ဟဒယဝတ္ထုနှင့်ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတို့သည် အချင်းချင်း=သဟဇာတ၊

၃။ အညမညပစ္စည်း (၃)မျိုး - အတူတကွလည်း ဖြစ်၊ အပြန်အလှန်လည်း ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

(၁) စိတ်-စေတသိက်တရားတို့သည် အချင်းချင်း = အညမည၊

(၂) မဟာဘုတ်ရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း = အညမည၊

(၃) ပဋိသန္ဓေခဏ၌ -

တဒယဝတ္ထုနှင့်ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတို့သည် အချင်းချင်း-အညမည၊

၄။ နိဿယပစ္စည်း (၅) မျိုး - မှီရာဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

(၁) စိတ်-စေတသိက်တို့သည် အချင်းချင်း = နိဿယ၊

(၂) စိတ်-စေတသိက်နှင့်စိတ္တဇရုပ်တို့သည် = နိဿယ၊

(၃) မဟာဘုတ်ရုပ်တို့သည် အချင်းချင်း = နိဿယ၊

(၄) မဟာဘုတ်နှင့် ဥပါဒါရုပ်တို့သည် = နိဿယ၊

* (၅) ဝတ္ထုရုပ်ခြောက်ပါးနှင့်
ဝိညာဏဓာတ်ခုနစ်ပါးတို့သည် = နိဿယ၊

၅။ ဥပနိဿယပစ္စည်း (၃) မျိုး - အားကြီးသောမှီရာဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

(၁) အာရုံအဖြစ် အားကြီးသော မှီရာ = အာရမ္မဏူပနိဿယ၊
(အာရုံ ၆-ပါး)

(၂) အခြားမဲ့ဆက်တိုက်ဖြစ်၍ အားကြီးသောမှီရာ = အနန္တရူပ နိဿယ၊
(စိတ် + စေတသိက်)

(၃) ပင်ကိုယ်ပကတိသဘောအားဖြင့် = ပကတူပနိဿယ၊
အားကြီးသောမှီရာ

ပကတူပနိဿယ

- ၁။ (၁) ရာဂအစရှိသော အကုသိုလ်တရားများ၊
 (၂) သဒ္ဓါအစရှိသော ကုသိုလ်တရားများ၊
 (၃) ဂါလိ-သုခ-ကာယိကဒုက္ခ၊
 (၄) ပုဂ္ဂိုလ်၊ ဘောဇဉ်၊ ဥတု၊ နေရာစသော တရားများသည် . . .
 (အဇ္ဈတ္တ- ဗဟိဒ္ဓ) သန္တာန်တို့၌ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်တရားတို့အား
 လည်းကောင်း။
- ၂။ ဗလဝဖြစ်သော (အားကြီးသော) ကုသိုလ်ကံ - အကုသိုလ်ကံ အကြောင်း
 တရားတို့သည် ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာ အကျိုးတရားတို့အားလည်းကောင်း
 ပကတူပနိဿယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။

ပစ္စည်း	ပစ္စယုပ္ပန်	ပစ္စယသတ္တိ
၁။ (၁) ရာဂစသော အကုသိုလ်များ၊ (၂) သဒ္ဓါစသော ကုသိုလ်များ၊ (၃) ကာယိကသုခ- ကာယိကဒုက္ခ၊ (၄) ပုဂ္ဂိုလ်-ဘောဇဉ် ကျောင်း-အိပ်ရာ နေရာ-ဥတု တို့သည် . . .	* အဇ္ဈတ္တ - ဗဟိဒ္ဓ သန္တာန်တို့၌ * ကုသိုလ်-အကုသိုလ် တရားတို့အား	ပကတူပနိဿယ ပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြု၏။
၂။ အားကြီးသော ဗလဝ ဖြစ်သော ကံသည် . .	ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတို့အား	။

၇၆

အဘိဓမ္မာ (တတိယဆင့်)

၆။ အာဟာရပစ္စည်း (၂) မျိုး - ဆောင်ခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခိုင်ခံ့စေခြင်း
ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

- (၁) ကဗဠိကာရာဟာရသည် - ရုပ်အာဟာရ၊
(ဤရူပကာယကို ထောက်ပံ့သည်)
- (၂) ဖဿ - စေတနာ - ဝိညာဏ်တို့သည် နာမ်အာဟာရ၊
(တကွဖြစ်သော နာမ်ရုပ်တို့အား ထောက်ပံ့သည်)

၇။ ဣန္ဒြိယပစ္စည်း(၃)မျိုး - အစိုးရခြင်းသဘောဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သော
တရား။

- (၁) ပဿာဒရုပ်၅-ပါးတို့သည် ဝိညာဏ် ၅-ပါးတို့အား- ပုရေဇာတိန္ဒြိယ၊
- (၂) ရုပ်ဒီပိတိန္ဒြေသည် ကမ္မဇရုပ်တို့အား - ရူပဒီပိတိန္ဒြိယ၊
- (၃) နာမ်ဣန္ဒြေတို့သည် ဖြစ်ဖက်ရုပ်နာမ်တို့အား- သဟဇာတိန္ဒြိယ၊

၈။ ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စည်း (၃) မျိုး - အချင်းချင်း မနီးနှောသည်အဖြစ်ဖြင့်
ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

- (၁) ပဋိသန္ဓေခဏ၌ ဟဒယဝတ္ထုနှင့် ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတို့သည်လည်း
ကောင်း၊ စိတ် - စေတသိက်တို့နှင့် စိတ္တဇရုပ်တို့သည်လည်းကောင်း
- သဟဇာတဝိပ္ပယုတ္တ၊
- (၂) နောက်နောက်ဖြစ်သောစိတ် -စေတသိက်တရားတို့နှင့် ရှေးရှေး
ဖြစ်သော ရူပကာယသည် - ပစ္စာဇာတဝိပ္ပယုတ္တ၊
- (၃) ဝတ္ထုရုပ်ခြောက်ပါးတို့နှင့် ဝိညာဏဓာတ် ခုနစ်ပါးတို့သည် -
ပုရေဇာတဝိပ္ပယုတ္တ၊

၉။ အတ္ထိပစ္စည်း (၅) မျိုး = ထင်ရှားရှိ၍ ကျေးဇူးပြုတတ်သောတရား။

အဝိဂတ (၅) မျိုး = မကင်းကွာသောအားဖြင့် . . .။

(၁) မလ္လ ကွပ်ရံ၍ ထင်ရှားရှိနေသော သဟဇာတသည်
= သဟဇာတတ္ထိ၊

(၂) ရှေးကဖြစ်ခဲ့ပြီးသော ထင်ရှားရှိနေသော ပုရေဇာတသည်
= ပုရေဇာတတ္ထိ၊

(၃) နောက်မှဖြစ်ပေါ်ပြီး ထင်ရှားရှိနေသော ပစ္ဆာဇာတသည်
= ပစ္ဆာဇာတတ္ထိ၊

(၄) ထောက်ပံ့ခြင်းဖြင့် ထင်ရှားရှိနေသော အာဟာရသည်
= အာဟာရတ္ထိ၊

(၅) အစိုးရခြင်းဖြင့် ထင်ရှားရှိနေသော ကုန္တိယသည်
= ကုန္တိယတ္ထိ၊

သဟဇာတရုပ် = (နာမ်နှင့် တကွဖြစ်သောရုပ်)

သဟဇာတရုပ်ဟူသည် -

(၁) ပဝတ္ထိအခါ - စိတ်တို့နှင့်အတူတကွဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်

(၂) ပဋိသန္ဓေအခါ- ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့်အတူတကွဖြစ်သော ကမ္မဇရုပ်
ကို ဆိုလိုသည်။

၇၈

အဘိဓမ္မာ (တတိယဆင့်)

ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း (နောက်ဆက်တွဲ) မှတ်စု

သမထဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းဆိုင်ရာ

၁။ ဈာန်ရနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း (၃၀)

- (၁) အသုဘ - ၁၀ + ကာယဂတာသတိ - ၁ = ၁၁-ပါး (ပထမဈာန်သက်သက်)
- (၂) ကသိုဏ်း - ၁၀ + အာနာပါနဿတိ - ၁ = ၁၁-ပါး (ပဉ္စကဈာန် ၅-ပါးလုံး)
- (၃) မေတ္တာ, ကရုဏာ, မုဒိတာ = ၃-ပါး (စတုက္ကဈာန် ၄-ပါးလုံး)
- (၄) ဥပေက္ခာ = ၁-ပါး (ရှုပ ပဉ္စမဈာန်သက်သက်)
- (၅) အရူပ = ၄-ပါး (အရူပ ပဉ္စမဈာန်သက်သက်)

နိမိတ် ၃-ပါး + ဘာဝနာ ၃-ပါးလုံးရ ကမ္မဋ္ဌာန်း = (၁) + (၂)
 = ၂၂-ပါး

- (က) ပရိကမ္မနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ
- (ခ) ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + (ရှေးကထက် သမာဓိရ) ပရိကမ္မဘာဝနာ
- (ဂ) ပဋိဘာဂနိမိတ် + ဥပစာရဘာဝနာ
- ပဋိဘာဂနိမိတ် + အပ္ပနာဘာဝနာ

နိမိတ် ၂-ပါး + ဘာဝနာ ၃-ပါးရ ကမ္မဋ္ဌာန်း = (၃) + (၄) + (၅)
 = ၈-ပါး

- (က) ပရိကမ္မနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ
- (ခ) ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + (ရှေးကထက် သမာဓိရ) ပရိကမ္မဘာဝနာ
- ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + ဥပစာရဘာဝနာ
- ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + အပ္ပနာဘာဝနာ

၂။ ဈာန်မရနိုင်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း (၁၀)

ဗုဒ္ဓါနုဿတိ မှ မရဏာနုဿတိ အထိ = ၈-ပါး

အာဟာရေပဋိကူလသညာ = ၁-ပါး

စတုဓာတုဝဝတ္တာန် = ၁-ပါး

နိမိတ် ၂-ပါး + ဘာဝနာ ၂-ပါးရ ကမ္မဋ္ဌာန်း = ၁၀-ပါး

(က) ပရိကမ္မနိမိတ် + ပရိကမ္မဘာဝနာ

(ခ) ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + (ရှေးကထက်) ပရိကမ္မဘာဝနာ

ဥဂ္ဂဟနိမိတ် + ဥပစာရဘာဝနာ

သောတာပတ္တိမဂ္ဂဝိသီ

(ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်ဘဝသို့ ကူးပြောင်းသော စိတ်အစဉ်ဖြစ်ပုံ)

ရှေ့ဘဝင်စိတ်	ဝိထိစိတ်များ						နောက်ဘဝင်စိတ်	
န ၁	မ	ပ	ဥ	န	ဂေါ	သောမဂ် (၁)	သောဖိုလ် (၂/၃)	တိဟိတ်ဘဝင် အများ
		ကာမတိဟိတ် ဇောစိတ်			အပ္ပနာဇောစိတ်			
မဟာဝိပါက် ဉာဏ် = ၄ ရူပဝိပါက် = ၅		မဟာကုဉာဏ် = ၄			သောမဂ် စိတ် (၁/၅)	သောဖိုလ် စိတ် (၁/၅)	မဟာဝိပါက် ဉာဏ် = ၄ ရူပဝိပါက် = ၅	
		အနုလောမ ဉာဏ်	ဂေါတြ ဘူ ဉာဏ်	သောမဂ် ဉာဏ်	သောဖိုလ် ဉာဏ် မဂ္ဂါနန္တရ ဖိုလ်ဉာဏ်			

အဘိဓမ္မာ (တတိယဆင့်)

န ၁	မ	ပ ဥ န	ဂေါ	သောမဂ် (၁)	သောဖိုလ် (၂/၃)	တိဟိတ်ဘဝင်
ကာမ, ရူပ တိဟိတ် ပုထုဇဉ်	(ကာမ, ရူပဘုံ) မှ တိဟိတ်ပုထုဇဉ် ပုဂ္ဂိုလ်			သောမဂ် အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ်	သောဖိုလ် အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ်	သောတာပန် အရိယာပုဂ္ဂိုလ်
ဘဝင်ကိစ္စ	အာ ဝဇ္ဇန်း ကိစ္စ	ဝိပဿနာ ဇောကိစ္စ	ဂေါတြ ဘူ ကိစ္စ	မဂ်ကိစ္စ ၄-ခုက် (သိ၊ ပယ်၊ ဆိုက်၊ ပွား)	ဖိုလ်ကိစ္စ (ကိလေသာ ငြိမ်းအေး)	ဘဝင်ကိစ္စ
ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ်	တောဘူမက ရုပ်နာမ် အာရုံ		နိဗ္ဗာန်	နိဗ္ဗာန်	နိဗ္ဗာန်	ကံ ကမ္မနိမိတ် ဂတိနိမိတ်
	∴ လောကီအာရုံ		လော ကုတ္တရာ အာရုံ	လောကုတ္တရာအာရုံ		
	ပဋိပဒါဏာဒဿန ဝိသုဒ္ဓိ			ဉာဏဿန ဝိသုဒ္ဓိ		
	ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိ ဝိပဿနာဉာဏ်			ဝုဋ္ဌာန		
	ဝိမောက္ခမုနေယံ			ဝိမောက္ခ		

ဂေါတြဘူဆိုင်ရာ သိမှတ်ဖွယ် (အထူး)

- (၁) လူတန်းစား ခွဲခြားနိုင်သော ကာမဇောစိတ်၊
- (၂) ပုထုဇဉ်ဘဝ၏ နောက်ဆုံးစိတ်၊
- (၃) ပုထုဇဉ်ဘဝနှင့် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုနိုင်သောစိတ်၊
- (၄) ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းရာကာလ၊

- (၅) ပုထုဇဉ်နှင့် အရိယာတို့၏ နယ်ခြားမှတ်တိုင်သဖွယ်ဖြစ်သောစိတ်၊
- (၆) ပုထုဇဉ်နှင့် အရိယာတို့ကို တံတားသဖွယ် ဆက်သွယ်ပေးသောစိတ်၊
- (၇) အနုလောမဉာဏ်နှင့် သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်တို့၏ အကြားဖြစ်သောစိတ်၊
- (၈) ပဋိပဒါဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိနှင့် ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိတို့၏ အကြားဖြစ်သောစိတ်၊
- (၉) နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုပြီး မဂ်ရှေ့မှနေ၍ နိဗ္ဗာန်ကို ညွှန်ပြခြင်းကြောင့် မဂ်၊ ဖိုလ်ဇောစိတ်တို့၏ ရှေ့သွားဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်းနှင့်တူသောစိတ်၊ (ဝါ) အာဝဇ္ဇန်းအတူစိတ်၊

ဂေါတြဘူစိတ်ဖြစ်ပုံ

ဂေါတြဘူစိတ်သည် နိဗ္ဗာန်ကိုအာရုံပြု၍ ပုထုဇဉ်အနွယ်ကို လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်ဖျက်ဆီး၍၊ အရိယာအနွယ်သို့ ဝင်ရောက်လျက် ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။

အာဝဇ္ဇန်းအတူစိတ်

ဂေါတြဘူစိတ်က နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသည့်အတွက် မဂ်ရှေ့မှနေ၍ နိဗ္ဗာန်ကို ညွှန်ပြသောကြောင့် ဂေါတြဘူစိတ်ကို မဂ်ဇော-ဖိုလ်ဇောတို့၏ ရှေ့သွားဖြစ်သော အာဝဇ္ဇန်းနှင့်တူသောစိတ် (ဝါ) အာဝဇ္ဇန်းအတူဖြစ်သော စိတ်ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ကာမစိတ်က နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုနိုင်သောကာလ

ဂေါတြဘူစိတ်၏ တရားကိုယ်မှာ မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါးဟူသော ကာမတိဟိတ်ဇောစိတ်ဖြစ်ပြီး၊ ဂေါတြဘူအမည်ရသောအခါ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုနိုင်ပါသည်။

ပုထုဇဉ်အနွယ်နှင့် အရိယာအနွယ်တို့၏ ခန္ဓာချင်းထူးခြားမှု

ပုထုဇဉ်အနွယ်	အရိယာအနွယ်
သက္ကာယဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိကိစ္ဆာမကင်းသေးသော ခန္ဓာအစဉ်ဖြစ်ပြီး . . .	သက္ကာယဒိဋ္ဌိနှင့် ဝိစိကိစ္ဆာကင်းသော ခန္ဓာအစဉ်ဖြစ်ပြီး . . .
အပါယ်ဘေးမှလည်းမလွတ်မြောက်နိုင်သေးပါ။	အပါယ်ဘေးမှလည်း လွတ်မြောက်နိုင်စွမ်း ရှိပါသည်။

အနုလောမညဏ်နှင့်ဂေါတြဘူဉာဏ် (အထူး)

<u>အနုလောမညဏ် (ပါ၊ ဥ၊ န)</u>	<u>ဂေါတြဘူဉာဏ် (ဂေါ)</u>
(၁) အာရုံအားဖြင့် - သင်္ခါရ ဓမ္မတို့၏ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ စသော လောကီအာရုံ၊	(၁) အာရုံအားဖြင့် - နိဗ္ဗာန်ဟူသော လောကုတ္တရာအာရုံ၊
(၂) သတ္တိအားဖြင့် - တေဘူမက ရုပ်နာမ် သင်္ခါရတို့၏ အနိစ္စ လက္ခဏာ စသော လောကီ တရားတို့ကို အာရုံ ပြုသောကြောင့် တပ်မက်မှု ကိလေသာ အမှောင်ထု ကို ပယ်ခွဲနိုင်သော်လည်း.. နိဗ္ဗာန်ကို (အာရုံမပြု) မမြင်နိုင်ပါ။	(၂) သတ္တိအားဖြင့် - နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု မြင်နိုင်သော် လည်း ကိလေသာအမှောင်ထုကို မပယ်ခွဲနိုင်ပါ။

(ဝိပဿနာ) ကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့် အထက်တန်းအဆင့်

သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ် (အရင့်ပိုင်း) နှင့် အနုလောမညဏ်သို့ ရောက်
အောင် အားထုတ်နိုင်သော ယောဂီသည် (အပါယ် စသည်မှလည်းကောင်း၊
သင်္ခါရအာရုံမှလည်းကောင်း၊ လွတ်ကင်းထမြောက်လျက် အပ္ပယာမဂ်သို့ ရောက်
နိုင်သော) ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာဉာဏ်အဆင့်သို့ ရောက်၍ဖြစ်သောကြောင့်
ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့်တွင် အထက်တန်းအဆင့်သို့ ရောက်ရှိပါသည်။

ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ

ဝိပဿနာကျင့်စဉ် အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်သော သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်
(အရင့်ပိုင်း) နှင့် အနုလောမညဏ်တို့ကို ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာဟု ခေါ်သည်။

ဓမ္မဗျူဟာ-ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း(နောက်ဆက်တွဲ)

၈၃

ရင့်ကျက်သော ဝိပဿနာဉာဏ် (ဝိပဿနာ ပရိပါက)

သင်္ခါရတို့၌ လစ်လျူရှုသော သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်သည်သာ ဝိပဿနာ အထွတ်အထိပ်သို့ ရောက်နိုင်သောကြောင့် ဝိပဿနာပရိပါက-အရ ရင့်ကျက်သော ဝိပဿနာဉာဏ်ဟူသည် သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်သာ ဖြစ်ပါသည်။

ဝုဋ္ဌာန၏ တရားကိုယ်

မဂ်တရားမှန်လျှင် သင်္ခါရကို အာရုံမပြုဘဲ နိဗ္ဗာန်ကိုသာ အာရုံပြုသည့် အတွက် သင်္ခါရအာရုံနိမိတ်မှ ထမြောက်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ မဂ်ရလျှင် ကြာရှည်သော သံသရာဝဋ်ခန္ဓာအစဉ်မှ ထမြောက်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဝုဋ္ဌာနအရ မဂ်တရားကိုသာ ယူရပါမည်။

ဝိမောက္ခ၏ တရားကိုယ်

သံသရာအနှောင်အဖွဲ့မှ ကျွတ်လွတ်သော မဂ် ၄-ပါး၊ ဖိုလ် ၄-ပါးသည် ဝိမောက္ခ မည်၏။

ဝိမောက္ခမှမုခနယ်

ဝိမောက္ခမည်သော မဂ်၊ ဖိုလ်သို့ဝင်ရာ တံခါးပေါက်သဖွယ်ဖြစ်သော (မဂ်၊ ဖိုလ်၏ အကြောင်းတရားဖြစ်သော) အနုပဿနာဉာဏ် ၃-ပါး (သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်အရင့်ပိုင်းနှင့် အနုလောမဉာဏ်) တို့သည် ဝိမောက္ခမှမုခနယ် မည်၏။

အရိယာဖြစ်တော့မည့် ပုထုဇဉ်၏ နောက်ဆုံးစိတ်ဖြစ်ပုံ

(အနုလောမဉာဏ် အထွတ်အထိပ်) အနုလုံ အမည်ရသော ဝိပဿနာစိတ်၏ နောက်၌ ဂေါတြဘူမည်သောစိတ်သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ ပုထုဇဉ်အနွယ်ကို နှိပ်စက်လွှမ်းမိုး ကျော်လွှားလျက် ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။

မဂ်စိတ်ဖြစ်ပေါ်လာပုံ

ဂေါတြဘူမိတ် ချုပ်ပြီးသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလျက် မဂ်စိတ်သည် (ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း၊ သမုဒယသစ္စာကို ပယ်ခွါခြင်း၊ နိရောဓသစ္စာကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း၊ မဂ္ဂသစ္စာကို ပွားများမှု တစ်စခန်းပြီးစီးခြင်း ဟူသော) မဂ်ကိစ္စ ၄-ချက်ကို တစ်ပြိုင်နက်ပြီးစေကာ ဖြစ်ပေါ်လာပါသည်။

ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းပုံ

ဂေါတြဘူမိတ်၏ အခြားမဲ့၌ မဂ်စိတ်သည် ဒုက္ခသစ္စာကို ပိုင်းခြား၍သိခြင်း စသော ကိစ္စ ၄-ချက်ကို တစ်ပြိုင်နက်ပြီးစေလျက် အပ္ပနာဝိတိသို့ သက်ဝင် ရောက်ရှိခြင်းသည် ပုထုဇဉ်ဘဝမှ အရိယာဘဝသို့ ကူးပြောင်းပုံ ဖြစ်ပါသည်။

မဟာလူသား အရိယာပုဂ္ဂိုလ်များ ဆောင်ရွက်သည့်လုပ်ငန်းစဉ် (ပစ္စဝေက္ခဏာ ဆင်ခြင်ခြင်း)

သောတာပန် }
 သကဒါဂါမ် } (မဂ်/ဖိုလ်/နိဗ္ဗာန်/ပယ်ပြီး ကိလေသာ/ကြွင်းကျန်ကိလေသာ) = ပစ္စဝေက္ခဏာ ၅-ပုံ
 အနာဂါမ် }
 ရဟန္တာ — (မဂ်/ဖိုလ်/နိဗ္ဗာန်/ပယ်ပြီး ကိလေသာ/ *) = ပစ္စဝေက္ခဏာ ၄-ပုံ

မိမိကိုယ်ကို မိမိ အရိယာဖြစ်မှန်းသိနိုင်

အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် မိမိ ရရှိပြီးသည့် မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်နှင့် ပယ်ပြီး ကိလေသာ၊ ကြွင်းကျန်ကိလေသာတို့ကို ဖြစ်သင့်သလို ပြန်လည်ဆင်ခြင်ကြသောကြောင့် မိမိကိုယ်ကို အရိယာဖြစ်မှန်း သိနိုင်ပါသည်။

ဝိသုဒ္ဓိ ၇-ပါး လောကီ၊ လောကုတ္တရာအဖွဲ့

- သီလဝိသုဒ္ဓိ စသော ရှေ့ပိုင်း ဝိသုဒ္ဓိ ၆-ပါး ▪ လောကီ
- ဉာဏဒဿနဝိသုဒ္ဓိ ▪ လောကုတ္တရာ
